

***Натура 2000 и горите –
предизвикателства
и възможности***

Практическо ръководство

Европейска комисия
Генерална дирекция по околна среда
Отдел „Природа и биологично разнообразие“
Отдел „Гори и земеделие“

Изданието на български език се осъществява от

Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма, офис в България
ул. Цанко Церковски 67, вх.3, ап. 3
1421 София
Тел./факс (02) 964 05 45, тел. (02) 964 04 46
Ел. поща:

Информационен и учебен център по екология
ул. С. Врачански, 17А
1303 София
Тел./факс: (02) 9892785, тел. (02) 9808497
Ел. поща:

Ambassade van het
Koninkrijk der Nederlanden

Изданието се публикува с подкрепата на Посолството на Кралство Холандия по Програма “Малки екологични проекти ” (МАТРА КНИП) и на Дунавско – Карпатската програма на Световния фонд за дивата природа (WWF DCP).

Превод
Милена Тороманова
Катя Анчева

Редакция
Веселина Кавръкова
Тома Белев

София, 2004

Натура 2000 и горите – Предизвикателства и възможности
Практическо ръководство
Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003
© European Communities, 2003
Тиражирането е разрешено при положение, че се цитира първоизточника.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. **Резюме**
2. **Увод**
  - 2.1. Предназначение на настоящия документ
  - 2.2. Необходимост от обстоен доклад за Natura 2000 и горите
  - 2.3. Значение на участието на заинтересованите страни
3. **Натура 2000**
  - 3.1. Концепцията за Natura 2000
  - 3.2. Техническа реализация
4. **Факти за горите, горското стопанство и опазването на околната среда в ЕС**
5. **Интегриране на политиката за опазване на околната среда в други сфери на политиката в ЕС**
  - 5.1. Договорът от Маастрихт
  - 5.2. Спазване на законовите принципи на междусекторно ниво
  - 5.3. Стратегия за горско стопанство на ЕС
6. **Управление на горски територии, включени в Natura 2000**
  - 6.1. Горско стопанство и природозащитна дейност
  - 6.2. Общи изисквания за управление на горите в Natura 2000 места
  - 6.3. Оперативни насоки за устойчиво управление на горите в Natura 2000 места
  - 6.4. Значение на официалното възприемане на принципите на управление
  - 6.5. Препоръки за горско стопанство, опазващо биологичното разнообразие в защитените територии и извън тях
7. **Финансови инструменти**
  - 7.1. Съществуващи системи за финансово подпомагане
    - 7.1.1. Договори за конзервационна дейност
    - 7.1.2. Мерки за горско стопанство в рамките на политиката на ЕС за опазване на околната среда – Програма Life
    - 7.1.3. Новото поколение фондове на Общността за периода 2000–2006 г.
  - 7.2. Работа група по чл. 8 от Директивата за местообитанията
  - 7.3. Заключение на работната група по чл. 8 от Директивата за местообитанията
8. **Най-добри практики, примери и опит**
  - 8.1. Примери, предоставени от страните членки
    - 8.1.1. Белгия
    - 8.1.2. Дания
    - 8.1.3. Германия
    - 8.1.4. Гърция
    - 8.1.5. Финландия
    - 8.1.6. Франция
    - 8.1.7. Ирландия
    - 8.1.8. Италия
    - 8.1.9. Холандия
    - 8.1.10. Испания
    - 8.1.11. Швеция

- 8.1.12. Великобритания
- 8.2. Примери от подбрани проекти по LIFE Nature и LIFE Environment
- 8.3. Примери от Leader+ и Interreg III
- 8.4. Планове за развитие на селските райони и горско стопанство
- 8.5. Pro Silva: практическо природообразно стопанисване на горите
- 8.6. Консервационни сервитути: американският начин
- 8.7. Поглед отвътре: природозащита в частни земи в Тасмания

9. Общи заключения за стопанисването на горите и Натура 2000 местата

10. Библиография

11. Полезни интернет връзки

Приложение I: Обща информация за горите и горското стопанство

- 1. Състояние на горите по света – глобална картина
- 2. Горите в Европейския съюз

Приложение II: Рамката за защита на биологичното разнообразие в Европа

- 1. Директивата за птиците
- 2. Бернската конвенция
- 3. Директивата за местообитанията
- 4. Разширяването на ЕС и мрежата “Емералд”
- 5. Конвенцията за биологичното разнообразие
- 6. Планове за действие за биологичното разнообразие в ЕС
- 7. Национални програми за горите
- 8. Министерската конференция на тема “Опазване на горите в Европа”
- 9. Обзор на дискусиите по въпросите на биологичното разнообразие и горите през периода 1992–2002 г.

ПРЕДИСЛОВ

На горите разчитаме за много неща. От тях се снабдяваме с дървен материал и други продукти, но те са важни и за отдиха на хората. Освен това те играят незаменима роля в опазването на биологичното разнообразие, подобряването на качеството на ландшафта и регулирането на климата, водите и почвите.

Ето защо горите са може би най-важният природен ресурс в Европа. В сравнение с други екосистеми тяхната роля за опазване на биологичното разнообразие на нашия континент е неоспорима – в горите живеят най-голям брой бозайници, птици, влечуги и земноводни. За съжаление обаче нашите гори са все повече и по-застрашени и съществува риск много видове да изчезнат от някои европейски страни, особено видове на върха на хранителните вериги като големи хищни животни или птици.

В отговор на тегнещите заплахи, в европейското публично пространство системно се демонстрира интерес към дългосрочното оцеляване на европейските най-ценни и застрашени видове и местообитания. Поради тази причина през 90-те години на миналия век Общността създаде мрежата Natura 2000 и след това на срещата на върха в Гьотеборг през 2001 г. се взе решение да се вземат мерки за пресичане до 2010 г. на тенденцията на прогресивно намаляване на биологичното разнообразие. Тези решения са от съществена важност, за да продължи Общността да работи по поетите ангажименти за опазване на природното си наследство.

Тъй като изграждането на Natura 2000 вече реално приключи, като последният етап бе приемането на списъци с избраните за природозащитни действия територии, министерската декларация "Ел Тейде" (*'El Teide'*) съдържа ясни ангажименти за въвличане в процеса на заинтересованите страни, за управление на мрежата и за целенасочено ресурсно обезпечаване. Това се отнася с особена сила за горите, тъй като горски местообитания и горски видове ще бъдат включени в повече от половината територии. Това означава, че трябва да се насочат повече усилия в превръщането на природозащитните цели в неделима част от управлението на горите.

Този документ е разработен след широко консултиране със заинтересованите страни и е предназначен да помогне на гражданите на Общността да разберат по-добре нормативната уредба на Общността, свързана със съхранението на нашите гори. В него става съвсем ясно, че Natura 2000 не е срещу осъществяването на стопанска дейност в горския сектор. Тук се дават разяснения как се определят местата, които да се включват в мрежата и какви са практическите последици от това включване. В духа на политиката на Европейската комисия за откритост и прозрачност, в материала се препоръчва мерките за поддържане на биологичното разнообразие да се определят в дискусии със заинтересованите страни и резултатите от този процес да бъдат записани под формата на цели за управление на териториите. В отделен раздел са цитирани множество примери за творчески подходи, използвани при изграждането на Natura 2000 в горите и за успешно съчетаване на целите на горското стопанство с природозащитните цели. Примерите са предоставени от страни-членки и заинтересовани страни. Те не са взети само от конкретни природозащитни програми като проекти по програма LIFE, а и от интегрирани проекти, в които природозащитната дейност е само една от целите на проекта, като например програмите за развитие на селските райони.

Надявам се, че от настоящия материал ще почерпите полезна информация и че ще поемете по пътя на предизвикателствата и възможностите, описани тук. Ние може да зависим от нашите гори, но и те също зависят от нас!

Маргот Валстрьом
Комисар по околната среда

1.

Резюме

Настоящият материал цели да внесе яснота по отношение на ролята на горите и стопанисването им в екологичната мрежа Натура 2000, за да направи по-разбираем смисъла на Натура 2000 сред извършващите дейност в горите.

В началото е разяснено как се зароди и разви идеята за Натура 2000, каква е законовата рамка за съхраняване на биологичното разнообразие и какви са конкретните изисквания, заложи в Директивата за местообитанията. Обръща се внимание и на важноста на европейските гори в контекста на глобалното съхраняване на горското наследство.

Следват примерни насоки за управление на горите в Натура 2000 местата. Те се основават на настоящи тълкувания на Европейското законодателство в сферата на природозащитната дейност, на насочени към устойчивото и многофункционално управление на горите инициативи (Министерска конференция по опазване на горите в Европа) и литературата в тази област.

Този материал изхожда от убеждението, че европейското природно наследство е преобразено от човечеството в следствие на многовековна употреба и че съхраняването и устойчивото ползване на това наследство в Натура 2000 местата изисква мерки, които варират от никаква или минимална човешка дейност до различни режими на устойчиво ползване. Това предполага постигане на компромис между природозащитните цели и стопанската дейност. В избраните за включване в мрежата Натура 2000 територии не се изключва всякаква стопанска дейност, но се иска управлението на всяка територия да бъде съобразено с конкретните обстоятелства на място и да се основава на съвместяване на природозащитните и стопанските цели.

В документа се отправят препоръки, които са резултат от ефективни консултации със заинтересованите страни в посока оформяне на подходящи цели и мерки за управление на съответната територия, които след това да се зложат в прозрачни дългосрочни планове за управление.

За да станат нещата още по-разбираеми за извършващите дейност в горите, материалът предлага на вниманието ви и:

- Обзор на настоящи и потенциални механизми за финансиране на Общността и информация за успешното им използване за целите на съхраняване на природното наследство и управление на екосистемите в горски територии в рамките на мрежата Натура 2000;

- Примери от страни-членки и от другаде за успешно съвместяване на жизнеспособно горско стопанство и природозащитна дейност в горски територии, включени в Натура 2000;
- Библиография и полезни интернет връзки.

Списък на използваните съкращения

акроним на латиница	български акроним	разгърнато наименование
	ГД	Генерална дирекция в Европейската комисия
	ГДОС	Генерална дирекция "Околна среда"
	ДМ	Директива за местообитанията
	ДП	Директива за птиците
	ЦИЕ	Централна и източна Европа
CEEA		Европейска агенция по околната среда
EFI		Европейски институт за горите
	ЕИО	Европейска икономическа общност
	ЕК	Европейска комисия
CEPF		Европейска конфедерация на горските собственици
	ЕО	Европейска общност
ELO		Европейската организация на собствениците на земи
	ЕС	Европейски съюз
ESF		Европейски социален фонд
ERDF		Европейски фонд за регионално развитие
AASCI	ЗСКИ	Зона от специален консервационен интерес (в мрежата "Емералд")
UNECE		Икономическа комисия на ООН за Европа
CEPI		Конфедерацията на европейските производители на хартия
	КБР	Конвенция за биологичното разнообразие (Рио де Жанейро – 1992 г.)
SRFB		Кралското общество за горско стопанство на Белгия
UNCED		Конференция на ООН за околната среда и развитието
ECCOPA		Комитет на професионалните земеделски организации в ЕС
COP		Конференция на страните по договора
IPF		Междуправителствена комисия по горите
MCPFE		Министерска конференция на тема "Опазване на горите в Европа"
IUCN		Международен природозащитен съюз
IFF		Междуправителствен форум за горите
NFP		Национална програма за горите
	НПО	Неправителствени организации
	ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
	ООН	Организация на обединените нации
CAP		Обща селскостопанска политика на ЕС
FAO		Организация на ООН за селско стопанство и хранителни запаси
UNEP		Програма на ООН за опазване на околната среда
	пТ30	Проекто-територии от значение за Общността (за Натура 2000)
RDR		Регламент за регионално развитие
	СЕС	Съвет на Европейския съюз
	СЗЗ	Специална защитена зона (за Натура 2000 по смисъла на ДП)
	СКЗ	Специална консервационна зона
EUSSE		Съюза на лесовъдите в Южна Европа
WWF		Световен фонд за защита на природата
	СЧ	Страни-членки
	УУГ	Устойчиво управление на горите (по смисъла на MCPFE)
EAGGF		Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието

Благодарности

Основната изследователска работа и редакторска координация при изготвянето на проекта на този документ дължим на Тим Кристофърсен, която той извърши по време на специално обучение в Отдел Б2 "Природа и биологично разнообразие" на Генералната дирекция по околна среда.

Специална благодарност за приноса им изказваме на ГД по земеделие, на Европейската агенция по околната среда, координационното звено във Виена на Министерската конференция по опазване на горите в Европа, Регионалния офис на Програмата на ООН за опазване на околната среда в Женева, Европейската конфедерация на горските собственици, Европейския офис за формиране на политика на Световния фонд за дивата природа, Световния природозащитен съюз (IUCN) в Брюксел и Европейската специализирана група за устойчиво ползване към IUCN, Съюза на лесовъдите в Южна Европа, Конфедерацията на европейските производители на хартия, природозащитните организации English Nature и Birdlife International, Европейската организация на собствениците на земи и Кралското общество за горско стопанство на Белгия. Отправяме благодарност и към администрациите на страните-членки на ЕС, които ни предоставиха своите забележки, коментари и примери.

Характер и ограничения на този документ

Настоящият документ е изготвен от службите на Генерална дирекция по околната среда на Европейската комисия след съответни неофициални обсъждания, които доведоха до полезно участие на други служби на ЕК, заинтересовани страни и органи на държавната администрация на страните-членки. Ръководството отразява единствено възгледите на ГДОС и по своята същност не е обвързващо, т.е. не изисква задължително прилагане.

Представените от службите на ЕК тълкувания се ограничават до директивите. Това се отнася особено за Директивата за местообитанията, в която изкопен принцип е субсидиарността и в този смисъл дава голяма свобода за маневриране на страните-членки при практическото прилагане на конкретни мерки за конкретни Natura 2000 места. При всички положения страните-членки могат да избират сами как да реализират практическите мерки, стига избраният начин да обслужва общите цели на директивата.

Настоящият документ няма за цел да дава категорични отговори на въпроси, свързани с конкретни територии. Всеки отделен случай трябва да се разглежда самостоятелно, като се позоваваме на предоставените тук насоки.

Предвижда се материалът да бъде преработен, като се натрупа още опит в стопанисването на горите и Natura 2000 в страните-членки и възникнат прецеденти в съда, които да представляват интерес. На по-късен етап ГДОС може да изготви опростена версия на настоящото издание за разпространение в по-широк кръг.

Обхватът на този материал се ограничава със сегашните 15 страни-членки на ЕС и не отчита конкретните условия в страните-кандидатки за членство. Причината за това е, че компетенциите на ЕК във връзка с природозащитната дейност не се простират извън границите на ЕС и че страните-кандидатки не бяха включени в подготвителните обсъждания.

2.

УВОД

2.1. Предназначение на настоящия доку- мент

Настоящият документ има за цел да разясни ролята на горите и горското стопанство при съхраняването на европейското природно наследство в рамките на мрежата Натура 2000. Надяваме се, че механизмите за прилагане на Директивата за местообитанията ще станат по-ясни на заинтересованите страни и че към този материал страните-членки ще изготвят допълнителни насоки, съобразени с конкретните местни условия.

Предвид голямото многообразие на горски местообитания в цяла Европа и силно различаващите се социално-икономически условия на регионално и местно ниво, настоящият материал предлага на вниманието на читателя общи насоки и препоръки за управление на горски територии в рамките на Натура 2000. Водещ в изготвянето на този текст е бил чл. 5 от Договора за учредяване на Европейската общност, където се полага принципът на субсидиарността – една от „носещите конструкции“ на “европейския дом”. Следвайки този принцип и процедурите за изпълнение на Директивата за местообитанията, всяко решение за конкретна територия винаги трябва да се взема на възможно най-подходящото административно ниво, като се отчитат местните особености.

Настоящите насоки имат за цел:

- да информират собствениците на гори в частния и държавния сектор, извършващите дейност в горите, природозащитните органи, неправителствени организации и други заинтересовани страни за натрупания опит в Европа по отношение на Натура 2000 и стопанисването на горите;
- да инициират и улесняват комуникациите между отделните заинтересовани страни;
- да предложат рамка от примерни насоки за управлението на горски територии в Натура 2000 и да представят моделни случаи с оглед постигане на целите на Директивата за местообитанията;
- да уведомят заинтересованите страни за съществуващи и предстоящи възможности за финансиране за горите и тяхното стопанисване, които произтичат от изграждането на мрежата Натура 2000.

2.2. Необходимост от обстоен доклад за Натура 2000 и горите

Тъй като повече от половината проекто-места за Европейската екологична мрежа Натура 2000 ще включват горски площи, удачно е да се дадат конкретни насоки за горски територии. Непрекъснатото изграждане на мрежата Натура 2000 - най-амбициозната природозащитна инициатива в европейската история – не може да бъде завършено без разбирането и приноса на горския сектор в ЕС. Настоящият материал съдържа информация за горите, управлението на защитени територии и управлението на горите в контекста на Натура 2000. Предназначен е за администрациите на съответните страни, собствениците на гори, извършващите дейност в горите, природозащитни НПО и граждани, работещи в или с горите. Той е част от поредицата издания на ГДОС, посветени на технически и правни въпроси във връзка с Натура 2000 ⁽¹⁾.

При създаването на Натура 2000 възникнаха много недоразумения в различни части на Европа (вж. Таблица 1). Те бяха предизвикани донякъде от факта, че страните-членки основателно тълкуваха по различен начин приноса, който се очакваше от всяка от тях. Най-широко разпространената заблуда е, че Натура 2000 бе създадена за да се установи система от природни резервати със строг режим, където не може да се осъществява стопанска дейност. Макар несъмнено много от най-застрашените видове и местообитания, записани в приложенията към Директивата за местообитанията да трябва по-добре да се съхраняват за в бъдеще, повечето от териториите от значение за Общността (ТЗО) и специалните защитени зони (СЗЗ – вж. 3.1.) са подложени на влияние на цивилизацията от стотици години насам. В много случаи именно човешката намеса е способствала за изграждането на екологично важни местообитания.

Ето защо Натура 2000 си поставя за цел да разрешава подходяща стопанска дейност, за да се запази и

подобри консервационния статус на дадени територии.

В основната на управлението на Натура 2000 места стои общовалидният принцип, че съхранението на флората и фауната ще е с приоритет при управлението на природните ресурси. При положение, че се запази или възстанови благоприятния консервационен статус при извършване на очакваното за повечето горски територии управление с икономическа цел, стопанската дейност може да продължи да се осъществява без особена промяна. В някои случаи тя ще се наложи да бъде ограничена или напротив – увеличена, когато по-икономически изгодното управление отговаря на природозащитните нужди. Какво ще се възприеме за всяко отделно място може да се решава в зависимост от неговия консервационен статус само при разглеждане на конкретния случай и, ако се счете за нужно, в рамките на консервационните цели и на плана за управление на мястото. Натура 2000 предоставя възможности за развитие на селските райони и преориентация в управлението на горите, по-специално чрез възможност за компенсации при ограничаване правото на собственост. На тези аспекти страните-членки трябва да обръщат внимание, като евентуално разчитат на съфинансиране от бюджета на Общността (вж. Глава 7).

Резолюцията на Съвета на ЕС от 15 декември 1998 г. по Стратегията за стопанисване на горите в ЕС ⁽²⁾ признава необходимостта да се съхраняват територии, представителни за всички видове горски екосистеми или представляващи интерес от екологична гледна точка. В резолюцията се казва, че при изграждането на Натура 2000 трябва да се отчитат икономическите, социалните и културните потребности, както и регионалните и местни особености и участието на собствениците на гори. Ето защо този доклад представя препоръки за осигуряване участието и въвличането на всички заинтересовани страни при въвеждане на мерки и планове за управление в Натура 2000 места.

⁽¹⁾ Повече информация за Натура 2000, както и за нормативните разпоредби в Директивата за местообитанията наред с друга полезна информация, може да потърсите на Интернет страницата за природозащита на сървър Европа на адрес: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

⁽²⁾ http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm

Таблица 1: Да разсеем някои от популярните “митове” за Натура 2000

Популярни “митове” за Натура 2000	Правни и административни факти
“Директивата за местообитанията е инициатива на Общността, сътворена тайно от брюкселските технократи”.	Министрите на страните-членки единодушно приеха Директивата за местообитанията през 1992 г., след петгодишни дебати в Съвета на ЕС и Европейския парламент. През този период много заинтересовани групи обявиха своите позиции и пред самите страни-членки, и пред Брюксел и техните бележки и коментари бяха взети под внимание.
“Европейската комисия решава кои територии да бъдат включени в Натура 2000”.	<p>Преди всичко отговорността за предлагането на дадени територии за включване в Натура 2000 е на страните-членки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Страните-членки предлагат списък с места в своите граници. 2. На базата на тези национални списъци, Европейската комисия оформя съгласувано със страните-членки списък на териториите от значение за Общността (ТЗО) в Европа. 3. Страните-членки дават на тези територии статут на специални консервационни зони (СКЗ). <p>По смисъла на Директивата за птиците страните-членки дават на съответните територии статут на специални защитени зони (СЗЗ).</p>
“Всички територии, включени в Натура 2000 ще станат природни резервати”.	<p>На страните-членки се предоставя избор по отношение на механизмите, които ще използват за управлението на всяка територия. Механизмите могат да бъдат:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ законови (напр. обявяване на природен резерват); ■ договорни (напр. подписване на споразумение за управление със собственика на земята); ■ административни (осигуряване на нужните средства)
“Брюксел ще ни диктува какво можем или не можем да правим на всяка територия”.	<p>И Директивата за местообитанията, и Натура 2000 са замислени на принципа на субсидиарността. Изборът за това как най-добре да се съхрани дадена територия е на страната-членка, като тя се съобразява с целите, преследвани от Директивата.</p> <p>Макар да не е задължително да се разработват планове за управление, те често се препоръчват като полезен инструмент.</p>
“Трябва да спрем всякакви дейности в дадената територия за да запазим природата”.	<p>Съхранението на дадени видове или местообитания е съвместимо с добре управлявана човешка дейност, като туризъм, лов или горско стопанство.</p> <p>Много природни райони са силно зависими от човешката дейност (напр. селско стопанство).</p> <p>Природозащитната дейност също дава допълнителни възможности за осъществяване на човешка дейност (екологичен туризъм, отдих и развлечения, сертифициране на продукцията като екологично чиста и т.н.).</p> <p>Всяко ограничаване или спиране на дадена дейност, която представлява сериозна заплаха за видове или местообитания, трябва да се разглежда според конкретния случай.</p>
“Именно жителите в Натура 2000 местата ще трябва да осигурят средствата за природозащитната дейност”.	<p>Страните-членки и Европейската комисия гарантират, че разходите за Натура 2000 местата се разпределят между всички.</p> <p>При предаването на националния списък от всяка страна-членка се изисква да представи на Европейската комисия и оценка на разходите за управлението на тези територии, в които се наблюдават приоритетни видове или типове местообитания. След това Европейската комисия ще трябва да състави схема за съфинансиране на разходите.</p> <p>Съществуват редица фондове на Общността, които могат да се използват в такива случаи (като напр. агро-екологични мерки, структурните фондове, програма LIFE и др.).</p>
“Като цяло липсва прозрачност по въпросите на Натура 2000”.	<p>Полагат се всякакви усилия да се гарантира, че дейността на ЕК за изграждане на Натура 2000 е възможно най-прозрачна.</p> <p>Три пъти в годината излиза бюлетин, до който имат достъп всички заинтересовани от проследяването на този процес.</p>
“Веднъж включена в Натура 2000, територията става недосегаема и там не може да се осъществява развитие или благоустройство”.	<p>Директивата за местообитанията не регламентира изначална забрана за развиване на нова дейност или осъществяване на подобрения в Натура 2000 местата.</p> <p>Всички нови планове или програми, които е вероятно да имат значителен ефект върху включено в мрежата място, подлежат на оценка на въздействието върху околната среда, преди да се премине към изпълнението им. Ако има вероятност предложена дейност да причини значителни щети на дадена територия, но са изчерпани всички други възможности, тази дейност би могла да се разреши само при положение, че това е безспорно в интерес на обществото и ако е предвидена компенсация.</p>

2.3. Значение на участието на заинтересованите страни

Положението с правото на обществото на достъп до информация по въпроси на околната среда и правната рамка се е подобрило в последните години и ЕК постоянно се стреми да подобри прозрачността на действията си по изпълнение на своята политика във всички области. Комисарят по околната среда г-жа Маргот Валстрьом изрази съвсем ясно тази позиция в предислова към публикацията “Управление на територии, включени в Natura 2000: разпоредби, произтичащи от чл. 6 на Директивата за местообитанията”⁽³⁾: “За да е успешно функционираща Natura 2000, на първо място се иска активно участие от страна на хората, които живеят в или зависят от тези територии”.

Широко разпространените опасения по повод правото на достъп на обществото до информация, касаеща нормативната уредба за околната среда, доведе до приемането на 25 юни 1998 г. в датския град Орхус на Конвенцията на UNECE за достъп до информация, участие на обществото при вземане на решения и достъп до правосъдие по екологични въпроси. Всички страни-членки на ЕС и Европейската общност подписаха конвенцията. След като приеме три директиви – за достъпа на обществото до информация, за участието в процеса на консултиране и за достъпа до правосъдие – ЕС ще стане пълноправна страна по конвенцията.

Конвенцията от Орхус⁽⁴⁾ представлява природозащитно споразумение от нов тип, което има последствия за всички европейски граждани. То обвързва природозащитните права с правата на човека и се основава на убеждението, че устойчиво развитие може да се постигне само тогава, когато в процеса са ангажирани всички заинтересовани страни. Споразумението поставя акцент върху взаимоотношенията между обществото и властите в една демократична среда и става “ковач” на един нов процес на

участие на обществото в преговорите за международни споразумения и изпълнението им.

След влизането в сила през 1992 г. на Директивата за местообитанията, всички страни-членки в различна степен положиха усилия да информират заинтересованите страни и да огласят в общественото пространство новината за изграждане на Natura 2000. При определяне на териториите за включване в екологичната мрежа някои страни-членки поехи с голяма прозрачност, при което се проведоха консултации и бе възможно жалби и възражения да се отнасят до съда. Други страни членки предпочетоха подход по-скоро от тип “отгоре-надолу”. В много региони е имало и все още има липса на информация за Natura 2000 на оперативен ниво. Това показва, че са нужни още усилия за да се сведат ефективно до знанието на обществото протичащите процеси и да има взаимна информираност по въпросите на Natura 2000, както и да се признае важната роля на мрежата за бъдещето на европейското природно наследство. Макар информирането на съответните заинтересовани страни и на обществото относно Natura 2000 да е задължение на страните-членки, ГДОС си е поставила за цел при възможност да подпомага тези информационни кампании.

Когато става въпрос за горско стопанство, участието на всички заинтересовани страни (включително на собствениците на гори, общностите в съответните селски райони и извършващите дейност в горите като напр. изпълнители по договори, представители на горската промишленост и природозащитни НПО) в управлението на Natura 2000 места е особено важно, тъй като съхраняването на биологичното разнообразие често зависи от поддържането на човешка дейност, особено при запазване на неклиматски растителни формации.

⁽³⁾ Публикацията може да се свали от Интернет или да се поръча от ЕК чрез писмо на адрес: Европейска комисия, Генерална дирекция “Околна среда”, Отдел B2 на следния адрес в Брюксел: European Commission, Directorate-General for the Environment, Unit B.2, Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels. Информация за европейското природозащитно законодателство може да почерпите от следната страница в Интернет: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>

⁽⁴⁾ За повече информация отидете на специалната страница на конвенцията в Интернет на адрес: <http://www.unece.org/env/pp/>

3. Натура 2000

3.1. Концепцията за Натура 2000

В Директива 92/43/ЕЕС (Директива за местообитанията) от 1992 г. е заложено изграждането на европейска природозащитна мрежа, която да се нарича Натура 2000 и да се състои от специални защитени зони (СЗЗ) по Директивата за птиците 79/409/ЕЕС и специални консервационни зони (СКЗ) по Директивата за местообитанията. Концепцията за изграждането на мрежата Натура 2000 е проста: природата не може да се обособи съобразно административните граници, ето защо за запазване жизнеността и разнообразието на естествената среда трябва да се мисли и действа в международен мащаб. Успешната защита на природните ресурси и тяхното многообразие в Европа може да се постигне само на европейско ниво. Подходът в Директивата за местообитанията е интегриран – освен гарантиране съхраняването на биологичното разнообразие, той цели да стимулира устойчивата стопанска дейност, която подпомага изпълнението на природозащитните цели в Натура 2000 местата. Ето защо той може да се използва като възможност за разпространение на нови модели и за развитие на селските райони, особено в някои от най-отдалечените региони на ЕС. Освен това Директивата за местообитанията има важно политическо значение поради обвързващия характер на разпоредбите ѝ за страните-членки на ЕС.

Очаква се мрежата в крайна сметка да обхване близо 450 000 кв.км., което означава средно 10-15 %⁽⁵⁾ от територията на ЕС. Натура 2000 е важна съвместна инициатива на страните-членки на ЕС в посока спазване на международните конвенции и споразумения в областта на защитата на биологичното разнообразие, като например Конвенцията за биологичното разнообразие, която се прие на Конференцията на ООН за околната среда и развитието през 1992 г.

Европейският парламент заяви в своята резолюция относно Стратегията на Европейската общност за биологичното разнообразие COM(98)0042⁽⁶⁾, че “за разлика от редица други екологични проблеми, по отношение на разнообразието на видовете, екосистемите и естествените генетични фондове е невъзможно да се навакса загубеното.” Според информация, събрана от Европейската агенция по околната среда (ЕЕА) в Копенхаген, биологичното разнообразие в Европа намалява, като много видове са изложени на застрашителна заплаха или са на прага

⁽⁵⁾ Тази цифра не се предвижда да се възприема като цел. Тя е средна стойност, спрямо която ще се наблюдават големи отклонения поради специфичните условия в отделните страни-членки и различията между отделните региони в страните-членки.

⁽⁶⁾ вж. официалния вестник на ЕК – ОJ C 341/12, 9.11.1998.

на изчезване (“Околната среда в Европа – втора оценка” на ЕЕА от 1998 г. и “Околната среда в края на хилядолетието” на ЕЕА от 1999 г.). Намаляващите видове са основно местни видове, които се свързват с дадени природни местообитания, чиста вода и въздух и необезпокояване от страна на хората. Създаването на Natura 2000 ще е от голямо значение за овладяване на тенденцията за постоянно изчезване на още местообитания и видове и, ако е възможно, за овладяване на тенденцията за обедняване на нашето природно наследство и намаляване на природните ресурси извън защитени територии.

Ето защо една цялостна мрежа като Natura 2000 ще бъде крачка напред в успешната защита на характерни за дадена област местообитания и видове. Дори 15 % от общата територия на ЕС да станат в крайна сметка част от Natura 2000, останалата площ на ЕС ще продължава да е важна за постигането на глобалната цел за установяване на устойчиво развитие и управление на биологичното разнообразие по принцип, а и при стопанисването на горите. Това отново насочва към нуждата за по-широка интеграция на проблемите на биологичното разнообразие в националните горскостопански програми и инициативи и общата практика за стопанисване на горите – интеграция, за която Natura 2000 може да изпълнява пилотна функция.

3.2. Техническа реализация

За изграждането на Natura 2000 бе необходимо да се изготви научна основа, на която да се базира процеса за определяне на територии за включване в мрежата. Местообитанията, изброени в Приложение I на Директивата за местообитанията, първоначално бяха групирани в пет биогеографски района, като това разделение се базираше на схемата за класи-

фикация на CORINE Landcover. Тези райони са: алпийски, атлантически, континентален, макаронезийски и средиземноморски. През 1995 г., когато Австрия, Финландия и Швеция се присъединиха към ЕС, бореалния район бе добавен към списъка чрез решение на Съвета на ЕС. Това разделение на биогеографски райони позволява оценка, която е обективна, а не водена от националните граници на съществуващото природно наследство и от местообитанията и видовете, включени в приложенията на Директивата за местообитанията.

Общо 59 типа горски местообитания, които са редки или силно намалели и/или са убежище на видове от интерес за Общността са включени в Приложение I на Директивата за местообитанията. Те са групирани в следните шест категории, които са от интерес от природозащитна гледна точка за Европа:

- западна тайга
- дъбови и букови гори
- широколистни средиземноморски гори
- склерофилни средиземноморски гори
- умерени планински иглолистни гори
- средиземноморски и макаронезийски планински гори.

Освен местообитанията, Директивата за местообитанията посочва и около 200 животински и над 500 растителни вида от интерес за Общността. Това означава, че трябва да се вземат няколко типа мерки, за да се гарантира консервационния им статус, като например обявяване на територията за защитена (Приложение II), общи природозащитни мерки (Приложение VI) и регулирано ползване (Приложение V).

В Приложение I на Директивата за птиците са изброени над 180 вида птици, за които трябва да се обявят Специални защитени зони (СЗЗ) чрез проце-

Таблица 2: Биогеографски райони (вж. картата на стр. 14)

Биогеографски район	Държави, в чиято територия попада съответния район
Алпийски район	Германия, Испания, Франция, Италия, Австрия, Финландия, Швеция
Атлантически район	Белгия, Дания, Германия, Испания, Франция, Ирландия, Холандия, Португалия, Швеция Великобритания Бореален район Финландия, Швеция
Континентален район	Белгия, Дания, Германия, Франция, Италия, Люксембург, Австрия, Швеция
Макаронезийски район	Испания, Португалия
Средиземноморски район	Гърция, Испания, Франция, Италия, Португалия

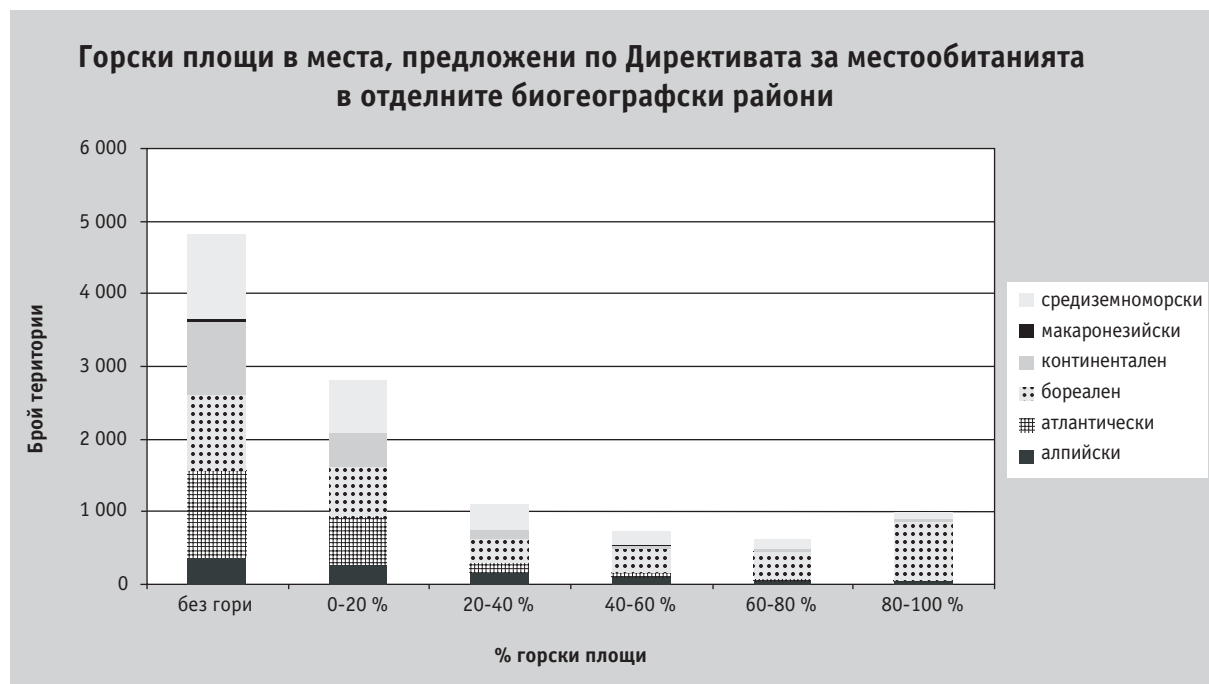
дура на пряко уведомяване на ЕК от страната-членка. Много от тези видове са свързани с горските местообитания пряко (като напр. кълвачови, фазанови, чинкови и пойни птици), или във връзка с променливи ландшафтни особености като напр. малки влажни зони (дъждосвирцови и крайбрежни птици) и периферии на горите (сови и други хищни птици).

Според чл. 4 от Директивата за местообитанията страните-членки се задължават да предложат територии от значение за Общността (ТЗО) за всеки от посочените типове горски местообитания в шестте биогеографски района. ЕК изрично е поставила за цел да гарантира, че Натура 2000 включва и систематично изградена мрежа от горски зони. Планът за действие за опазване на биологичното разнообразие, насочен към съхраняване на природните ресурси⁽⁷⁾, поставя амбициозната цел всички типове гори от Приложение I на Директивата за местообитанията да се оценят и да бъдат достатъчно добре представени в ЕС до 2002 г. По този начин се подчертава важността на горските местообитания за Натура 2000 и за цялостната защита на биологичното разнообразие.

Изграждането на Натура 2000 започна през 1992 г. и от тогава се наблюдава различен напредък в отделните страни-членки. Като проекто-територии

(пТЗО) за включване в мрежата са предложени около 14 000 места в шестте биогеографски района общо за всичките 15 членки на ЕС. Списъците с така предложените пТЗО след това са обект на обсъждане между страните-членки, Генералната дирекция по околна среда на ЕК и неправителствените организации със статут на наблюдатели (като напр. сдружения на земевладелците или природозащитни организации). След това от страните членки се изисква да представят преработени списъци със специални консервационни зони (СКЗ) най-късно до юни 2004 г.

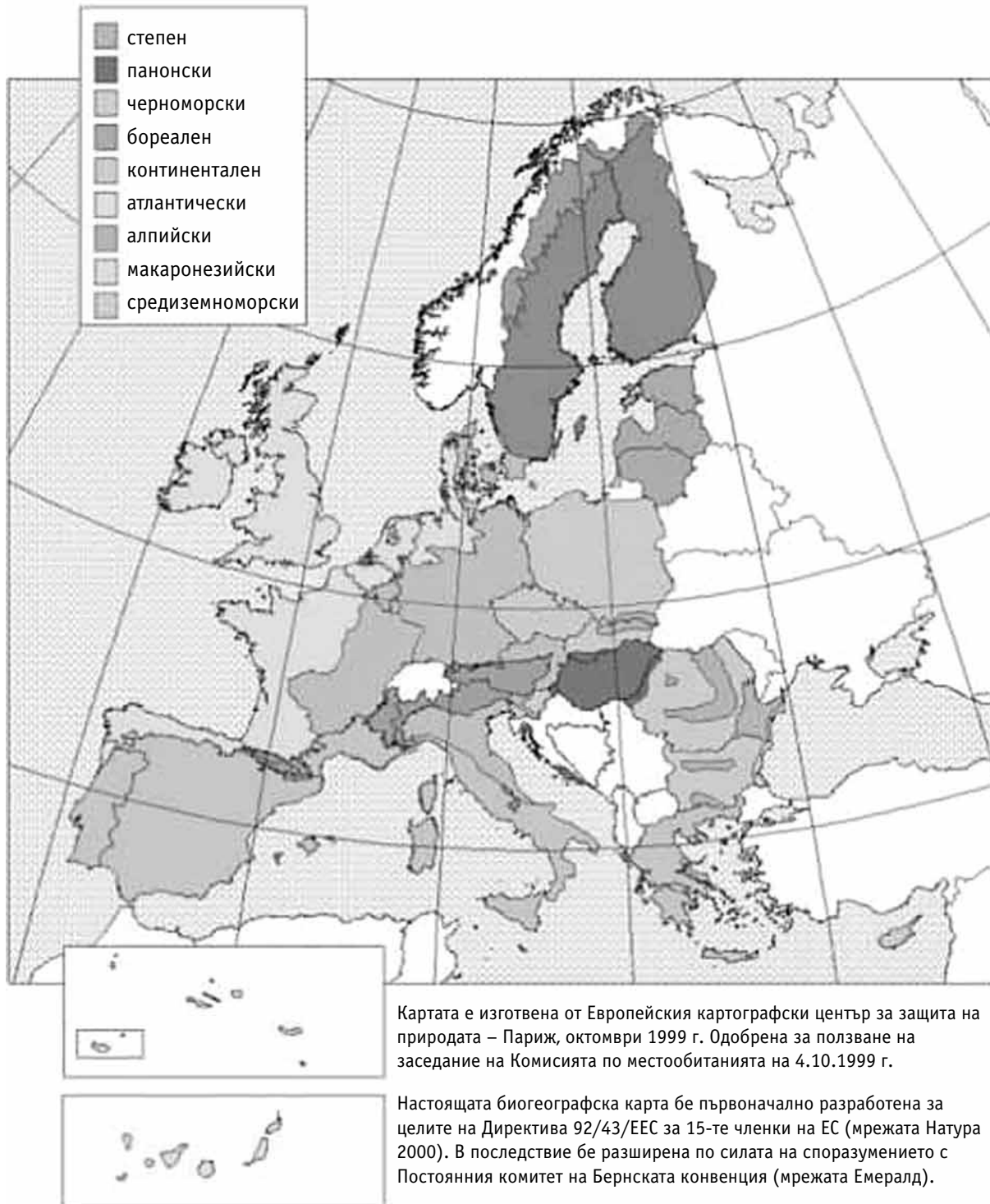
Долната фигура показва важността на горските площи (местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията) в рамките на териториите в Натура 2000 в различните биогеографски райони на базата на действителното обявяване на територии за пТЗО⁽⁸⁾.

(7) Планът за действие (COM/2001/0162 f) е инструмент за изпълнение на чл. 8 от Конвенцията за биологичното разнообразие.

(8) Всички статистически данни, цитирани в този доклад, датират от периода до м. февруари 2002 г.

Приблизителни очертания на биогеографските райони ЕС-15 + 12

4. Факти за горите, горското стопанство и опазването на околната среда в ЕС

Горите в ЕС покриват територия от приблизително 113 мил. хектара (36% от територията на ЕС). Около 65 % от горите в ЕС са частна собственост.

С присъединяването на Австрия, Финландия и Швеция, ЕС се превърна във втория по големина производител на хартия и дървесина в света. Той е най-големият вносител и третият по големина износител на горски продукти. Горите са от много голямо значение и в средиземноморската област поради защитните си функции и важността на биологичното разнообразие. Взети заедно отраслите, разчитащи на горски суровини, дават продукция на стойност 300 млрд. евро, а заетите в тях са около 2,2 млн. души.

Различия в типа гора, горско покритие и профил на собствеността в рамките на ЕС

- Австрия, Финландия и Швеция са силно залесени и имат сериозни производства, ползващи горски продукти предимно от иглолистните гори;
- Гърция, Испания, Италия и Португалия имат средиземноморски тип гори, които се управляват предимно със защитни цели и там пожарите представляват потенциална сериозна заплаха. Специално Франция и Италия също имат големи площи с умерени и планински гори, включително издъкнови гори, фермерски горски насаждения и общински гори;
- Белгия, Германия, Франция и Люксембург имат смесен профил откъм собственост на горите и различни видове гори, като ползването там е значително, но не винаги е първоначално предназначение на съответните гори.
- Дания, Ирландия, Холандия и Великобритания разполагат предимно с интензивни горски култури, макар през последните десетилетия целите на управление да са се разширили в посока на услугите;
- Югозападна Франция, северна Испания и части от Португалия имат големи области с интензивни горски култури, предназначени основно за добив на целулоза.

Състоянието на горите в ЕС

(Източници – “Околната среда в Европа – втората оценка”, 1998 и “Околната среда в ЕС в края на века”, 1999 г. на Европейска агенция за опазване на околната среда.)

- Делът на горските площи от земното покритие се е изменял много през последното хилядолетие, като в много страни се е стигнало до много ниска или лоша обезпеченост с гори.
- Настоящите горски площи са резултат от стабилно увеличение през последните десетилетия, основно чрез планирано първично и повторно залесяване в полу-естествени райони, след като те са престанали да се използват за земеделие или паша.
- Горските площи се увеличават все повече и ще продължават да се увеличават в резултат от еволюцията на общата селскостопанска политика, в следствие на която се очаква да се освободи повече земя.
- Горските местообитания се променят в следствие на интензификация на стопанисването, все-по-голямо уеднаквяване, фрагментация, залесяване с екзотични дървесни видове, интродукция и поддръжане на популации от ловни видове, отводняване и замърсяване на въздуха.
- Годишният прираст и общият запас се увеличават на много места, въпреки влошаващото се здраве на горите и жестоките набези на вредителите. Това увеличение вероятно се държи на комбинация от употребата на високопроизводителни производи и колнове; управление, включващо наторяване и контрол на вредителите; високо съдържане на CO₂ във въздуха и еутрофикация.
- Съвсем малка част от естествените гори, които някога са покривали по-голямата част от Европа, са останали недокоснати, най-често в изолирани райони. Продължава изчезването на стари естествени и полу-естествени широколистни и иглолистни гори. В западна Европа по-малко от една трета от всички горски площи са полу-естествени и почти не са останали естествени стари гори.
- Създават се и някои нови типове горски местообитания, например такива свързани с производство на коледни елхи, горски култури, предназначени за енергиен източник и използването на екзотични видове като евкалипт. Тези местообитания по принцип не се характеризират с голямо биологично разнообразие.

В заключение може да се каже, че макар по абсо-

лютна площ горите в ЕС да нарастват, често екологичното качество на горските екосистеми е в низходяща тенденция.

Биологично значение на европейските гори

Горите все още може да се считат за най-важния компонент на европейската природа. Един от показателите за жизнеността на горите е факта, че горския биотоп остава дом на най-големия брой гръбначни (бозайници, птици, влечуги и земноводни) на континента.

Често забравяме за отличителния облик на европейските екосистеми. Дори разпространението на доминантните горски видове е свързано с границите на Европа. Дървесни видове като бук и каменен дъб не се срещат на изток от Черно море и Кавказ. Зимният дъб не вирее на изток от планината Урал - една от границите на Европа. Габърът се среща и в Кавказ, но не и в същинска Азия. Хиляди видове насекоми и безгръбначни живеят само в горски местообитания, характеризиращи се с наличието на тези дървета.

Много местообитания и групи растения се срещат само и изключително в Европа и в този смисъл европейските страни носят цялата отговорност за опазването им. Освен това Европа е и дом на редица ендемични видове с ограничено разпространение.

Промените, засегнали горите през последните няколко столетия (вж. Приложение 1), са довели до почти пълното изчезване на много видове. Много видове са почти изчезнали от няколко европейски страни и вероятно от целия континент. Това се отнася с особена сила за организми, които са на върха на хранителната верига като големи хищни животни и птици.

Като част от инициативата на FAO/UNEP за оценка на умерените и бореалните гори в света (база данни за оценка на умерените и бореални горски ресурси TBFRA, 2000) бяха събрани нови данни за горските видове, които показват, че броят на заплашените таксони е тревожно висок. Обикновено от 20 до 50 % от горските бозайници и от 15 до 40 % от обитаващите горите птици попадат в категория застрашени. В общия случай всяка европейска страна е дом на няколко застрашени вида бозайници и птици. В много страни делът на застрашените бозайници и птици е над 40 %. Положението с лишките, мъховете и висшите растения бе почти също толкова лошо

– в някои страни почти половината от видовете лишей, свързани с гората, се смятат за застрашени.

Устойчиво управление на горите

Член 10 от Конвенцията за биологичното разнообразие (КБР) насърчава устойчивото ползване на компоненти на биологичното разнообразие. За горите такова ползване трябва да се гарантира под формата на устойчиво управление.

Фиг. 1. Първият принцип от Рио де Жанейро

„Човешките същества са в центъра на усилията в посока устойчиво развитие. На тях им се полага здрав и продуктивен живот в хармония с природата“.

(Принцип 1 в Декларацията от Рио, Конференция на ООН за околната среда и развитието – 1992 г.)

Определението за устойчиво управление на горите еволюира с времето според променящите се нужди на обществото. Макар първите обстоятелни разпоредби за балансиране на дърводобива и горското ползване да датират в ‘декрета’ на Колбер от далечната 1667 г. при управлението на Луи XIV, първото документирано използване на думата “устойчивост”, свързано с горското стопанство, датира от началото на XVIII век. През 1713 г. в германския миньорски град Фрайберг местното управление на мините отпрати апел към лесничите да съблюдават за устойчив годишен добив от горите. Историческото значение на понятието ‘устойчивост’ по отношение на горския сектор, обособило се преди близо триста години, отразявало предимно устойчивия добив на горска биомаса за справяне с недостига на дървен материал и енергия в миналото. Съвременното определение за “устойчивост” обаче включва и важни социални и екологични аспекти.

Докладът “Брундланд”⁽⁹⁾ – ключов документ на Конференцията на ООН за околната среда и развитието в Рио де Жанейро през 1992 г – дава следното определение за “устойчиво развитие”:

“Устойчиво развитие е това развитие, което задоволява потребностите на настоящите поколения без да отнема възможността на бъдещите поколения да посрещат техните потребности.”

На базата на така дефинираното понятие за ‘устойчивост’ Министерската конференция по опазване на

горите в Европа⁽¹⁰⁾ разработи общо определение за устойчиво управление на горите, което бе прието на Хелзинкската конференция през 1993 г. (Резолюция “Н1”). То гласи:

“Устойчивото управление на горите е стопанисването и ползването на горите и горските площи по начин и в степен, които запазват биологичното им разнообразие, производителността, възобновителния капацитет, жизнеността и потенциала да изпълняват сега и в бъдеще нужните екологични, икономически и социални функции на местно, национално и световно ниво, и които не вредят на други екосистеми”.

Настоящият документ се позовава на гореспоменатото определение на министерската конференция, тъй като то бе прието след дискусии между експерти от повече от 40 страни, участващи в Съвета на Европа, включително и 15-те настоящи членки на ЕС и всичките страни от централна и източна Европа, които понастоящем водят преговори за присъединяване към ЕС.

Същото определение получи подкрепа и от Съвета на ЕС в резолюцията му относно Стратегията на ЕС за стопанисване на горите⁽¹¹⁾, която бе предложена от ЕК през 1998 г.⁽¹²⁾ (вж. по-долу).

По-конкретно критериите за устойчиво стопанисване на горите включват (Helms, 1998):

- (а) съхранение на биологичното разнообразие;
- (б) поддържане продуктивността на горските екосистеми;
- (в) съхранение и поддръжка на почвените и водните ресурси;
- (г) запазване приноса на горите в световния въглероден цикъл;
- (д) запазване и увеличаване дългосрочните ползи за удовлетворяване на потребностите на обществото;
- (е) правна, институционална и икономическа рамка за съхранение на горите и устойчивото им управление.

Прилагането на това съвременно, многофункционално разбиране за устойчивост може да доведе до по-голямо биологично разнообразие в горите. Някои форми на управление на горите могат да имат положителен ефект върху биологичното разнообразие чрез създаване на високо разнообразие от местообитания на малка площ и чрез симулиране на естествени процеси на нарушаване на горската покривка, включително агролесовъдство, като например производството на корк в южна Европа.

⁽⁹⁾ Докладът “Нашето общо бъдеще” бе представен от Световната комисия за икономическо развитие през 1987 и често е известен под името на председателя й – бившия норвежки министър председател Гро Харлем Брундланд (Brundtland).

⁽¹⁰⁾ Вж. информацията за МКОГЕ в глава 5. За допълнителна информация – <http://www.mcpfe.org>

⁽¹¹⁾ Резолюция а Съвета от 15.12.1998, Официален вестник, брой С 56/1, 26.9.1999.

⁽¹²⁾ COM(1998) 649 (Съвета на министрите), последна версия от 3.11.1998.

Променящата се роля на горското стопанство в Европа

От възприемани в миналото като от диви, неприветливи отвъдгранични зони, които трябва да се превземат заради природните им богатства, горите сега се превръщат все повече в ценен, ограничен ресурс, който осигурява много повече от дървен материал. Голяма част от стопанската дейност в ЕС зависи от горите като източник на суровини, но горите също така осигуряват съхранението на генетичния фонд и опазването на други природни ресурси като въздуха и водата. Освен това те ни даряват с тишина, спокойствие на духа, природна красота и възможности за отдих. Тези важни 'услуги от гората' стават все по-ценни в един бързо променящ се свят, където хората често отдават приоритет на изграждането на жилища за себе си, а не на опазване на природните местообитания.

Фиг. 2. Рамка за действия на Общността според Стратегията на ЕС за горите

- Насърчаване на горскостопанска дейност в рамките на действията за развитие на селските райони, особено по отношение на опазването и подобряването на екологичните стойности на горите.
- Опазване на горското биологично разнообразие като неразделна част от управлението на горите и при обособяването на защитени горски територии, като тези от мрежата Natura 2000.
- Увеличаване ролята на горите при смекчаване въздействието на промяната в климата чрез насърчаване ползването на дървесната биомаса като източник на енергия и увеличаване на ролята на горите като резервоар за въглерод.
- Анализ на възможностите за подкрепа на обективно установими, сравними и надеждни схеми за горска сертификация.

Целите на управлението на горите се променят в много страни-членки и други страни към устойчиво управление за постигане на редица резултати, като вниманието се насочва към нови цели освен традиционната - осигуряване на устойчив дърводобив. Различни управленски концепции стават тясно свързани посредством инициативи като управление на горите с цел устойчивост, оценка на ползите от

горите и въвеждането на схеми за сертификация на дървен материал от гори, в които режимът на управление отговаря на екологичните критерии. Все повече внимание се отдава на екологичните и социални функции на горите, например биологичното разнообразие, водните ресурси, поглъщането на CO₂ и отдиха. Повечето от европейските гори обаче се управляват по начин, който слабо отчита опазването на биологичното разнообразие и дава приоритет на традиционната цел за осигуряване на устойчив дърводобив ("Околната среда в Европа – втора оценка" на ЕЕА от 1998 г.).

По-подробна информация за общи въпроси, касаещи горите, за важноста им в ЕС, за историята на европейските гори, за техния състав, както и за ролята на горското стопанство може да намерите в Приложение 1 - Обща информация за горите и горското стопанство.

Рамката за опазване на биологичното разнообразие

Биологичното разнообразие не е само екологично или стопанско благо, но е и незаменима част от нашето културно наследство и история, както и ресурс, полагащ се на бъдещите поколения. Същевременно темпът, с който намалява биологичното разнообразие, не дава признаци за намаляване ("Околната среда в Европа – Втора оценка" на ЕЕА от 1998 г.). Основните причини за това стечение на обстоятелствата в ЕС са силно интензивните форми на земеползване, замърсяването и разпокъсването на природни местообитания посредством инфраструктура и урбанизация. В последните няколко десетилетия са разработени редица международни инструменти с цел да се опази нашето природно наследство.

На заседанието на Европейския съвет в Гьотеборг на 15 и 16 юни 2001 г. държавните глави на страните-членки на ЕС поставиха амбициозната цел за спиране загубата на биологичното разнообразие в ЕС до 2010 г.⁽¹³⁾ Тази цел бе поставена също и в шестата програма за действие за околната среда на Общността. Успешното изграждане на Natura 2000 ще бъде едно от ключовите условия за постигане на тази цел.

Приложение 2 прави обобщен преглед на инструментите за опазване на природното наследство в Европа.

⁽¹³⁾ вж. изводите на председателстващата страна на адрес: http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/index_en.htm

5.

Интегриране на политиката за опазване на околната среда в други сфери на политиката в ЕС

Макар в договора, с който се създава Европейската общност, да не се говори за обстойна обща политика за горите, природозащитните политики на Общността като част от цялостната политика за опазване на околната среда влияят върху националните политики за горите. Директивите за птиците и местообитанията са примери за законодателство на Общността, чието прилагане не може да не дава отражение върху политиката за стопанисване на горите и политиката в други области във всички страни-членки.

5.1. Договорът от Маастрихт

С измененията в Маастрихт през 1992 г. на договора за учредяване на Европейската общност (известен като Договор за ЕС), страните-членки на Европейската общност се споразумяха да се постигне интегриране на екологичните въпроси във всички сфери на политиката на Общността. Дооформен след последните изменения с подписания през 1997 г. Договор от Амстердам, този договор влезе в сила от 1999 г. и вече има редица клаузи, които регламентират интегриране на политиките на европейско ниво.

За да се гарантира още по-успешно интегриране на политиката по опазване на околната среда в другите сфери на политиката в ЕС, в договора от Амстердам е добавена изрична формулировка за “устойчиво развитие”. Член 2 на договора, който регламентира задачите на Европейската общност, поставя акцент върху “сериозното опазване и подобрене на околната среда”. По силата на член 6 от договора вече се постановява изискванията за опазване на околната среда да са интегрирани във всички сфери на политиката на Общността.

Според член 10 от договора страните-членки трябва да се въздържат от всякакви мерки, които може да застрашат постигането на заложените в договора цели. Това е важно за Натура 2000, тъй като тази разпоредба ефективно възпира разработването и прилагането на всякакви планове или проекти, които биха могли да са заплаха за консервационния статус на местообитания или видове в територии, които още не са включени в Натура 2000, но отговарят на изискванията за включване.

5.2. Спазване на законните принципи на междусекторно ниво

Според политиката за спазване на законните принципи на междусекторно ниво, проектите в страните-

членки могат да бъдат (съ)финансирани, само ако отговарят едновременно на нормативните изисквания за опериране на средства от определен бюджет, и на тези от цялата останала нормативна уредба на Общността. Поставяйки акцент върху важноста на ефективното прилагане на Директивите за местообитанията и птиците, през юни 1999 г. Европейската комисия изиска от страните-членки да направят преглед на всички мерки, включени в регионалните планове за развитие, с оглед съответствието им с природозащитните директиви. На практика това означава, че старите-членки не трябва да предлагат действия за финансиране от бюджета на Европейската общност, ако те могат да имат отрицателен ефект върху Натура 2000 местата.

Тази подкрепа за Натура 2000 бе подсилена от споразумение между Генералната дирекция по регионална политика и Генералната дирекция по околна среда, подписано съответно от комисарите Валстъръм (околна среда) и Барниер (регионална политика). Резултат от това споразумение са ясните инструкции на комисар Барниер при разходването на структурните фондове да се избягва влошаване на състоянието на Натура 2000 местата. Същият принцип бе приложен от комисар Фишлер по отношение на програмите за развитие на селските райони.

Следователно:

- плановете за регионално развитие и развитие на селските райони в страните-членки трябва да съдържат ясни и необратими ангажименти, които да гарантират спазване на нормативната уредба на Общността в сферата на природозащитната дейност (Директивите за птиците и местообитанията);
- изпълнението на планове и проекти, съфинансирани от ЕС, не трябва да има отрицателен ефект върху проекто- или потенциални Натура 2000 места.

Ако не се спазят горните изисквания, може да се стигне да загуба или забавено прехвърляне на средства от структурните фондове или фондовете за развитие на селските райони към съответната страна-членка или регион.

5.3. Стратегия за горското стопанство на ЕС

За да са координирани всички дейности свързани с горското стопанство в целия ЕС, през 1998 г. ЕК направи достояние на Съвета на ЕС и Европейския парламент Стратегия за стопанисване на горите в Европейския съюз (вж. Раздел 4). Тази стратегия съдържа рамка за действия на Общността и в нея е обособен раздел, посветен на опазване на биологичното

разнообразие в горите. Разделът разглежда въпросите за биологичното разнообразие в три насоки: съхраняване, устойчиво ползване и равноостойни ползи от горските генетични ресурси, както се изисква от Конвенцията за биологичното разнообразие. Тъй като в Европа има съвсем малко горски територии, които не се използват за дейност с търговска цел, най-важното действие за опазване на биологичното разнообразие е да се финансират подходящи системи за управление на горите, като се отдава достатъчно значение на биологичното разнообразие. По този начин се гарантира спазването на многофункционалните цели на управлението във всяко горскостопанско действие.

Ето защо Стратегията на ЕС за стопанисване на горите призовава управляващите горите да се съобразят със следните насоки за опазване на биологичното разнообразие:

- подходящи екологични мерки за адаптация на териториите посредством различни лесовъдни техники, съчетани с вторични мерки (като напр. отдаване на необходимото значение на мъртвата дървесина и други ключови микро-местообитания, които се срещат в гората);
- запазване на здравословното състояние и жизнеспособността на горските екосистеми чрез усъвършенстване на възобновителните, съпротивителните и адаптивните им способности;
- възстановяване на деградирани територии и на видове, популации, местообитания или екосистеми във влошено състояние;
- запазване на традиционното управление на тези горско-пасищни системи с богато биологично разнообразие, които могат да изчезнат, ако бъдат изоставени (напр. в средиземноморския район);
- усъвършенстване на дърводобивните техники с цел ограничаване на свързаните с тях щети;
- реализиране на залесителни мерки по начин, който няма да се отрази негативно на интересни или ценни от екологична гледна точка територии, местообитания и екосистеми (напр. избраните дървесни видове трябва да са съобразени с местните условия и екосистеми; местните видове и разновидности трябва да се предпочитат; при интродукцията на нови видове трябва да се гарантира съхранението на естествената флора и фауна).

Освен това Стратегията на ЕС за стопанисване на горите призовава към обособяване на защитени горски територии като допълнение към устойчивото управление на горите, особено посредством включване на територии в Натура 2000. Тези защитени територии ще допринесат за извличането на по-добри социални, културни, екологични и стопански ползи от горите.

6. Управление на горски Натура 2000 места

Тъй като е ангажимент на всяка страна-членка да установи конкретни природозащитни мерки и евентуални ограничения на ползването в Натура 2000 местата, решаващият фактор за управление на всяка отделна територия ще бъдат местните условия. Директивата за местообитанията обаче регламентира някои принципи за управлението на Натура 2000 местата, които са залегнали основно в чл. 4 и чл. 6. Тази глава представя примерни указания, разработени на базата на съществуващи тълкувания на Директивата и на широко възприетите критерии за устойчиво управление на горите, утвърдени на Министерската конференция за опазване на горите в Европа. Тези указания трябва да се възприемат като широка рамка, в която да се провеждат конкретните преговори със заинтересованите страни и ангажираните местни власти за плановете или мерките за управление на конкретните територии. Те не са предназначени обаче за въвеждане на изменения в регламента за тези Натура 2000 места, които са под строг режим на защита.

По време на консултациите по подготовката на настоящия материал, собствениците на гори многократно заявяваха, че много от Натура 2000 местата вече изпълняват основните изисквания, изброени в тази глава. От една страна е вярно, че не е нужно да се променя настоящата практика по управление на горските Натура 2000 места при положение, че тя е способствала създаването или опазването на гора с голямо биологично разнообразие и със структура и състав на видовете, които съответстват на природозащитните цели на съответното място. В този смисъл трябва да се признае приносът на частните и държавни собственици на гори, които служат като модел за подражание в целия свят за устойчиво ползване на горските ресурси. От друга страна съществуват сведения, че някои включени в Натура 2000 територии се управляват в противовес с природозащитните цели, които са станали задължителни след включването на териториите в екологичната мрежа.

6.1. Горско стопанство и природозащитна дейност

Понятието многофункционално горско стопанство е същината на Стратегията на ЕС за горското стопанство и е придобило широка популярност в Европа. Това понятие съвместява в себе си всички ползи, които горите предлагат на обществото (екологични,

стопански, защитни и социални функции). Природозащитните стратегии, които страните-членки на ЕС са използвали при прилагането на природозащитните директиви, са различни (Sunyer and Manteiga, 1998 г.)

В някои региони, особено в централна и северна Европа, се наблюдава тенденция в Natura 2000 да се включват малки или средни територии. За тези региони е характерно интензивното земеползване и природозащитните начинания влизат в силна конкуренция с ползването на земите за други цели, в следствие на което почти не остава място за естествени или полу-естествени райони. В този тип стратегии, които наричаме "интензивни", защитата на природните територии често включва откупуване на земята или правата за ползването ѝ, както и директни намеси в динамиката на екосистемите. Този тип управление се базира на по-изразена култура за опазване на околната среда, повече отпуснати бюджетни средства и мотивация да се възстановят изчезнали местообитания чрез съхраняването им на конкретен етап от естествената им сукцесия, като това се прави на ограничена територия (подходът на резерватите).

В региони, където продължават да съществуват системи за екстензивно земеделие и горско стопанство с висока екологична стойност - обикновено в южните и източните части на Европа, но също и в някои полупланински и планински райони на други европейски страни – проекто-териториите от значение за Общността са обикновено по-големи. При тях съхранението е тясно свързано с прилагането на конкретни селскостопански системи и горскостопански практики. В тези региони природозащитните стратегии се различават и обикновено в тях се търси интеграция на природозащитната дейност и развитието на селските райони и тези стратегии са известни

като "екстензивни" природозащитни стратегии.

Тези два основни типа природозащитни стратегии са известни още съответно като "интегрираща" – интегриране на всичките функции в големи площи с предимно екстензивно ползване и "обособяваща" – обособяване на територии със строг защитен режим сред райони с интензивно, понякога дори неустойчиво земеползване. Когато се разглеждат само горските местообитания това разграничение е по-малко видно, тъй като горското стопанство винаги е оставяло значително по-леки следи върху околната среда от селското стопанство. В миналото горското стопанство в Европа се е придържало основно към интегриращ тип стратегия. Много от днес съществуващите горски територии могат да се нарекат полу-естествени и необходимостта да се възстановяват местообитания не е толкова очевидна, колкото например във влажните зони и блатата, където стопанската дейност изцяло е променила облика на ландшафта и нивата на биологично разнообразие.

Опазването на биологичното разнообразие в европейските гори изисква внимателното търсене на баланса между гореописаните два типа природозащитни стратегии и съобразяване с месните и регионални особености. Продължаване осъществяването на стопанска дейност в условията на устойчиво управление на горите често може да се окаже част от природозащитната стратегия в райони с широко утвърдени традиционни практики на ползване на горите.

Като друга разлика между съществуващите природозащитни стратегии може да се отбележи разликата в подхода – по-статичен или по-динамичен. В повечето случаи и особено в горите естествената динамика и промяна трябва да се възприемат като неразделна част от природозащитната цел. Естествените смущения в горските екосистеми, причинени ветровали, гръмотевици и отмиране на стари дърве-

Фиг. 3. Многофункционално горско стопанство в Европа - обещаващ модел за бъдещето?

Изследователският проект „Европейски модел за различни варианти за развитие на горите по подадена горска информация“ (EFISCEN) наскоро направи преглед на дългосрочното развитие на европейските гори при различни режими в периода до 2050 г. Проектът сравни различни сценарии чрез създаване на многофункционален модел, съчетаващ увеличаване на дърводобива – съответно повече заетост и повече възможности за био-енергия и екологичните цели – осигуряване на повече мъртва и гниеща дървесина, горски резервати, по-голямо разнообразие на видовете, на пространствените и възрастовите структури.

Резултатите показват, че активното многофункционално управление на горите може да осигури на обществото достатъчно възобновими природни ресурси под формата на дървен материал, като същевременно подобрява качеството на европейските гори от екологична гледна точка и от гледна точка на отдиха и почивката (Nabuurs et al., 2001 г.).

та, често се стимулират при добива в устойчивото горско стопанство. Те са важен фактор за поддържане на разнообразие от структури на местообитанията, на мозайково разпределение на различни възрастови групи и на високо ниво на биологично разнообразие. Това динамично разбиране за защита на природата е нужно при управлението на горските Натура 2000 места, за да може природозащитната стратегия да е интегрираща.

При все това не всички природозащитни цели могат да се постигнат чрез устойчиво управление на горите. Обособяването на територии със специално защитно предназначение е необходимо за особено редки или ценни местообитания, чиито консервационен статус би се влошил в противен случай. Ето защо, Натура 2000 ще бъде мрежа от консервационни зони, в които защитата ще се осъществява под различен режим – от строги резервати до територии с ограничения, касаещи конкретни видове.

В този смисъл съществуването на необезпокоявани от стопанска дейност горски площи е особено важно от научна гледна точка – за нуждите на биологичния мониторинг, и от природозащитна гледна точка – като убежище за видове, на които са нужни мъртва или отмираща дървесина, или големи необезпокоявани местообитания.

Ето защо територии с „естествени гори“⁽¹⁴⁾ или ‘девствени’ гори ще заслужават специално внимание сред включените в Натура 2000 горски територии. В ЕС такива гори има само на малки, изолирани площи в управлявани масиви, или в райони със специфични екологични или социални особености, като например северната част на скандинавския полуостров. Степента на позволена човешка намеса, съвместима с консервационната стойност на такива територии, ще зависи от възобновителните им способности. В случаите на много нисък прираст може да се наложи недопускане на каквато и да било намеса.

Натура 2000 има за цел и да укрепи съществуващите системи от строго защитени територии в качеството им на модел за научни изследвания и като възможност за разнообразяване на източниците на доходи в селските райони като напр. чрез туризъм. Много от тези строго защитени територии са вече обект на природозащитна дейност, например представляват част от национален парк, а други може да предстои да бъдат обявени за такива, например територии, в които неизсечените коренни горски съобщества да са обектът на защита.

6.2. Общи изисквания за управление на горите в Натура 2000 места

Основните правни основания за изграждането на Натура 2000 се съдържат в Директива 79/409/ЕЕС (Директивата за птиците) и Директива 92/43/ЕЕС (Директивата за местообитанията)⁽¹⁵⁾. Директивата за местообитанията гласи, че целта на Натура 2000 е да установи “благоприятен консервационен статус” за местообитанията и видовете, включени в списъците като представляващи интерес за Общността. На понятието “благоприятен консервационен статус” е дадено определение в чл. 1 на Директивата за местообитанията. Определението отчита динамиката в популациите от дадени видове, тенденциите в състава на видове и местообитания и останалата част от местообитанията.

Природозащитните директиви само набелязват резултата, който да се постигне чрез прилагане на мерки на национално ниво. В тях не се предписват конкретни природозащитни мерки. Затова ЕК трябва да гарантира постигането на записаните в директивите цели, но тя няма пряко влияние върху регионалните и местни преговори относно мерките за управление, които ще се прилагат в конкретно Натура 2000 място. Това също означава, че страните-членки могат да наложат по-строга правна рамка върху територията си в сравнение с тази, която се изисква в Директивата за местообитанията, като няма да е нужно да се упоават на нормативната уредба на Общността, за да защитят това свое решение⁽¹⁶⁾.

Следователно от директивите могат да се извлекат само ограничен брой общовалидни изисквания за управление на горите и не е възможно в тях да се дават конкретни насоки по въпроси като ограничение на добива, размери на сечищата, графика на намесите и т.н., тъй като всички тези параметри зависят от мерките за управление, които трябва да се договорят на местно ниво със съответните власти, извършващите дейност в горите и собствениците на гори.

Член 4 от Директивата за местообитанията регламентира ясно и недвусмислено, че в момента, в който дадена територия се обяви за територия от значение за Общността (ТЗО), тя трябва да се третира според изискванията на чл. 6 от Директивата. На първо място трябва да се гарантира, че земеползването няма да доведе до влошаване консервационна-

⁽¹⁴⁾ отговарящи на следното общо определение: “гори, които не са били обект на никаква човешка намеса от повече от 100 години”.

⁽¹⁵⁾ Пълният текст на директивите на официалните езици на Общността може да намерите на началната страница в интернет на ГДОС за природозащитна дейност на адрес: , а на български език на страницата на Министерството на околната среда и водите в интернет адрес: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>

⁽¹⁶⁾ Писмо на ГДОС от 19 септември 2001 г. до министерствата на транспорта в Белгия, Германия и Холандия относно проекта за железопътна линия “Железния Рейн”

та стойност на дадената територия. За горски територии това може да включва например да не се подлагат на сеч големи площи, да не се променя формата на земеползване или да не се заместват местни дървесни видове с екзотични.

Според чл. 6 на Директивата за местообитанията, плановете и проектите, които не са пряко свързани или необходими за управлението на Natura 2000 местата, но има вероятност да имат важен ефект върху тях, индивидуално или заедно с други плановете и проекти трябва да бъдат подложени на подходяща оценка на въздействието върху тези места. Например, горскостопанска дейност от рода на сечи, изграждане на горски пътища и почвено отводняване попада под тази разпоредба, което означава, че такава дейност трябва да се включи в плана за управление или да се решава за всеки конкретен случай дали и как да се предприема.

Чл. 6 от Директивата за местообитанията изисква също конкретните природозащитни мерки от законово, административно или договорно естество да определят управлението на територията. Те ще бъдат разработени на местно ниво. Договорните мерки са при дадени обстоятелства като цяло по-широко приети сред частните собственици на гори отколкото законовите или административните мерки и затова трябва, където са приложими, да бъдат предпочитани.

Генералната дирекция по околна среда издаде тълкувателно ръководство със заглавие "Управление на територии, включени в Natura 2000" ⁽¹⁷⁾, от което са извлечени следните основни насоки за преговорите със съответните собственици на гори и извършващи дейност в горите по въпросите на управлението на местата ⁽¹⁸⁾:

- Ако прилаганите горскостопански практики не водят до влошаване на консервационния статус на местообитанията или видовете и не противоречат на природозащитните указания на самата страна-членка, то тогава тази форма на стопанско ползване може да продължи да се прилага;
- Ако прилаганите горскостопански практики водят до влошаване на консервационния статус на местообитанията или видовете и противоречат на природозащитните цели на самата страна-членка, то тогава се прилага чл. 6 от Директивата за местообитанията и трябва да се адаптират поставените цели за управление на гората.

ГДОС отправя към съответните власти в страните-членки следните насоки и указания за управление на горите Natura 2000 места ⁽¹⁹⁾:

- За предпочитане е да се очертават периметри, които дават достатъчен резерв, за да може природозащитните цели да се интегрират в съществуващите плановете за управление, вместо да се обособяват малки, разпръснати територии, които отговарят точно на описанията в справочника за местообитанията;

- Съхранението на местообитания и видове на ниво цялата обявена територия трябва да е резултат от прилагане на мерки в полза на местообитанията и видовете, заради които дадената територия е обявена за защитена. Това трябва да доведе до стабилно подобрене от гледна точка на биологичното разнообразие за територията като цяло. Вижда се от само себе си, че при периодични намеси (във времето и пространството) такава ситуация се постига по-лесно в територии с по-голяма площ.

- Намеси, които водят до временни нарушения в склопа на гората на ограничено пространство (напр. групов сеч) или с ограничена интензивност (като прореждане), са позволени при положение, че може да се възвърне първоначалното състояние чрез естествено възобновяване, дори и да трябва да минат няколко стадия на естествена сукцесия.

Тези указания и насоки се отнасят както за местообитанията, така и за видовете. Понякога за да се получат желаните резултати, може да е нужна комбинация от мерки за местообитания и видове.

За пример може да послужи глухарят (*Tetrao urugallus*) – вид, който е включен в Приложение I на Директивата за птиците. Ако тази птица обитава Natura 2000 място, управлението му трябва да демонстрира, че горскостопанските мерки са адаптирани с цел запазване или подобряване консервационната стойност на мястото за този вид. Тъй като глухарът изисква мозайка от различни структури в горските местообитания, той е един от многото животински видове, за чиито популации е благоприятно прилагането на подходящо и внимателно планирано управление на горите, без да се налага да се преустанови стопанската дейност. На този етап в повечето европейски страни малкото останали местни популации на глухара намаляват, защото управлението не е достатъчно насочено към постигане на природозащитни цели.

⁽¹⁷⁾ Конкретни съвети по изискванията за управление на територии може да получите от публикацията на ГДОС "Управление на територии, включени в Natura 2000 – разпоредбите на чл. 6 от Директивата за местообитанията". Виж на адреси: http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm и . Публикацията е преведена на български език и издадена от Сдружение за дива природа Балкани и може да се получи при заявка на тел. (02) 963 14 70 или ел. поща: balkani@bluelink.net

⁽¹⁸⁾ Писмо от 22 септември 2000 г. от комисар М. Уолстръм до Д-р. фон Шорлемер – президент на AG Deutscher Waldbesitzerverbaende e. V.

⁽¹⁹⁾ Писмо от 23 април 2001 г. до г-н Дж. Хапърт – Министър на горите и защитата на природата във регион Валония в Белгия

Фиг.4. Основни изисквания за управление на горите, произтичащи от Директивата за местообитанията

- Природозащитните мерки трябва да се разглеждат за всяко Natura 2000 място – под формата на подходящи закони, административни и договорни мерки. Препоръчва се разработване на план за управление (чл. 6 (1) от Директива 92/43/ЕЕС).
- Природозащитните цели трябва да са с приоритет за Natura 2000 местата, макар да трябва да се вземат предвид и стопанските и социални функции, изпълнявани от горите.
- Консервационният статус на мястото по отношение на качеството на местообитанието и консервационната стойност за дадения вид трябва да се запази или подобри.
- Проекти или планове, които може да окажат отрицателно въздействие върху Natura 2000 местата, трябва да бъдат подложени на подходяща оценка (чл. 6 (3) от Директива 92/43/ЕЕС).
- Качеството на територията трябва да е обект на периодичен мониторинг и отчитане, като отчетите са изготвяни от компетентните власти на страната-членка.

Като друг пример за консервационно-ориентирано управление на горите може да се посочи района на планината Юра във Франция. Там големи части от горите се експлоатират така, че да остава разнообразна структура от малки сечища, шубраци, високи дървета и т.н. (*futaie jardinée*), което представлява добро местообитание за глухарата. По проект по програма LIFE (LIFE/99/ENV/F/00477) в Юра бяха разработени указания за стопанисване на горите, които бяха съгласувани с представители на държаната горска служба и частните собственици на гори. Около 20 000 хектара в района на проекта сега се управляват в съответствие с тези указания (вж. Глава 8).

Ефективен подход за многофункционално управление се прилага и в буковата гора Хайних в провинция Тюрингия в Германия. Голяма част от тази гора бе управлявана традиционно, постигайки голямо структурно разнообразие. Когато Хайних бе обявена за Natura 2000 място и за нея бе разработен план за управление, тази селективна система на сеч (*Plenterwaldwirtschaft*) бе изрично стимулирана и поддържана.

6.3. Оперативни насоки за устойчиво управление на горите в Natura 2000 места

В този раздел са предложени основни указания за управлението на горите в Natura 2000 места. Те са изведени от природозащитните раздели на резолюциите от Министерските конференции по опазване на горите в Европа, проведени в Хелзинки през 1993 г. и в Лисабон през 1998 г. (вж. Приложение 2).

Използването на тези резолюции като указания за управлението на такива територии има няколко предимства:

- Заинтересованите страни приемат добре тези указания, тъй като резолюциите са разработени с консултации с националните власти и гражданското общество;
- Всички страни-членки на ЕС, както и всички страни-кандидатки за членство, са участвали в паневропейския процес на защита на горите от самото му начало;
- Всички резолюции и указания са подготвени от работни групи от признати експерти в горското стопанство и в тях е отразен опитът в управлението на горите на национално, регионално и местно ниво, почерпан от горските служби, учените, сдружения на собствениците на гори и екологични НПО от цяла Европа;
- Резултатите от работните групи получиха признание на политическо ниво от министрите, отговарящи за горите;
- Съветът на ЕС официално подкрепи резултатите от тези паневропейски дискусии за горите като ги призна за един от най-важните елементи на Стратегията на ЕС за горското стопанство ⁽²⁰⁾.

Паневропейските критерии и показатели за устойчиво управление на горите, приети на Министерската конференция по опазване на горите в Европа в Лисабон (1998 г. – резолюция “L2”) са разработени въз основа на резолюции “Н1” и “Н2” от Министерската конференция по опазване на горите в Европа в Хелзинки, които засягат устойчивото управление и биологичното разнообразие в горите.

Шестте паневропейски критерия, които са основата за мониторинга на устойчивото управление на горите, са:

⁽²⁰⁾ Резолюция на Съвета на ЕС от 15.12.1998 г., публикувана в Официалния вестник, брой С 56/1, 26.9.1999 г.

- **K1:** запазване и подходящо подобряване на горските ресурси;
- **K2:** поддържане на горските екосистеми в добро санитарно и жизнено състояние;
- **K3:** поддържане и насърчаване на производителните функции на гората (дървесни и недървесни продукти);
- **K4:** поддържане, съхранение и обогатяване на биологичното разнообразие в горските екосистеми;
- **K5:** поддържане и подходящо стимулиране на защитните функции при управлението на горите (особено по отношение на почвите и водите);
- **K6:** поддържане на други социално-икономически функции и условия.

В допълнение на тези критерии на Министерската конференция по опазване на горите в Европа бяха разписани редица оперативни указания за устойчиво управление на горите, много елементи от които могат да се използват за проверка на съвместимостта на типа управление на горите в дадена територия с целите на Natura 2000.

Следват извадки от указанията за планиране на управлението на горите и за практиките за управлението на горите, подбрани съобразно приоритетните консервационни цели за управлението на Natura 2000 места:

Критерий 2: Поддържане на горските екосистеми в добро санитарно и жизнено състояние

- “За поддържане и увеличаване жизнеспособността на горите, практиките за управлението им трябва да се възползват по възможно най-добрия начин от естествените особености и процеси и да прилагат превантивни биологични мерки винаги, когато е възможно и икономически удачно. Трябва да се подпомага и обогатява подходящо генетично, видово и структурно разнообразие с цел да се повиши стабилността, жизнеността и резистентността на горите към неблагоприятни екологични фактори и да се укрепят механизмите за естествено регулиране.”
- “Трябва да се прилагат подходящи практики за управление на горите като първично и повторно залесяване с дървесни видове и разновидности, подходящи за условията на дадената територия и

техники за отглеждане, добив и транспортиране, които свеждат до минимум увреждането на дърветата или почвата. Стриктно трябва да се избягва разливането на машинно масло при горскотопански операции или безразборното изхвърляне на отпадъци на горска територия.”

- “Употребата на пестициди и хербициди трябва да се сведе до минимум, като се наблегне на подходящи лесовъдни алтернативи и други биологични мерки”.

Критерий 3: Поддържане и насърчаване на производителните функции на гората (дървесни и недървесни)

- Дейностите по възобновяване, отглеждане и добив трябва да се извършват своевременно и по начин, който не намалява добивния капацитет на територията, например като се избягва увреждането на останалите насаждения и дървета, както и на почвата и се използват подходящи системи”.
- “Добиваните количества дървесни и недървесни горски продукти не трябва да превишават ниво, което би могло да се поддържа дългосрочно. Добитите горски продукти трябва да се използват ефективно с оглед на усвояването на биомасата, отпадаща при обработката.”
- “Трябва внимателно да се планира, изгради и поддържа подходяща инфраструктура като напр. пътища, просеки за извоз на трупи или мостове с оглед гарантирането на ефективна доставка на стоки и услуги, като същевременно се допуска минимално отрицателно въздействие върху околната среда.”

Критерий 4: Поддържане, съхранение и обогатяване на биологичното разнообразие в горските екосистеми

- “Планирането на управлението на горите трябва да цели поддържане, съхранение и обогатяване на биологичното разнообразие на ниво екосистема и вид и на генетично ниво, както и разнообразието на ниво ландшафт.”
- “Планирането на управлението на горите, теренната инвентаризация и картирането на горските ресурси трябва да обхващат горски биотопи с екологично значение, като се вземат предвид за-

щитени, редки, чувствителни или представителни горски екосистеми като крайречни и влажни зони, райони с ендемични видове и местообитания на застрашени видове, както и застрашени или опазвани *in situ* генетични ресурси.

- “Предпочитание трябва да се отдава на естественото възобновяване, при положение че има необходимите условия, гарантиращи количеството и качеството на горските ресурси и че съществуващите разновидности са с достатъчно добро качество за дадената територия.”
- “При първично и повторно залесяване след сеч са за предпочитане местни видове и разновидности, които са добре приспособени към условията в дадената територия. За заместване на местните произходи трябва да се използват само такива нови видове, разновидности или произходи, за които е направена оценка на въздействието върху екосистемата и генетичната цялост на местните видове и разновидности и няма да се наблюдава отрицателно въздействие или ако има такова, то ще е минимално.”
- „Където е подходящо при управлението на горите трябва да се стимулира разнообразието по отношение на хоризонталната и вертикалната структура, като напр. разновъзрастни насаждения и по отношение на видовете, като напр. смесени насаждения. Където е възможно, горскостопанската практика трябва също да се стреми към поддържане и възстановяване на ландшафтното разнообразие.”
- “Традиционните системи за управление, които са довели до създаване на ценни екосистеми, като напр. издънкови гори, на подходящи територии трябва да получават подкрепа, когато са икономически удачни.”
- “Инфраструктурата трябва да се планира и изгражда по начин, който в най-малка степен би нанесъл щети на екосистемите, особено на редки, чувствителни или представителни екосистеми и генетични резервати и по начин, който взема под внимание застрашени или други ключови видове, в частност техните миграционни модели.”
- “Стояща или повалена мъртва дървесина, дървета с хралупи, групи стари дървета и особено редки дървесни видове трябва да се оставят толкова многобройни и така разпределени, че това да е достатъчно за запазване на биологичното разнообразие, като се има предвид потенциалния им ефект върху здравето и стабилността на горите и околните екосистеми.”

- “Ключови биотопи в горите като водоизточници, влажни зони, скали и клисури трябва да бъдат защитени или при посегателство, произтичащо от горскостопанска дейност, възстановени, когато е това е удачно.”

Критерий 5: Поддържане и подходящо стимулиране на защитните функции при управлението на горите (особено по отношение на почвите и водите)

- “Райони, които изпълняват специфични и установени защитни функции в полза на обществото трябва да бъдат отбелязани и картирани и тези техни функции трябва да бъдат подходящо отразени в плановете за управление на горите или други плановете от подобен род.”
- “Особено внимателно трябва да се извършват горскостопански действия върху чувствителни почви или на склонни към ерозия терени, както и в територии, където горскостопанските действия може да доведат до прекомерна ерозия на почвата, която се отмива във водните течения.”
- “В такива райони трябва да се избягва прилагането на неподходящи техники като дълбока оран на почвата и употреба на неподходяща техника. Трябва да се вземат специални мерки за минимизиране на натиска от животински популации върху горите.”
- “Особено внимание трябва да се обърне на горскостопанските практики в горски територии с водозащитни функции за да се избегне нежелан ефект върху качеството и количеството на водните ресурси. Неподходящата употреба на химикали и други вредни вещества или неподходящи лесовъдни дейности, които дават вредно отражение на качеството на водата, трябва да се избягват.”

Критерий 6: Поддържане на други социално-икономически функции и условия

- “При планирането на управлението на горите трябва да личи стремеж към зачитане на многобройните им функции за обществото, да се отчита ролята на горското стопанство при развитието на селските райони и да се отдава особено значение на новите възможности за осигуряване на заетост във връзка със социално-икономическите функции на горите.”

- “Правото на собственост и ползване трябва да е ясно дефинирано, документирано и установено по отношение на съответните горски територии. По същия начин правно-регламентирани, обичайни или традиционни права свързани със земята, на която се намира гората, трябва да бъдат изяснени, признати и зачитани.”
- “Територии с признато особено историческо, културно и духовно значение трябва да се опазват и управляват по начин, който отдава съответното нужно значение на тези територии”
- “В практиката по управление на горите трябва по най-добър начин да се използват свързаните с гората опит и знания на местната общност, на собствениците на горите на НПО и местните жители.”

6.4. Значение на официалното възприемане на принципите на управление

Общите изисквания при управление на Natura 2000 местата са посочени в чл. 6 (1) и (2) от Директивата за местообитанията. Тези разпоредби са разискани подробно в ръководството на Европейската комисия “Управление на територии, включени в Natura 2000 – разпоредбите на чл. 6 от Директива 92/43/ЕЕС” – издание, публикувано на всички езици на Общността през 2000 г. Можете да го намерите на страницата на ГДОС в интернет: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/> или да се свържете със Сдружение за дива природа Балкани на тел. (02) 963 14 70, ел. поща: balkani@bluelink.net, за да получите копие на български език.

Нека припомним, че чл. 6 от Директивата за местообитанията няма задължителни предписания за обхвата, процедурата или структурата на мерките за управление на Natura 2000 местата. В Директивата става въпрос само за “необходими природозащитни мерки” и “подходящи закони, административни и договорни мерки”, които трябва да се вземат от съответната страна-членка. Това означава, че принципът на субсидиарността е напълно приложим за начина, по който ще се управляват Natura 2000 местата, включително и горите. Освен това е ясно заявено, че приемането на планове за управление не е задължителна стъпка, т.е. преминаването към нея е въпрос на избор. В раздел 8.1. са дадени множество

примери за взети от съответните национални, регионални или местни власти на страните-членки мерки за управление и процедурите, които те са следвали за да се продължи използването на ресурсите без да се занижава консервационната стойност на територията. Планове за управление са особено подходящи за установяване на систематичен подход при управлението на взаимосвързани или трансгранични територии. Освен планове за управление може да се предвидят и други инструменти, като например договорни отношения за извършване на консервационна дейност и компенсаторни плащания при спазване на дадени условия (вж. глава 7).

На практика начините, по които управленски решения и варианти добиват официален статут зависи от различни фактори, като например вид на собствеността, интензивност на ползването за стопански цели, наличност на приоритетни видове и местообитания, сравнителна рядкост и чувствителност на съответните местообитания и видове и съществуващи обичайни и традиционни правила за ползването на природни ресурси.

Предвид предишния опит с пилотни проекти (вж. раздел 8.2 – Проекти по LIFE) и настоящата практика в горския сектор в ЕС (вж. раздел 8.1 – примери от страните-членки), Генералната дирекция по околна среда препоръчва целите за управление на горски Natura 2000 места да добият официален статут като бъдат включени в дългосрочни, правно обвързващи планове за управление. Такива планове за управление могат да бъдат част от съществуващи или общи планове за управление, но могат и да бъдат специално разработени за Natura 2000 местата или за конкретни местообитания или видове. Очевидно целта при управлението на малка територия с висока консервационна стойност ще се различава съществено от тази на национален парк, където съществуват възможности за продължително използване на ресурсите без загуба на консервационната стойност.

Следните примерни фактори могат да се вземат предвид при определяне принципите на управление на горски Natura 2000 места:

- система на сеч – гола сеч (размер), ивична сеч, групов сеч, изборна сеч и отказ от ползване;
- метод на възобновяване: залесяване, вегетативно размножаване, естествено възобновяване (като се прилагат и допълнителни мерки за регулиране на видовия състав);
- използване на екзотични вместо местни видове; използване на съобразен с територията със-

тав на местните видове;

- произход на възобновителния материал (според задължителната нормативна рамка на Общността за движение на горските семена, резници и растения трябва да се има предвид, че употребата на местни видове за повторно залесяване може да доведе до неуспех и генетично замърсяване, ако произходът на материала не е проверен);
- турнус на сечта (на насаждение или на дърво);
- оран или други нарушаващи почвената цялост дейности;
- режими на отгледните сечи;
- управление на дивеча и паша;
- контролирано опожаряване;
- продължаване на традиционните практики (напр. издънкови гори и стандарти - *taillis-sous-futaie/Mittel-wald*).

Тези фактори са от ключово значение за биологичното разнообразие и именно за това трябва да се вземат предвид при изграждането и поддържането на мрежата Натура 2000. Когато дадена територия е обявена за включване въз основа на ползването на съществуващите природни ресурси в нея, то може да не се налага да се променят тези фактори, освен на доброволен принцип и/или с помощта на външно финансово стимулиране. Ако обаче тези фактори се променят в екологично отрицателна посока (напр. увеличаване размера на площите, подложени на гола сеч или скъсяване на турнуса), може да възникне противоречие с указанията, споменати в раздел 6.3. Обратното също важи – приветства се доброволното или подпомогнатото със стимулиращи мерки оптимизиране на тези фактори по екологични съображения, като позитивен принос към цялостния напредък с поддържането на Натура 2000

6.5. Препоръки за горско стопанство, опазващо биологичното разнообразие в защитените територии И ИЗВЪН ТЯХ

Освен отбелязаните в предходните параграфи важни моменти могат да се дадат редица практически

препоръки, приложими в ежедневното управление на Натура 2000 места и на други територии.

Тъй като само 5 % от земната повърхност попада под някакъв специален защитен режим, трябва да се има предвид, че винаги ще има по-голямо нетно биологично разнообразие в незащитените територии като цяло, отколкото в територии със специално защитно предназначение – последните по правило са рефугиуми, от които може да се осъществи възстановяване на културния ландшафт след нарушения. Ето защо идеалната форма на управление на биологичното разнообразие е един интегриран подход, който не се отнася само до части от дадена територия с оглед една единствена функция. Както Натура 2000 не трябва да бъде само система от резервати със строг режим на защита, така околният културен ландшафт не трябва да бъде еднофункционална поточна линия, където може да бъде премахнато всичко освен няколко вида култивирани растения или животни.

Управляващите горите и планиращите това управление могат да отчетат следните препоръки за опазване на биологично разнообразие на ниво стопанска единица, като се вземат предвид съответните местни особености:

- съхранение на отделни, достигнали зрелост, мъртви или гниещи дървета, като по този начин се създават подходящи местообитания за кълвачи, хищни птици, насекоми и множество по-нисши растителни видове (гъби, папрати, мъхове и др.);
- съхранение на дървета с хралупи, които могат да се използват за гнездене от малки птици и бозайници;
- съхранение на големи дървета и тяхното непосредствено обкръжение в случай, че често се заемат от гнездящи грабливи птици;
- поддържане на горски езера, потоци, извори и други малки водоеми, като например тресавища и мочурища, в състояние, което да позволява изпълнението на ролята им в цикъла на възпроизводство на риби, земноводни, насекоми и т.н., като се избягват прекомерните промени в нивото на водата, увреждането на естествените прегради и замърсяването на водите;
- подходящо зонироване на големи горски площи от гледна точка на горскостопанските дейности, на туризма и отдиха, което би позволило прилагането на мерки от типа “буферни зони” около защитените територии;
- използването на управленски решения след природни бедствия от рода на ветровали и пожари,

които да отчитат възможностите за обогатяване на биологичното разнообразие чрез допускане процесите на естествена сукцесия да протекат в потенциално интересни райони;

- адаптиране на графика на горскостопанските дейности и сечите, така че да се избегнат смущения през размножителния период на чувствителни горски видове, особено смущаването на пролетното гнездене и размножаване на горските птици;
- спазване на достатъчна дистанция с цел да се избегне обезпокояването на редки или застрашени видове, чиито присъствие е потвърдено;
- допускане на циклична ротация във времето и пространството на отделните зони с различна степен на намеса;
- ако това не противоречи на съществуващите горски закони и разпоредби, с цел поддържане на асоциирани с горите микроместообитания, може да се прецени дали при вторични залесявания да не се оставят незалесени територии като поляни, пасища на варовити терени, хрусталаци, тресащища, торфища, алувиални крайречни низини и свлачища. Всички те могат значително да обогатят биологичното разнообразие в гората поради по-честата поява на екотони между различни видове растителност;
- по същата логика решението да не се залесяват "изцедените" участъци от доскорошни високопродуктивни изкуствени насаждения може да създаде условия за възникване на нови вариетети и спонтанно разселване на пионерни видове, което да доведе до увеличаване на биологичното разнообразие в дългосрочен план посредством формирането на нови екологични ниши за много видове. Освен това, добавената стойност на пълното възтановяване е обикновено ниска, тъй като дейностите по повторно залесяване са обикновено много скъпи;
- гарантиране на редовен мониторинг на богатството от естествени видове, така че да се направи щателен анализ на ефекта от дадени мерки и да се потвърди присъствието на редки или застрашени елементи на флората и фауната.

Този тип мерки и отсъствието на определени намеси могат лесно да станат факт при управлението на държавни горски стопанства, при положение че не липсва политическа воля. Що се отнася до частните гори, при тях много по-вероятно е да се говори за субсидии, договорни споразумения, данъчни облек-

чения, техническа помощ и т.н. с цел да се компенсират собствениците за пропуснати ползи, предоставени на обществото услуги и в някои случаи амортизация на капитала.

7. Финансови инструменти

Изборът на подходящ подход към финансовите и стопанските последици от изграждането на Natura 2000 е едно от най-важните условия за приемането на мрежата от страна на населението в селските райони, собствениците на земи и осъществяващите стопанска дейност, които използват природни ресурси в обявените за включване в мрежата места. Такъв подход се изисква от чл. 2 на Директивата за местообитанията, който гласи, че свързаните с Natura 2000 мерки трябва да отчитат социалните, икономическите и културните особености. Трябва да се спомене и факта, че този въпрос трябва да се разглежда в светлината на чл. 17 от Хартата за основните права на ЕС⁽²¹⁾, където се въвежда принципа за компенсация при пропуснати ползи. На 9 май 2002 г. в декларацията “Ел тейде”⁽²²⁾ официално се обявява важната роля на Natura 2000 при осъществяване целите на ЕС, свързани с биологичното разнообразие. Счита се, че постигането на тези цели изисква “целеви ресурси”.

Член 175(4) от Договора за учредяване на Европейската общност гласи, че мерките по опазване на околната среда трябва да се финансират от страните-членки. От тук се подразбира, че разходите по изграждането и поддръжката на мрежа за защита на европейското природно наследство трябва да се обслужват от страните-членки. Тази глава се спира по-подробно на възможностите пред страните-членки да използват финансова помощ от бюджета на Европейската общност при управлението на Natura 2000 места. Досега тези възможности са използвани слабо от националните, регионалните или местните власти и горският сектор не е добре информиран по въпроса.

Финансирането от Общността на дейностите за Natura 2000 е регламентирано в чл. 8 на Директивата за местообитанията. В момента единственото финансиране от Общността, което се ползва изцяло за Natura 2000, е фондът LIFE – Nature, предназначен да подпомогне планирането на управлението и пилотни/демонстрационни проекти за управление на местообитания и видове. В намален мащаб в няколко страни членки се ползват и местни компенсаторни или грантови схеми.

Други мерки на политиката – особено елементи от програмите за развитие на селските райони – вече предоставят значителна помощ при изграждането на мрежата чрез финансиране на екстензивно земе-

⁽²¹⁾ Чл. 17: Право на собственост

1. Всеки има право да притежава и използва законно придобита собственост, както и да се освободи или откаже в полза на друг от правата си над нея. Никой не може да бъде лишаван от негова собственост, освен когато това не е в интерес на обществото или по реда и условията регламентиран в нормативната уредба, като за това се полага справедлива компенсация, изплатена своевременно. Ползването на собственост може да бъде нормативно регламентирана дотолкова, доколкото това е нужно за защита на общия интерес.

2. Интелектуалната собственост се ползва със защита. (Официален вестник, брой С 364/12, 18.12.2000 г.).

⁽²²⁾ Декларацията бе направена от комисаря по околната среда Маргот Валлстрьом и министъра на околната среда на Испания г-н Матас от името на Съвета на ЕС.

делие или по-екологично ориентирано горско стопанство. В някои от страните-членки за конкретни инвестиции, свързани с Natura 2000, в голяма степен е използвано финансиране по линия на регионалното развитие⁽²³⁾. Въз основа на тези различни елементи през 2001 г. ГДОС сформира работна група по чл. 8 от Директивата за местообитанията, която да формулира предложения за разработване на структуриран подход към финансирането на Natura 2000. Следват обобщените заключения на работната група ("Заключителен доклад относно финансирането на Natura 2000" – пълният достъп до този документ бе осигурен в края на 2002 г. ⁽²⁴⁾).

7.1. Съществуващи системи за финансово подпомагане

7.1.1. Договори за консервационна дейност

Договорите за консервационна дейност представляват въвеждане на мерки за управление в територия, която е частна собственост, като мерките се конкретизират в договорни споразумения между собствениците на земята и природозащитните власти. При тези споразумения обикновено се стига до финансови облаги за тези собственици, чиито доход от ползването на земята се е намалил в следствие на ограниченията, произтичащи от природозащитните мерки. Тези облаги може да са под формата на преки плащания, данъчни облекчения, благоприятни заемни условия, други права за ползване на земята и т.н. Природозащитните мерки може да се реализират от самите собственици на земята или откупили те правата на ползване върху земята (на които в такъв случай се плаща, за да приложат мерките) или от други, като например изпълнители по договори или доброволци от НПО. При специални обстоятелства мерките може да бъдат съ-финансирани от бюджета на Общността (по линия на политиките за развитие на селските райони или регионално развитие).

Договорите за консервационна дейност бяха успешно приложени в няколко страни-членки за Natura 2000 места, които са частна собственост, така че да се изпълнят заложените в Директивата за местообитания изисквания, отразени в природозащитното законодателство на съответната страна. За да се га-

рантира максималното приемане на този инструмент, може да се направят редица основни препоръки от гледна точка на характеристиките на такъв тип договорни отношения (по Giesen, 2001 г.):

- Най-важният аспект на един договор трябва да е предлаганата от него сигурност, т.е. договарят трябва да бъде максимално категоричен в условията си. Собственикът на гората трябва да може да разчита на договореното споразумение и да бъде освободен от допълнителни искания на природозащитните власти – да се постигне максимална сигурност, доколкото позволява нормативната уредба в страната. Това означава да се сключват дългосрочни договори, чието изпълнение да се съблюдава по подходящ начин.
- Договорът за консервационна дейност трябва да бъде икономически адекватен. Всякаква форма на компенсация за прилагане на мерките трябва да е пропорционална на направените разходи или на пропуснатите ползи.
- Договорите за консервационна дейност трябва да са съобразени с местните особености, но същевременно трябва да отговарят на приетия национален или регионален стандарт. Собствениците трябва да могат да разчитат на този основен стандартен договор, без да се налага да проверяват подробно всеки нов договор и без да им се налага да ползват професионален съвет.
- Стандартите за оценка при определяне на размера на компенсацията трябва да са оформени съвместно от компетентните власти, организациите на собствениците на гори и научни експерти.

Консервационната дейност чрез договорни отношения не трябва обаче да се възприема като алтернатива на обявяването на дадена територия за Natura 2000 място.

7.1.2. Мерки за горско стопанство в рамките на политиката на ЕС за опазване на околната среда – Програма LIFE

обща характеристика

Програмата LIFE е предназначена за финансиране на пилотни дейности по опазване на околната среда, резултатът от които може да се приложи към "основените" финансови инструменти на ЕС, като например бюджета за селско стопанство и бюджетите на структурните фондове.

⁽²³⁾ Европейската общност вече публикува пълно изследване по въпроса. Изданието се нарича "Финансови инструменти за мрежата Natura 2000", Sunyer & Manteiga, 1998 г.

⁽²⁴⁾ Заключенията са публикувани на адрес: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>

LIFE е създадена през 1992 г. Първата фаза от изпълнението ѝ се състоя в периода 1992 – 1995 г., а втората фаза - 1995 – 1999 г. Следващата фаза - LIFE III - се изпълнява от 2000 до 2004 г. и бюджетът ѝ е на обща стойност 640 млн. евро. Преди създаването на LIFE помощта от страна на Общността при действия в сферата на опазването на околната среда се реализираше чрез природозащитния фонд на Ан Коксуърт (ACE Fund)⁽²⁵⁾.

Дейностите, подходящи за финансиране по програма LIFE, са в следните три области:

- **LIFE Environment (LIFE околна среда):** новаторски и демонстрационни дейности за промишлеността; демонстрационни и насърчителни дейности, както и техническа помощ за местните власти и подготвителни действия в подкрепа на законодателството и политиките на Общността и ⁽²⁶⁾.
- **LIFE Nature (LIFE природа):** пилотни дейности, насочени към съхранението на природни местообитания или на представители на дивата флора и фауна, които са от интерес за Общността ⁽²⁷⁾. Това означава, че програмата LIFE Nature е пряко насочена към подготовка за мрежата Натура 2000.
- **LIFE Third Countries (LIFE страни от третия свят):** техническа помощ за създаване на административни структури, свързани с околната среда, за природозащитни действия и демонстрационни дейности с цел насърчаване на устойчивото развитие.

Максималният размер на поето финансиране по проекти по програма LIFE е 50 % от възможните за покриване разходи (изключения: 30 % от възможните за покриване разходи при доходоносни действия) и 75 % от възможните за покриване разходи за действия, свързани с приоритетни природни местообитания или приоритетни видове (според определенията в Директива 92/43/ЕЕС) или със застрашени от изчезване птичи видове.

LIFE NATURE и горско стопанство

С годишен бюджет от приблизително 80 млн. евро, изцяло предназначен за свързани с Натура 2000 природозащитни мерки, LIFE Nature е най-важният инструмент за финансиране при изграждането на мрежата. От 1992 г. насам 237 проекта, свързани с горите и управлението им, са финансирани по програма LIFE Nature. Тези проекти могат да се разделят в три групи (табл. 3). Таблица 4 показва ключовите дейности по финансираните проекти, групирани в

18 категории. В този материал се разглеждат само проекти от категории I и II (съответно ключови и подходящи горскостопански проекти).

Много от проектите по линия на LIFE Nature са насочени към екстензификация при управлението на горите или към по-екологично ориентирани форми на горско стопанство. Често основният акцент в проектите по програмата е постигането на баланс между природозащитните цели и стопанските аспекти на земеползването и правата на земевладелците.

LIFE ENVIRONMENT и горско стопанство

Обхватът на LIFE Environment е по-широк от този на LIFE Nature и не е пряко свързан с Натура 2000. Тази част от програмата LIFE е предназначена за финансиране на проекти, които поставят стандарти за интегриране опазването на биологичното разнообразие в горскостопанската дейност на територии извън Натура 2000. Освен това по нея са финансирани проекти за подобряване на екологичната ефективност на горската промишленост. В раздел 8.2. са дадени някои примери за свързани с темата проекти по програма LIFE в частта ѝ за околната среда.

7.1.3. Новото поколение фондове на Общността за периода 2000–2006 г.

След като вече общата селскостопанска политика (CAP) гарантира обезпечеността с храна и модернизира европейско селско стопанство, в края на 80-те години стана очевидна нуждата да се развива икономически насочено и устойчиво от екологична гледна точка земеделие. При реформата в CAP през 1992 г. бяха направени първите промени към намаляване на пазарната помощ, намаляване на излишъците и преминаване към агро-екологични и залесителни програми. Горското стопанство се възползва от мерките за развитие на селските райони посредством премии за залесяване в рамките на Регламент 2080/92. По този регламент бяха залесени над 900 000 хектара земеделска земя между 1994 и 1999 г. Той допринесе и за развитието на селските райони чрез създаването на близо 150 хил. работни места в горското стопанство (Европейски институт за горите, 2001 г.).

⁽²⁵⁾ Кратка история на финансирането от Общността на природозащитни проекти, проекти за опазване на околната среда и проекти за страни от третия свят може да прочетете на адрес: http://europa.eu.int/comm/environment/life/life/nature_history.htm

⁽²⁶⁾ Още информация може да почерпите от началната страница на програмата LIFE Environment на адрес: <http://www.europa.eu.int/comm/life/envir/index.htm>

⁽²⁷⁾ Още информация може да почерпите от началната страница на програмата LIFE Nature на адрес: <http://www.europa.eu.int/comm/life/nature/index.htm>

Таблица 3: Основни категории проекти по линия на LIFE Nature, които имат отношение към горското стопанство

<i>категория</i>	<i>I ключови горскостопански проекти</i>	<i>II проекти с отношение към горското стопанство</i>	<i>III хоризонтални горскостопански проекти</i>
Отношение към горскостопанската дейност	Основният акцент на проекта е връзката между управлението на горите и биологичното разнообразие, например използването на управлението на горите за природозащитни цели.	Управлението на горите е един от аспектите на проекта, например като част от план за управление.	В проекта са включени една или повече горски територии, без да се поставя акцент върху управлението на горите.
Брой проекти	43	105	88
Брой държави	10	15	14
Принос на ЕО в евро	37 042 454	67 049 095	60 961 844
Общо бюджет в евро	74 118 538	125 393 704	116 442 514

(Като цяло 315 954 757 евро са разходени по програма LIFE Nature от 1992 г. насам за проекти, свързани с горското стопанство. От тези средства ЕО е осигурила 165 053 394 евро).

Таблица 4: Основни типове дейности, свързани с горското стопанство, в рамките на проекти по LIFE Nature

<i>Основни типове дейност</i> <i>(основна информация за всички проекти по линия на LIFE Nature и кратко описание на всички тях можете да намерите на следния адрес в Интернет: http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm)</i>	<i>Брой проекти, изпълняващи този тип дейност</i> <i>(вкл. 148 проекта от категории I и II, като за всеки проект са възможни няколко типа дейности)</i>
Възстановяване на местообитания, напр. залесяване или премахване на дървета	111
Връзки с обществеността и повишаване на екологичната култура (насоченост към информиране на широката общественост)	92
Разработване и реализация на план за управление	78
Управление на туризма/ посещенията	70
Управление на дивата природа, напр. лов	67
Покупка на земя	65
Участие на заинтересованите страни/ партньорства между частния и държавния сектор (с насоченост към комуникации със заинтересованите страни)	63
Инвентаризация и мониторинг на биологичното разнообразие	59
Екологично горско стопанство, напр. екологични лесовъдни мерки	39
Компенсация за пропуснати ползи	30
Консервационна дейност чрез договорни отношения	29
Предотвратяване на екологични катастрофи	19
Традиционно управление, напр. екстензивна паша	18
Развитие на селските райони, напр. чрез подпомагане на местните пазарни структури	13
Екстензификация на земеползването	12
Разширяване и обучение	12
Многостранно/ трансгранично сътрудничество	3
Изпълнение на „Дневен ред 21“ по места	1

Обществеността в Европа започна все повече да осъзнава, че селското стопанство не е просто средство за осигуряване на хранителни запаси, но има своята роля и в поддържането на традиционните ландшафти и селските общности. На 27 януари 1999 г. ЕК излезе с информация, озаглавена “Насоки за устойчиво селско стопанство”, която наблегна на нуждата от по-добро интегриране на екологичните съображения в селското стопанство. Последвалите реформи по „Дневен ред 2000” в контекста на CAP въведоха обвързване на помощта за фермерите със спазването на екологичните стандарти и така се придаде още по-голямо значение на целта да се насърчава “по-зелено” селско стопанство. Плановете за действие за опазване на биологичното разнообразие в ЕС ⁽²⁸⁾ съдържат изричната цел да се стимулира все повече интеграцията на въпросите на биологичното разнообразие в програмните документи на фонда за селските райони, на структурните фондове и кохезионния фонд, както и за други програми, които важат за членовете на ЕС и страните от третия свят.

Възможностите за помощ за Натура 2000 места в рамките на политиката на ЕС за развитие на селските райони и регионалната политика на ЕС бяха прегледани от работната група по чл. 8 на Директивата за местообитанията.

7.2. Работа група по чл. 8 от Директивата за местообитанията

финансиране на ватура 2000

Чл. 8 от Директивата за местообитанията предвижда съфинансиране от Общността на мерки, нужни за изграждането и поддръжката на Натура 2000. Текстът на този член споменава използването на съществуващите инструменти на Общността, но разпоредбите на чл. 8 на са използвани до момента. Освен това естеството на правното тълкуване на чл. 8 може да се окаже важно за вземане на решения относно вида системи за финансова помощ, които да се създават в бъдеще.

Когато се разглежда финансирането на Натура 2000 трябва да се вземе предвид и факта, че в недалечно бъдеще ЕС ще се разшири, в следствие на което ще се стигне до задължение за съфинансиране на дейности, свързани с мрежата, в 25 страни-членки. Според груби предварителни преценки по-висок

процент от площта на страните-кандидатки ще бъде обявен за Натура 2000 места, отколкото в страните-членки. Към момента няма точни данни за броя територии или зони, които ще трябва да се добавят. Ето защо работната група е съсредоточила усилия върху мрежата в настоящите 15 страни-членки.

СЪСТАВ И МАНДАТ НА РАБОТНАТА ГРУПА ПО ЧЛ. 8 ОТ ДИРЕКТИВАТА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА

За да се намери обстойно и ефективно разрешение на въпроса с финансирането, през декември 2001 г. Европейската комисия сформира работна група по чл. 8 с участието на експерти от страните-членки и представители на заинтересовани страни. Работата на тази група се подпомагаше от представители на Генералните дирекции по земеделие, регионална политика и бюджет. Комисията по местообитанията даде съгласието си за сформирание на тази работна група на заседанието си на 30 ноември 2001 г.

На групата се възложиха правомощия във връзка със следните основни цели:

- Излизане с единно разбиране на разпоредбите на чл. 8 от Директивата за местообитанията;
- Изготвяне на предварителна оценка на финансовите разходи, свързани с бъдещото управление на мрежата Натура 2000, съдържаща територии от целия ЕС;
- Разработване на препоръки за фондове на Общността, които ще са нужни за съфинансиране на тези разходи.

ПОДХОД НА РАБОТНАТА ГРУПА ПО ЧЛ. 8 ОТ ДИРЕКТИВАТА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА

Работната група заседава три пъти – на 17 декември 2001, 28 февруари 2002 и 18 април 2002 г., докато приеме подход, разгледа съответните публикации и разработи въпросник, който да се изпрати на страните-членки за попълване. Бяха обсъдени също така потенциалните процедури, методи и резултати.

През април 2002 г. въпросникът бе разпратен до страните-членки, като с него се изиска информация за начина, по който финансовите аспекти на Натура 2000 са адресирани на национално и регионално ниво. Отговорите бяха разгледани на заседание на работната група на 11 и 12 септември 2002 г., когато бяха взети решения за подхода и съдържанието на заключителния доклад. Последното заседание на работната група се проведе на 4 ноември 2002 г, когато докладът бе оформен в окончателен вид.

Подходът се базираше на нуждата да се търсят решения на настоящата липса на съгласувана рамка за

⁽²⁸⁾ Има ги на сървър Европа на адрес: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l28023.htm>

финансиране на Natura 2000. Без такова споразумение целите на мрежата няма да се реализират. Ето защо работната група не ограничи обхвата на работата си до чл. 8 от Директивата. Вместо това бяха разгледани варианти, отчитащи настъпилите след 1992 г. промени в използването и целта на финансовите инструменти на ЕС, в бюджета на Общността и в инициативите в сферата на политиката (като напр. програмите за екологични действия), както и промените в интегрирането на съображенията за устойчиво развитие и опазване на биологичното разнообразие.

7.3. Заключение на работната група по чл. 8 от Директивата за местообитанията

ОБЩИ АСПЕКТИ

Предвид мнението на юристите и с оглед първоначалния замисъл на чл. 8, работната група стигна до общия извод, че формулировката на чл. 8 отчита "изключителното финансово бреме", което Директивата за местообитанията може да наложи на страните-членки, особено на тези от тях, които разполагат с богато биологично разнообразие. От 1992 г. Директивата за местообитанията и Natura 2000 придобиха много по-голяма стратегическа важност от очакваното. Понастоящем те са признати за основните инструменти за осъществяване на поетите в рамките на CBD ангажименти и за постигане на новата цел на ЕС и на света до 2010 г., а именно да се спре тенденцията за спад в биологичното разнообразие. Същевременно постоянно се работеше за по-добро интегриране на екологичните аспекти в законодателството, регламентиращо използването на основните финансови инструменти на ЕС, насочени към селските райони, като напр. Регламента за развитие на селските райони (1257/99) и Регламента за структурните фондове (1260/99).

Работната група направи предварителни изчисления на цялостните разходи, които ще произтекат от управлението на завършената мрежа Natura 2000, като базира тези оценки на различни изчислителни методи (екстраполация/сумиране) и се позовава на преглед на наличната литература по въпроса, естеството на дейностите, които трябва да се разгледат и информацията, която трябва да се представи от

страните-членки чрез попълване на въпросник. Така се стигна до най-добрата предварителна оценка на всички разходи за управление на Natura 2000, която възлиза на 3,5 - 5,7 млрд. евро годишно.

Работната група набеляза набора от съществуващи и потенциални механизми за финансиране от Общността, които могат да се използват за управляване на Natura 2000 места. Обзор на тези източници на финансиране е поместен в Таблица 5. В хода на работа бе направено заключение, че сред властите, отговарящи за Natura 2000, се шири мнението, че съфинансирането на ЕС е недостатъчно, прекалено зависимо от случайни обстоятелства и твърде ограничено във времето, за да може да бъде адекватна основа за представяне на помощ на страните-членки при изпълнение на заложените в Директивата изисквания. Процесът на отпускане на финансирането е много сложен, като има потенциалната опасност да се налага използването на средства от множество фондове, което означава отделни процедури за кандидатстване за средства, а всеки от тези фондове преследва свои цели, вместо да се насочи към конкретните цели на Natura 2000.

АНАЛИЗ НА ВАРИАНТИТЕ ЗА БЪДЕЩО ФИНАНСИРАНЕ

Разглеждайки наличните възможности за финансиране, работната група стигна до извода, че настоящата уредба не е достатъчна за посрещане нуждите на Natura 2000. На базата на направения анализ, работната група се спря на три основни варианта, които могат да се използват за осигуряване на съфинансиране за Natura 2000. Тези варианти са:

- **Вариант 1** – да се използват съществуващите фондове на ЕС, като Регламента за регионално развитие (RDR), структурните фондове и др., но да бъдат пригодени, така че да отговарят на нуждите на Natura 2000;
- **Вариант 2** – да се разшири и модифицира инструментът LIFE Nature, който да стане основния механизъм за постигане целите на мрежата;
- **Вариант 3** – да се създаде изцяло нов финансов инструмент, посветен на управлението на Natura 2000.

След това работната група направи обстоен преглед на силните и слабите страни на тези варианти за финансиране, като се позова на опита на членовете на групата и на отговорите в попълнените от страните-членки въпросници.

ОКОНЧАТЕЛНИ ПРЕПОРЪКИ НА РАБОТНАТА ГРУПА:

1. В краткосрочен план (настоящ бюджетен период 1999 – 2006 г.), средносрочният преглед на CAP би бил най-директната възможност да се увеличи финансирането за управлението на Натура 2000 места. Ако подходът да се пренасочат ресурси от директно подпомагане на фермери към мерки за развитие на селските райони може да бъде потвърден и дори усъвършенстван, ще се появят важни възможности за горския сектор и не на последно място за по-екологосъобразно управление на горите. Същевременно, заключенията на работната група трябва да се имат предвид при вземане на решения за бъдещата четвърта фаза на фонд LIFE след 2004 г.
2. В дългосрочен план финансиране управлението на Натура 2000 места трябва да е неделима част от дискусиите за използването на финансовите инструменти на Общността през следващия бюджетен период, който започва от 2007 г. При предстоящите преговори за бюджета трябва непременно да бъдат обсъдени възможности като въвеждането на специално изискване към всички основни финансови инструменти на ЕС, включително Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (EAGGF), Европейския фонд за регионално развитие (ERDF) и Европейския социален фонд (ESF), за подпомагане прилагането на екологичното законодателство на ЕС и в частност за подходящото управление на мрежата Натура 2000.
3. За да се подпомогне разработването на мерки за финансиране от ЕС, а и да се стимулира осигуряването на адекватно финансиране от самите страни-членки, планиращите природозащитната дейност и управляващите земи от целия ЕС трябва да работят заедно за изготвяне на указания за подобряване систематичността и уеднаквяването на стандартите в цялата мрежа Натура 2000 и да насърчават разработването на многогодишни програми за управление, с което да стане факт правилното планиране и получаване на финансиране за управлението на териториите в мрежата. Освен това трябва да се работи в посока на допълнителни изследвания с оглед по-добро познаване на условията в териториите и изискванията за управлението им – нещо, което е от съществена важност за определяне на подходящата степен на намеса при управлението на територии в целия ЕС.

Таблица 5: Обзор на финансовите инструменти на ЕС, които евентуално биха могли да се използват за Натура 2000 и за горско стопанство

Финансов механизъм	Основа предназначение на фонда	Отговорна генерална дирекция на ЕК	Годишен бюджет (за финансовата год. 2001)	Възможности за финансиране на устойчиво горско стопанство в Натура 2000 места (примери)
LIFE III (2000- 04) (LIFE Nature и от части LIFE Environment)	Стимулиране и подпомагане на природозащитните дейности и изграждането на Натура 2000	Генерална дирекция по околна среда	80 млн. евро	Пилотни проекти за Натура 2000: ■ мерки, насочени към екологосъобразно горско стопанство ■ възстановяване на местообитания ■ преки природозащитни мерки ■ покупка на земи ■ разработване на планове за управление ■ информационни кампании ■ въвеждане на заинтересованите страни ■ инвентаризация и мониторинг на Натура 2000 места ■ залесяване
Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (в частта му за насърчаване)	Залесяване според чл. 31 от Регламента за регионално развитие 1257/ 99	Генерална дирекция по земеделие		

Таблица 5: Обзор на финансовите инструменти на ЕС, които евентуално биха могли да се използват за Natura 2000 и за горско стопанство

Финансов механизъм	Основа предназначение на фонда	Отговорна генерална дирекция на ЕК	Годишен бюджет (за финансово год. 2001)	Възможности за финансиране на устойчиво горско стопанство в Natura 2000 места (примери)
Структурни фондове за развитие на селските райони (Регламент 1257/99, напр. чл. 30 и 32)	Подобряване на икономическите, социалните и екологичните структури в селските райони, особено в областта на селското и горското стопанство	Генерална дирекция по земеделие	4 495 млрд. евро	<ul style="list-style-type: none"> ■ обучение на фермери и стопанисващи горите ■ селски туризъм ■ мерки, насочени към екологосъобразно горско стопанство ■ противопожарни пояси ■ новаторски проекти за развитие на селски райони, напр. концепции за регионален туризъм
Инициатива на Общността LEADER +	Развитие на селски райони посредством висококачествени и амбициозни интегрирани стратегии за местно развитие в селските райони	Генерална дирекция по земеделие	2 020 млрд. евро (EAGGF в частта му за насърчаване)	<ul style="list-style-type: none"> ■ стратегически, новаторски концепции за развитие на селските райони, особено концепции с участие на множество заинтересовани страни и междусекторни концепции ■ посетителски и информационни центрове
Инициатива на Общността Interreg III	Подпомагане на трансграничното, международното и междурегионалното сътрудничество при балансираното развитие на селските райони, особено в райони, граничещи със страни-кандидатки за членство в ЕС	Генерална дирекция по регионална политика	4 875 млрд. евро (общо за периода 2000 – 2006)	<ul style="list-style-type: none"> ■ трансгранични проекти, напр. в сферата на природния туризъм ■ трансгранично управление на защитени територии
Европейски фонд за регионално развитие	Създаване на работна заетост посредством насърчаване на конкурентното и устойчиво развитие	Генерална дирекция по регионална политика	30 млрд. евро	<ul style="list-style-type: none"> ■ разнообразяване доходите на земеделските стопанства ■ обучение и допълнително образование на стопанисващите горите и земите ■ новаторски инициативи за развитие на селските райони ■ обмяна на опит между региони и страни
Европейски социален фонд	Създаване на заетост посредством допълнително образование	Генерална дирекция по заетост и социални въпроси	60 млрд. евро (общо за периода 2000 – 2006)	<ul style="list-style-type: none"> ■ обучение и допълнително образование на стопанисващите горите и служителите, занимаващи се с природозащитна дейност
Кохезионен фонд (минимален размер на проектите: 10 млн. евро)	Укрепване на икономическото и социалното сближаване в рамките на ЕС посредством проекти в сферата на околната среда и трансевропейски коридори	Генерална дирекция по регионална политика	2 717 млрд. евро	<ul style="list-style-type: none"> ■ бази данни на Natura 2000 ■ повторно залесяване ■ разработване на планове за управление ■ възстановяване на местообитания ■ стратегическо териториално и пространствено планиране

8. Примери и опит в управлението на горите

Примери и опит в управлението на горите, включени в Натура 2000, може да се почерпят от различни източници. Макар и далеч не изчерпателно, този раздел разглежда някои примери и практики, прилагани в ЕС, които съчетават природозащитните и горскостопанските цели на управление на Натура 2000 местата. Посочени са и типовете правни и административни мерки, описани в чл.6(1) на Директивата за местообитанията, които са били предприети от страните-членки. Включените примери са подбрани от базата данни на LIFE Nature, от редица други програми на Комисията, както и от данните, подавани от страните-членки по молба на Главната дирекция по околна среда към Комисията по местообитанията и Комитета по горите. Те показват потенциала за намиране на практически решения и значението на комуникацията и обмяната на опит между страните-членки.

8.1. Примери, предоставени от страните-членки

Информация за тази глава предоставиха службите по горско стопанство и природозащита на 12 страни-членки. По изрична молба на няколко страни-членки тук са представени и примери с цел обмяна и разпространение на идеи за прилагането на директивите за птиците и местообитанията и за управлението на Натура 2000 местата в целия ЕС.

8.1.1. Белгия

Валонски регион

Финансови мерки:

В белгийският регион Валония всички Натура 2000 места са освободени от данък върху наследството и данък върху собствеността. С този положителен акт на непряка финансова подкрепа на частните собственици на защитени обекти могат да се компенсират загубите от стойността на собствеността, посочени като възможен резултат от обявяването ѝ за Натура 2000 място.

Управленски мерки:

- Първоначално се смяташе, че десетте типа горски местообитания от Валонския регион, включени в

Приложение 1 на Директивата за местообитанията, ще обхващат 130 000 ха гори. От общо 160 000 ха пТЗО до момента, повече от 40 000 ха са държавна собственост, стопанисвани от регионалната служба по горите в съответствие с правно обвързващи управленски принципи. Те се основават на мултифункционалния подход в стопанисването на горите, при който се взема предвид необходимостта от опазване на биоразнообразието и водните ресурси. Това се прилага на практика чрез назначаване на директори на стопанските единици, чиито насоки за действие са:

- опазване *in situ* на стари и изсъхнали дървета;
- поддържане на прозорци/котли и периферията на горите;
- регулиране ползването на горите с оглед на гнездовите и размножителните периоди на птиците;
- избягване на залесяванията върху торфени почви;
- ограничаване на голите сечи;
- забрана на отводняването на определени почви.

■ В глава “Горско стопанство” на регионалния план за развитие на селските райони за 2000-06 г. се предвиждат възможности за финансова компенсация на частните горски стопани по отношение на следните дейности:

- създаване на частни горски резервати;
- мерки за опазване на биоразнообразието в горите;
- опазване на почвите и водите;
- създаване на екологични коридори между горските площи;
- разработване на планове за управление.

Предполага се, че тези мерки ще направят включването към Natura 2000 по-привлекателно за земевладелците.

Правни мерки:

На 28.11.2001 г. Регионалното събрание прие специален “Décret Natura 2000”, с който се регламентира правната основа за обявяване на обекти, налагане на ограничения и съответните управленски мерки.

Лице за връзка: Mr Patrick De Wolf
Тел. (32-81) 33 58 16

ФЛАМАНДСКИ РЕГИОН

Специфични консервационни мерки

Декретът за опазване на природата от 1997 г. предвижда създаването на “Фламандска природна структура”, състояща се от Фламандската екологична мрежа (VEN – 125 000 ха ключови природозащитни зони, в които се разрешават други дейности само при определени обстоятелства) и Общата поддържаща и интеграционна мрежа (IVON – 150 000 ха многофункционални защитени територии, свързани посредством междинни територии).

Предложените за класифициране към VEN територии включват над 90% пТЗО, почти половината от които са в горския фонд. Обществените обсъждания на категоризирането по VEN/IVON започнаха през септември 2002 г. и ще продължат и през 2003 г. Предполага се, че всички пТЗО и СЗЗ в крайна сметка ще бъдат включени във “Фламандската природна структура”.

За всички обекти, включени във VEN и IVON, както и за всички пТЗО и СЗЗ, трябва да бъде разработен природосъобразен план, посочващ специфичните мерки, които трябва да се предприемат за осъществяването на целите на управление на конкретния обект. Предложението за определяне на общи и на специфични мерки, които да се прилагат за обектите на VEN, бе принципно прието от фламандското правителство и предстои да получи окончателно одобрение. Това решение включва и финансова подкрепа за частните собственици, които прилагат консервационни мерки в своите земи.

Природни и горски резервати

Около 7 000 ха гори се намират в природни резервати, които са частна или публична собственост. Отделно 1 650 ха към момента са в горски резервати. И при двата статута на защита главната цел е опазване на природата: биологичната стойност на горите ще бъде повишена чрез специфично управление или ненамеса (естествено развитие: оценката предвижда площ от 5 000 ха). Голяма част от тези територии спадат към пТЗО, например 1 440 ха от общо 1650-те ха горски резервати.

Общи мерки

Във Фландрия Законът за горите от 1854 г, който е все още действащ във Валония, бе заменен с Декрет за горите от 1990 г. В този нов законодателен акт се дефинира понятието “гора”, което се отнася както за публична, така и за частна собственост, и изрич-

но се подчертава, че всички гори са многофункционални. В комбинация с Декрета за опазване на природата от 1997 г. това доведе до доста строгото регулиране на стопанисването на горите за всички типове собственост и до прилагането на принципа за “бездействие” спрямо най-ценните биотопи с въвеждане на ограничения върху залесяването и отводняването.

На практика това означава, че действителното разширяване на повечето типове местообитания – като например храсталаци, мочурища, торфища, блатисти местности, блата, континентални дюни и вековни постоянни пасища, чието състояние се е влошило вследствие интензификацията на горскостопанските дейности – се “замразява” и тяхното управление се насочва към специфични консервационни мерки. Наложена е и обща забрана върху дърводобива по време на пролетния размножителен период, както и безусловна забрана по отношение промяна на предназначението на горите.

През 2001 г. беше приет “Правилник за управление на публичните гори”, който отговаря на целите за опазване на биоразнообразието и природната среда, регламентирайки поддържането на естествената сукцесия на типовете растителност в различни пространствени граници – това се постига посредством периодична намеса в горските комплекси с мозаичен модел на възрастово разпределение. В правилника бе заложена и официално регламентирана политиката за замяна на изкуствените иглолистни насаждения с местни видове посредством естествено възобновяване. Тъй като по-голямата част от фламандските обществени гори са обявени за Натура 2000 места, тези политически мерки са важна стъпка за правилното им управление.

Лица за връзка: Ms. Els Martens,
Тел. (32-2) 553 78 85
E-mail: els.martens@lin.vlaanderen.be
Mr Raoul Van Haeren,
Тел. (32-2) 553 80 11
E-mail: raoulj.vanhaeren@lin.vlaanderen.be

8.1.2. Дания

Както и в другите държави с редуцирана горска покривка и силно антропогенизиран селски райони, дискусиите по опазването на горите в Дания засягат

основно въпросите за естествения характер на сегашните гори и състава на предшествалите ги “девствени” гори. “Отвореният” характер на девствените екосистеми и ролята на тревопасните животни в тях послужиха за основа при създаването на различни модели природни екосистеми в северозападна Европа, като например “модел на високостъблените гори” и “модел на горските пасища”. Това има все по-голямо значение при определянето на целите за управление на защитени територии, които са обекти на Натура 2000.

КРИТЕРИИ НА ДАНИЯ ЗА НАТУРА 2000 МЕСТАТА И ГОРИТЕ

Датската група пТ30 бе предложена въз основа на презумпцията, че горските местообитания по Приложение I са предимно полуестествени гори и че такива гори по принцип са редки (естествени или почти естествени по произход насаждения) или остатъчни (други насаждения с естествен произход – включително нискостъблени, горски пасища и други доста интензивно стопанисвани типове). В определени случаи към тях могат да се причислят и изкуствените насаждения от местни дървесни видове, ако формират високостъблен дървостой, имат типичен подраст, т.е. могат да се определят като горски съобщества/асоциации, и съдържат видове от интерес за Общността. По отношение на изкуствените насаждения Дания приема, че възрастта на дървостоя трябва да е доста голяма, т.е. младите, едновъзрастни насаждения от монокултури се отхвърлят от класацията.

Някои от датските СЗЗ заемат обширни горски райони. Това са предимно изкуствени насаждения, сред които и обширни смърчови насаждения, стопанисвани до голяма степен посредством възобновителни сечи. Това се оказва благотворно и изглежда е необходимо за бъдещото присъствие на горската чучулига (*Lullula arborea*), червеногърбата сврачка (*Lanius collurio*) и козодоя (*Caprimulgus europeus*), включени в Приложение I на Директивата за птиците. Тези видове обикновено намаляват или изчезват в датските гори при липса на открити пространства.

В Дания има около 163 000 ха широколистни гори (към 2000 г.), от които около 25 000 ха (15 %) се числят към някой от типовете горски местообитания на Натура 2000. Останалите извън Приложение I на Директивата за местообитанията са или типове местообитания, включени към CORINE, или изкуствени насаждения, които не отговарят на характеристиките на полуестествените гори или нямат видове от интерес за Общността.

С цел по-добра и по-широка информираност на дат-

ската общественост по отношение на типовете местообитания, в т.ч. горски, включени в Natura 2000, датската Служба по горите и природната среда публикува книга с описания, ключ и снимки на типовете местообитания, с които Дания участва в Natura 2000 (Buchwald and Søgård, 2000). В суровия си вариант – само текст – книгата бе използвана през 1999 г. при картирането на типовете гори по Natura 2000 в държавните горски пТЗО. Книгата представя официалното значение на дефинициите на всеки тип местообитание в Дания, включено в Natura 2000.

Предварителното предложение на Дания е към пТЗО да се включат една трета до три четвърти от площта на всеки тип горско местообитание по Natura 2000, в зависимост от неговата рядкост, представителност и други качества, описани в Приложение III на Директивата. Цифрите са предварителни, защото полевите проучвания и картирането/дигитализирането на типовете гори от Natura 2000 бяха извършени само в пТЗО, стопанисвани от Министерството на околната среда (държавни гори), докато другите територии все още се оценяват.

ИДЕИ ЗА БЪДЕЩО СТОПАНИСВАНЕ

Дания подготвя и осъвременява научната и правна рамка за осигуряване на необходимите мерки за опазване на СКЗ, предвидени в член 6.1. на Директивата. Много важен принос за опазването на горите има "Стратегията за гори с естествен произход и други типове гори с висока консервационна стойност в Дания", изготвена през 1992 г. и прилагана по-широко от 1994 г.

Стратегията за горите с естествен произход определя условията и целите, насочени към опазване на биоразнообразието и посочва целевите територии за опазване посредством различни управленски схеми, за които са определени управленски принципи, като непокътнати гори, пасбищни гори, нискоствъблени гори, гори, стопанисвани с изборни сечи и други специални лесовъдски системи. От 1992 до 2000 г. площта на защитените гори от тези категории значително нарастна, с частичното финансиране по Проект № В4-32000/95/513 на програма LIFE – "Възстановяване на обширни територии гори с естествен произход с цел подобряване състоянието на застрашени птици, растения и биотопи".

ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ

За всеки тип местообитание и вид от мрежата Natura 2000 в границите на Дания вече са изготвени цели на опазване, както на национално, така и на ниво СКЗ/СЗЗ – за стимул послужиха британски пуб-

ликации (English Nature, 1999). След като се включат и заинтересовани стопани, насоките ще бъдат развити.

Като цяло, в насоките трябва да се вземе предвид, че голям брой пТЗО/СЗЗ представляват мозайка от различни типове местообитания по Natura 2000 и че всеки от тези типове може да бъде представен във всяка пТЗО с няколко (под)разновидности, които могат да са с различни качества, управление, видов състав, непрекъснатост, представителност и т.н., и затова е необходимо и в бъдеще да имат диференцирано управление.

Гъвкавост по отношение на типовете горски местообитания от Natura 2000, включени в СЗЗ/СКЗ

Изискванията за горските местообитания от Natura 2000 допускат следния подход при определянето на целите на опазване и съответните управленски мерки:

Национално/биогеографско ниво:

благоприятен консервационен статус по член 1(е) на Директивата.

пТЗО/СКЗ ниво:

1. Управленските дейности и предписания трябва да гарантират, че естественият характер и качества, състав, функции, видове и разновидности, прилежащи на Natura 2000 места, се запазват или подобряват. Подходът трябва да позволява динамично развитие и промени.
2. Точка 1 може да се видоизмени с оглед на специфична приоритизация на целите на опазване или на плана за управление, напр. ако се допусне/планира увеличаване на територията/популацията на приоритетни типове/видове за сметка на територията/популацията на неприоритетни типове/видове.
3. Точка 1 може да се видоизмени с оглед на естествената динамика на развитие, напр. развитие/сукцесия на естествена растителност или движение на пясъчни маси под влиянието на приливи/отливи, валежи, вятър, и т.н.
4. Точка 1 може да се видоизмени с оглед на икономически, социални и културни потребности, съгласно чл. 2.3 и 6.4 на Директивата за местообитанията.

Примери за приложение на този гъвкав подход в проекти за възстановяване:

1. В една СКЗ има преовлажнено торфище (7110), обградено с деградирало торфище (7120) и мо-

чурна гора (91D0). И двата последни типа са били тип 7110 преди човешката намеса, в случая добив на торф и отводняване. В плана за управление би могло да се предвиди типовете 7120 и 91D0 изцяло или частично да бъдат управлявани по начин, който да ускори възстановяването на тип 7110. Това може да означава цялостно изсичане на гората 91D0, което в този случай е приемливо. В други случаи тактиката ще бъде запазване на гората, с или без лесовъдска намеса.

2. Някои от най-големите горски райони в Дания са изцяло или частично определени за пТЗ0 и вече са категоризирани като С33. Териториите по принцип са смесица от обезлесени площи, изкуствени насаждения от чужди дървесни видове, насаждения от местни видове, култивирани полуестествени гори и полуестествени гори. Те може да са били под режим на ненамеса или планирано стопанисване като например изборни сечи преди определянето им като пТЗ0. Сред горите в Натура 2000 обикновено се срещат няколко типа, които са отчасти съставени от изкуствени насаждения от местни видове и отчасти от полуестествени гори, с различна степен на стопанисване – от интензивно до ненамеса – и с различна възрастова структура. В тези случаи минималното изискване трябва да бъде запазване на баланса между режимите на управление, тъй като за различните типични видове са подходящи различни режими, или промяна на този баланс по начин, който се смята за полезен или неизменен за съответното биоразнообразие и характерните видове. Както бе споменато, за поне няколко вида птици от Приложение I на Директивата за птиците в Дания е доказано, че се развиват много добре в сечищата на изкуствените гори (горска чучулига, *Lullula arborea*; козодой, *Caprimulgus europaeus* и червеногърба сврачка, *Lanius collurio*) и не могат да обитават гори без открити площи. Ето защо минималното изискване не трябва да включва забрана на сечите или залесяването.
3. През 1996 г. бяха въведени промени в датския Закон за горите. Една от промените беше допълнителен член, в който се посочва, че “Дъбовите шубраци трябва да се опазват...”. Наложени се съответно държавата да регистрира дъбовите шубраци, за да гарантира тяхното опазване. Почти всички гори от типа 9190 по Натура 2000 “Стари ацидофилни дъбови гори с *Quercus robur* върху песъчливи равнини” отговарят на определението за дъбови шубраци по Закона за горите. От 1996 г. всички дъбови шубраци бяха регист-

рирани и голяма част определени като ценни за опазване. За много от тях с частните собственици бяха съгласувани специфични режими на управление, включително финансови компенсации. По принцип залесяването с чужди за този тип местообитание дървесни видове вече е забранено и при всякакво целево възобновяване трябва да се използват местни видове дъб, посредством издънково стопанисване, естествено възобновяване или залесяване/засяване на фиданки/жълди от същото насаждение. Употребата на пестициди и торове е забранена, както и дълбоката оран. Брануването е разрешено с оглед подпомагане на възобновяването. Държавните служби имат право да отстраняват чужди агресивни дървесни или храстови видове, ако това се сметне за необходимо и ако собственикът не го предприема.

Лице за връзка: Mr Erik Buchwald,
Тел. (45) 39 47 20 00
E-mail: ecb@sns.dk

8.1.3. Германия

I. Работната група по опазването и възстановяването на природата, сформирани от федералните провинции, бе посочена от федералните власти като най-добрия източник на информация за състоянието на процеса по прилагане на Натура 2000. Тя предостави изложената по-долу информация.

Тъй като прилагането на Натура 2000 е все още в развитие и координацията с местните горски служби относно необходимите консервационни мерки все още не е завършила в много федерални провинции, засега липсва опит в целенасоченото консервационно стопанисване на горите в териториите, формиращи Натура 2000. Във федералните провинции стартираха редица проекти и административната основа за прилагането на Натура 2000 в горите се изгражда сравнително бързо. Бе установено, че отделните федерални провинции използват различни средства за осигуряване на дълготрайна защита на Натура 2000 местата. Всъщност, адаптирането на законодателството, моделирането на управленските планове и връзките със собственици на гори и с обществеността навсякъде се осъществяват по различен начин. Като цяло, около половината от провинциалните административни единици (без градските) са предприели законодателни и/или администра-

тивни процедури във връзка с управлението на горите в мрежата Natura 2000.

Гореспоменатата работна група отличи сред подбора следните проекти:

1. Прилагане на консервационни мерки в мащабни проекти за опазване на природата (Naturschutzgrossprojekte)

Масщабните проекти за опазване на природата се финансират от федералното правителство и се осъществяват в територии с ценни природни ресурси. В рамките на проекта консервационните мерки са финансово подсилени.

Федералното правителство осигурява 75% от средствата, федералните провинции – 20%, а регионална организация – 5%. Средствата се разпределят основно за т.нар. ключови зони, в които са концентрирани опазваните местообитания или видове. Регионалната организация е местна НПО с представители на местните политически групи, земеползватели, регионални плановици и природозащитни служби. В тези проекти са включени залесените територии с необходимите консервационни мерки, които са изложени в план за управление. Такива проекти се осъществяват напр. в Саксония при средна Елба и в природен парк “Укермеркски езера” (Uckermarkische Seen) в Бранденбург.

2. Осигуряване на право на собственост чрез отдаване на земя на природозащитни фондации или асоциации

По силата на споразумение между федерална провинция и дадена асоциация или фондация, земята се отдава безплатно за попечителство с цел опазване. Това става посредством обществен търг, в който са уточнени основните управленски критерии и в който организациите могат да кандидатстват с подробни предложения за практическото им осъществяване. Предмет на търга са или защитени територии, които вече се охраняват за тази цел, или такива, които предстои да бъдат обявени за защитени територии. Изпълнителите на попечителството трябва да спазват условията на Наредбата за защитени територии и/или задълженията си извън нея, които се уточняват в споразумението. За гарантиране дългосрочността на консервационните цели, в поземления регистър се вписва гаранция за природозащитно попечителство над предостъпената територия. Споразуменията също така включват указания за екологосъобразно горско стопанисване. Освен това горските територии, обявени за пТЗО трябва, според споразуменията, да се стопанисват съгласно официално посочените консервационни

цели. Този подход е използван в Бранденбург за територия, отдадена от федералното правителство на провинцията с цел опазване на природата.

3. Договорни консервационни мерки за прилагането на Директивата за местообитанията

За специални консервационни мерки, които надхвърлят традиционните практики и присъщите лесовъдски дейности, собствениците на гори могат да сключват договори, които да осигурят специалните разходи, необходими за извършването на природозащитните мерки. Във федерални провинции Шлезвиг-Холщайн, Бавария, Северен Рейн-Вестфалия и Саксония са регламентирани правните условия за този тип “договор за консервационна дейност”.

В Шлезвиг-Холщайн, например, договори за консервационна дейност могат да се сключват за частни гори, които имат специални природоохранни функции. Това дава възможност да се прилагат консервационни мерки, които иначе биха могли да се извършват само след закупуване на земята или съответните правни процедури. Някои от договорите се финансират отчасти от инструменти на ЕС, например по плановете за развитие на селските райони. По отношение на такива мерки горите в мрежата Natura 2000 се ползват с приоритет. Други договори, които се изпълняват по местната програма “Бъдеще на селските райони” (без съфинансиране от ЕС), се сключват от над 30 г.

4. Планове за управление на природни и национални паркове

За обширни по площ защитени територии, като национални или природни паркове, се изготвят специфични консервационни планове, в които са изрично регламентирани лесовъдските практики. Тези планове се разработват предвид съветите на специализирано консултативно тяло, сформирано от местни политици, представители на регионалните власти, НПО, земеползватели и специалисти. Плановете се предлагат на вниманието на широката общественост в района и се подлагат на обсъждания. За да бъдат тези планове достъпни за максимален брой хора, се публикува резюме на окончателния им вариант. Трябва да се отбележи, че германските национални и природни паркове не са природни резервати. Те се състоят главно от територии, за които вече съществуват правни ограничения за земеползването (напр. опазване на ландшафтите) и в които горските администрации са поели задължението да предприемат по-екологичен подход.

5. Споразумения за сътрудничество между горските и природозащитните служби в Тюрингия с

цел опазване на торфищата

Във връзка с прилагането на Директивата за местообитанията торфищата, намиращи се в Тюрингска гора (Thüringer Wald) и в Западните шистени планини (Westliches Schiefergebirge) имат специално значение. Тези торфища не са обширни територии непрекъснати типове местообитания, като описаните в Директивата, но са изключителни и редки екосистеми.

Тъй като повечето от въпросните торфища са в лошо състояние, бе жизненоважно да се предприемат действия за опазване на тези ценни биотопи и/или възстановяване на увредените торфища. С оглед на това, че повечето торфища вече бяха повече или по-малко залесени, бе необходимо тясно сътрудничество между службите по опазване на природата и службите по горите с цел прилагане на необходимите консервационни и възстановителни мерки. Бе съгласувана обща оперативна рамка с цел осигуряване на благоприятни условия за опазване на тези типове местообитания. Важен резултат беше изготвянето на съгласувана цялостна концепция за бъдещото развитие на мочурни гори, както и на списък от приоритетни мерки, които трябва да се предприемат.

6. Програмата LÖWE в Долна Саксония

В германските гори на Долна Саксония горската администрация прилага стратегия за “природообразно лесовъдство”, наречена LÖWE (акроним за дългосрочно екологично стопанисване на държавните гори в Долна Саксония: *Langfristige Ökologische Walderneuerung*). След въвеждането на LÖWE един от ефектите беше, че разходите за добив на кубичен метър дървесина спаднаха рязко, а също и разходите за залесяване, тъй като LÖWE използва по възможност максимално природните сили, като напр. естественото възобновяване на горите. В подкрепа на LÖWE се предприеха мерки, които са важни за прехода към екологично управление на горите, напр. съответно редуциране на броя сърни на хектар, за да бъде възможно естествено възобновяване на горите без да се ползват скъпи огради (Janssen, 2000; www.forstnds.de/portrait/loewe.htm).

Осъществяването на програмата LÖWE до момента се провежда с голям успех. Програмата LÖWE бе изготвена през 1991 г. като стратегия за съзнателно ползване и опазване на природата. Икономическите фактори първоначално не бяха сред 13-те принципа на програмата LÖWE, но са функция от тях. Ограничаването на пълнотата на сечите, например, доведе до нарастване на печалбите. Само след 8 г. практи-

куване, екологосъобразното лесовъдство, базирано на принципите на програма LÖWE, вече води до значително намаляване на разходите и съответно увеличение на приходите от държавните гори в Долна Саксония.

Този пример показва, че екологообсъобразното лесовъдство може също, при определени условия, да бъде изключително икономически изгодна форма на стопанисване.

Работната група посочи и вида на използваните финансови техники.

1. Държавни гори

Мерките са интегрална част от управлението на държавните гори от Федералните служби по горите (*Landesforstverwaltung*). Приложението им е предмет на изпълнителската дейност на местните служби по горите.

2. Корпоративни и частни гори

Необходимите мерки се съгласуват взаимно от горската администрация и собствениците на гори. Мерките може да се прилагат от държавни горски служители. Разходите се поделят между службите по горите и службите по опазване на природата, като на собствениците на гори не се начисляват никакви разходи.

По този начин бяха отстранени насажденията от смърчови култури в природния парк “Заукопфмор” (*Saukopfmoor*) в Регенморкалот, заемащи площ над 7 ха, собственост на частната компания “Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH”. Подобни мерки могат да бъдат финансирани и по програмата за насърчаване на опазването на природата и защита на околната среда в Тюрингия.

3. Мерки за създаване на работни места (ABM) и/или мерки за структурно преустройство (SAM)

При прилагането на природозащитни мерки службите по горите често биват подкрепяни от служители във вторичния пазар на труда. Прилагането на определени мерки, напр. проекти за водно инженерство и отваряне на прозорци/котли, представляват добра възможност за наемане на работници с малко разходи за работодателя.

4. Мерки за компенсиране на въздействието върху природата и ландшафтите

В Западните шистени планини нарушените горски тресавища бяха рекултивирани, за да се компенсира въздействието от построяването на електроцентралата “Goldisthal” върху природата и ландшафтите в района. Тези мерки бяха планирани съвместно от

горските и природозащитните служби и предприети под ръководството на местните комисии по горско стопанство.

II. В Северен Рейн-Вестфалия (NRW) по настоящем се приема целева законодателна рамка за прилагане на Natura 2000 със следните основни елементи:

- Всички пТЗО в NRW трябва да получат статут на защитени природни територии или да бъдат предмет на наредбите за ландшафтно планиране.
- Разработени са задължителни в национален мащаб модели за договори между службите по ландшафтно планиране и собствениците на гори. По този начин се осигурява съгласувано с Директивата за местообитанията управление на конкретните горски комплекси и собствениците на гори имат сигурност по отношение на дългосрочното планиране. Освен това, с Декрет на провинцията Северен Рейн-Вестфалия се регламентира участието на природозащитни организации.
- Във всички горски територии ще се извършва мониторинг на състоянието на опазваните местообитания и видове от пТЗО, при който ще се следят горската структура, видов състав и външни въздействия. За реализирането на тази дейност NRW е разработила специално ръководство по картография и методология за оценка.
- Определянето на гори за обекти на Natura 2000 трябва да се фокусира предимно върху територии, съдържащи "естествени горски ядра", които могат да функционират като ключови зони, в които процесите на естествено развитие могат да се осъществяват с човешка намеса. Управлението на околните гори трябва да се стреми да балансира различните стадии на сукцесия, които по принцип са характерни за полустествените гори.
- Особеностите на конкретните типове местообитания, включени в Приложение I на Директивата за местообитанията, трябва да се опазват по възможност с горскостопански мерки (напр. поддържане на повече от 50 % дъб в състава на местообитание с код 9190 – стари ацидофилни дъбови гори с *Q. robur* върху пясъчливи равнини).
- Общите предписания за управление са следните:
  - никаква замяна на широколистни с иглолистни видове;
  - процентът иглолистни да се стабилизира в реалните му граници;

- да се запазват до 10 дървета на хектар с цел осигуряване гнезда на прилепи, дневни грабливи птици, бухали, кълвачи, черен щъркел;
- да не се допускат сечища с площ над 0.3 ха.

- Подробни ръководства и постановления регламентират до колко тези мерки са задължителни или по желание, според конкретните местообитания и видове.
- Предвиждат се компенсации за икономически загуби във връзка с:
  - поддържане на определен брой гнезещи и мъртви дървета;
  - превръщане на иглолистни насаждения в широколистни гори от местни видове.
- Бе създаден специален помощен фонд за опазване на буквите гори от типа *Luzulo-Fagetum* (код на местооб. 9110) и на "Стари ацидофилни дъбови гори с *Quercus robur* върху пясъчливи равнини" (код на местооб. 9190).

III. Бавария въведе управленски мерки за планиране стопанисването на горските Natura 2000 места със следните характеристики:

- В прилагането на Natura 2000 трябва да има пълна прозрачност и сътрудничество от страна на заинтересованите страни.
- Задачите се разпределят между ангажираните държавни инстанции:
  - Държавното Министерство на околната среда поема цялостната ръководна роля;
  - Държавната служба по горите и службите по опазване на природата разработват конкретните консервационни цели;
  - Държавната служба по горите е изцяло отговорна на ниво обект (подготовка и изпълнение на плановете за управление, мониторинг, контрол, отчетна дейност), тъй като има дългогодишен опит в екологичните лесовъдски практики, разполага със значителни административни ресурси и се радва на висока степен на доверие от страна на частните собственици на гори.
- Собствениците на земи се ангажират в и информират за всички стадии на управленското планиране: преди започване на изпълнението, по време на полевите проучвания, с коментари по проекто-планове и по време на изпълнението на дейностите. Те имат неограничен достъп до пълните текстови издания и картите в Интернет.

■ Знанията на местни експерти и природозащитни НПО се считат за ценен източник на информация за управленското планиране.

п Всички гореспоменати процедури и принципи са предварително изпробвани в пилотни проекти.

п Относно държавните гори, управленският план за Натура 2000 ще бъде задължителен елемент от официално одобрения план за управление на горите.

IV. Федералната служба за защита на природата (VfN) възложи на Фрайбургския университет проучване с цел определяне на концепцията за “добра лесовъдска практика” на базата на действащите правила и наредби в 15-те федерални провинции.

■ Това проучване, ръководено от проф. Г. Винкел, дефинира добрата лесовъдска практика на базата на редица критерии за интегриране на природозащитата в горскостопанското управление. Изпълнението на тези критерии ще се разглежда като праг, който горскостопанското управление трябва да достигне, преди да кандидатства за компенсации за загубени приходи в резултат на специфични екологични изисквания.

■ Трябва да се подчертае, че VfN представя това проучване единствено като основа за насърчаване на по-активния диалог с горския сектор, а не като пакет от задължителни правила. Повечето от сравнителните данни, необходими за реалното прилагане на критериите, ще трябва да се определят на вътрешносекторни обсъждания.

■ Критериите за “добра лесовъдска практика”, представени от проф. Винкел, са:

- използване на естествено възобновяване;
- използване на процесите на естествена сукцесия;
- строго регулирано използване на горскостопански машини;
- минимизиране на щетите от обработката на почвите;
- внимателно планиране на горската пътна мрежа;
- планиране на минимални периоди на ротация;
- опазване на специфични елементи на биотопа, напр. единични дървета;
- въвеждане на природозащитни мерки в насажденията, отглеждани с търговски цели;

- взимане предвид на екологичните функции на разнообразната по структура периферия на горите;

- ограничаване употребата на пестициди, хербициди и химически вещества за защита на дървесината;

- поддържане на балансиран размер на популациите на дивеча;

- избягване на употребата на генетично модифицирани организми;

- ограничаване наличието на обширни насаждения от монокултури;

- ограничаване въвеждането на екзотични дървесни видове;

- избягване на употребата на азотни торове;

- ограничаване на сечищата до минимален размер.

Лице за връзка

Dr H.-J. Mader,

Ръководител Отдел,

на федерално ниво:

Министерство на земеделието, опазване на околната среда и териториално планиране на Бранденбург

(Brandenburg Ministry of Agriculture, Environmental Protection and Spatial Planning)

Тел. (49-331) 866 75 00,

Факс (49-331) 866 71 58

E-mail:

hajo.mader@mlur.brandenburg.de

8.1.4. Гърция

Гърция предостави примери за опита, натрупан по няколко проекта по LIFE, в които при стопанисването на горите се подхожда интегрално, като се взима предвид опазването на биологичното разнообразие и ландшафтите. Една от първите стъпки в процеса на планиране е изготвянето на планове за управление. Актуалните планове за управление трябва да включват не само устойчивите методи за дърводобив, а и мерки за опазване на биоразнообразието.

По отношение на горите, които са обект на Натура 2000, плановете за управление трябва да предписват действия, насочени към типовете местообитания и растителните и животински видове от интерес за

Общността. Мониторингът на резултатите от управленските дейности по отношение на консервационния статус на включените видове е от съществено значение за управлението. Бе осъществен национален проект "Опазване и управление на обектите от интерес за Общността в Гърция" в 10 пТЗ0, пет от които горски места, в които бяха приложени следните принципи:

1. Проектът стартира с определяне на съдържанието, т.е. разработване на насоките и условията, отразяващи съвременните научни знания, както и духа и смисъла на Директива 92/43/ЕЕС и опазването на биоразнообразието. Пилотният елемент бе, че за първи път от приемането на Директива 92/43/ЕЕС бе разработена схема за плановете за управление на горски територии (в съответствие с горепосочените изисквания) и беше изготвено ръководство за мониторинг, осигуряващо рамката за разработване на програми за мониторинг на ниво място, тип местообитание и видове.
2. Бяха разгледани прилаганите горскостопански практики и предписани целеви управленски действия по отношение на дърводобива, проектирането и изграждането на пътната мрежа и управлението на посетителския поток. За всеки обект към управленските планове бе предложена система за мониторинг на ниво обект, тип местообитание и видове, базирана на ръководството по мониторинг.

Като цяло може да се каже, че тези проекти преориентираха насоките на горскостопанското управление предвид целите за опазване на Natura 2000 местата. Интересен пример по отношение на използването на горските територии за туризъм е о-в Крит, в частност палмовите гори на Ваи, разположени в североизточните покрайнини на острова в полусуха екосистема на площ около 20 ха. Значението им е предимно свързано с техният размер, тъй като това са единствените естествени палмови гори в Европа и вероятно единствените гори с *Phoenix theophrasti* в света. Те са една от главните туристически атракции на Крит, с около 200 000 посетители годишно. Проектът комбинира целите за повишаване на общественото знание и съзнание, възстановяване на горите и усилията за тяхното възобновяване чрез създаване на устойчиво управлявана туристическа дестинация.

Лице за връзка:

Mr Panagiotis Drougas,

Тел. (30-1) 362 83 27

E-mail: daspro5@minagr.gr

8.1.5. Финландия

Финландското министерство на околната среда предостави следните примери за най-добри практики по отношение на връзката между горскостопанското управление и управлението на мрежата Natura 2000.

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ГОРИТЕ 2010

Като инструмент на горската политика на национално ниво правителството на Финландия прие "Национална програма за горите 2010 г." В процеса на подготовка на тази програма взеха участие както експерти, така и голям брой заинтересовани групи и частни лица. Според тази програма екологичната устойчивост на горите ще бъде осигурена посредством по-нататъшното развитие на управлението на горските екосистеми, стопанисвани с търговска цел, и чрез създаването на природозащитни зони в обектите, включени в националните програми за консервационни дейности. Повечето от тези обекти са също и елемент на мрежата Natura 2000.

След приемането на националната програма през 1999 г. за всички провинции бяха разработени регионални горски програми. Освен това, правителството сформира специална работна група, която да подготви програма за защита на горите, обхващаща южната част на Финландия, западния регион на провинция Оулу и югозападните райони на Лапландия. Очаква се работната група да представи предложението си до края на м. юни 2002 г.

МРЕЖАТА НАТУРА 2000 ВЪВ ФИНЛАНДИЯ

Съгласно решението на финландското правителство относно обявяването на Natura 2000 места, мрежата във Финландия включва около 1 500 места и заема приблизително 4,77 млн. хектара. Повечето от тези места са били определени като защитени територии (30 %), зони на дивата природа (30 %), или са предмет на националните програми за консервационни дейности (30 %). Това означава, че те ще бъдат опазвани като защитени територии и в близко бъдеще. Като цяло, стопанисването с търговска цел на тези обекти е забранено или се допуска само в определени граници. При все това, в определени обекти е възможно по-гъвкаво прилагане на тази система, в зависимост от типовете местообитания или видовете, срещащи се в тях.

ПРИМЕР ОТ ОБЩЕСТВЕНИЯ СЕКТОР: ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГИЧНО ГОРСКОСТОПАНСКО ПЛАНИРАНЕ ОТ СЛУЖБАТА ПО ГОРИТЕ И ПАРКОВЕТЕ "METSÄHALLITUS"

Този метод се прилага основно в онези Natura 2000

места, които са стопанисвани от държавата предимно като национални туристически обекти (около 28 000 ха), но също и в други залесени обекти, съдържащи например типове местообитания като “Иглолистни гори върху ескери” (код 9060), “Мочурни (тресавищни) гори” (код 91D0), “Феноскандинавски извори и мочурищни извори” (код 7160), “Западна тайга” (код 9010).

Ландшафтно-екологичното планиране се интегрира в горскостопанското планиране. Идеята е внедряване на екологичните цели в различните форми на ползване на горите при отчитане на регионалните цели на стопанисването им. При ландшафтно – екологичното планиране горската територия се разглежда като едно цяло, в което се включват стопанисваните гори, защитените територии, дивечовъдните територии и специалните територии за рекреация.

Дългосрочната цел на ландшафтно – екологичното планиране е да осигури оцеляването на местните видове в територията и жизнеспособността на техните популации. При това е необходимо освен съхраняване на съществуващите ценни местообитания да се създаде възможност за развитие на нови. По този начин планирането допринася за трайното съществуване на ценните местообитания, както е посочено в Закона за горите и Закона за опазване на природата във Финландия. Планирането може също да се използва за фокусиране на екологичните дейности, вкл. възстановяване на обектите, които са най-важни от екологична гледна точка. При планирането също се цели осигуряване на необходимите условия за разпространение на различните видове. В тази схема ценните местообитания и екологичните процеси в стопанските гори допълват и увеличават площта на съществуващите природозащитни територии. Заедно те формират екологична мрежа, съхраняваща биоразнообразието.

Друга основна цел при планирането е да се осигурят условия за многоцелево използване на горите и за природосъобразни източници на поминък. За целта се прави описание на местообитанията на дивеча, естетическата стойност и културното, образователно и научно значение на обектите. В западна Финландия изискванията за развъждане на северен елен имат важна роля. Доколко ползването с цел рекреация има тежест при планирането зависи от специфичните особености на територията и от рекреационните нужди на района.

Ландшафтно-екологичните планове се изготвят по открит, интерактивен и насочен към хората начин. Децентрализираното управление, прилагано при ландшафтно – екологичното планиране, включва

разпространение на информация, събиране на данни за географските особености и ценностните аспекти, разговори със заинтересованите лица и обществеността и предоставяне на обратна информация. Целта е да се подобри функционалната връзка с всички тези групи заинтересовани лица и граждани, интересувачи се от използването на държавните земи и от ландшафтно – екологичното планиране, провеждано от Метсахалитус (Финландската служба по горите и парковете). За целта при планирането се организират открити форуми и работни групи от заинтересовани лица. Всички обществени предложения се документират, анализират и, ако са приложими, се взимат предвид. Счита се, че посредством децентрализираното управление Метсахалитус ще стопанисва публичната собственост по начин, който е широко приет.

През последните пет години в полевата работа взеха участие над 100 души, сред които повече от 20 професионални биолози. Общата сума за въпросната дейност възлезе на 7,5 млн. евро. Резултатите, вкл. картовия материал, са публикувани като ландшафтно-екологични планове и при заявка се предоставят от Метсахалитус на номинална стойност.

Понастоящем ландшафтно – екологичното планиране обхваща 6,4 млн. ха. По тип земеползване около 3,3 млн. ха от тях са стандартни дърводобивни територии. От тях 129 400 ха са обявени за ключови биотопи и екологични коридори и в техните граници вече няма да се извършват търговско-стопански дейности. Тези нови територии увеличават площта на строго охраняваните горски територии във Финландия с 18%. Освен това, в 205 000 ха дърводобивни територии, подложени на консервационни лесо-въдни дейности, са въведени ограничени горскостопански операции целящи запазване специфичните особености и функции на тези територии. Тези територии се състоят предимно от ценни живописни местности като крайречни гори и важни дивечовъдни територии като езерата Кейпъркейли.

Очевидно е, че положителното въздействие на ключовите биотопи и екологичните коридори върху биоразнообразието е по-голямо от тяхното площно участие в стопанисването с търговска цел горски територии, тъй като те се определят въз основа на систематичен анализ и теренно проучване на природните ресурси на всяка отделна територия, предмет на ландшафтно-екологичното планиране. Тези територии са концентрирани като цяло в по-стари горски масиви на по-плодороден терен, отколкото горските насаждения, създадени с търговска цел. Тези масиви са най-ценни и в икономически аспект. При

голям турнус на сечта ключовите биотопи, екологичните коридори и естествените насаждения намаляват годишния бюджет за дърбодобив на Метсахалитус с 12%. С други думи, инвестициите в природозащитни дейности, рекреация, културни и други ресурси намаляват бизнес печалбата на Метсахалитус с 24 млн. евро годишно.

ПРИМЕР ОТ ЧАСТНИЯ СЕКТОР: ПРОЕКТ ПО LIFE „ЗАЩИТА НА ТАЙГАТА И СЛАДКОВОДНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ В ЦЕНТРАЛНА ФИНЛАНДИЯ“ (ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ, ИЗГОТВЕН ОТ ЛЕСНИЧЕЙСТВОТО НА ЦЕНТРАЛНА ФИНЛАНДИЯ)

Този проект обхваща две Natura 2000 места в централна Финландия, стопанисвани от частни собственици. Прилагането на горското законодателство в централна Финландия се съблюдава от Лесничейството на Централна Финландия. Целта на проекта по LIFE е да се изготвят планове за горскостопанско управление на две Natura 2000 места, защитени по Закона за горите, с обща площ 400 ха. Териториите, предмет на управленско планиране, са собственост на частни земевладелци. Лесничейството изготви планове за управление на следните две Natura 2000 места: “Vaarunvuoret” (FI0900039) в Корпилахти и на “Iilijärven alue” (FI0900083). То се ангажира с преговорите с частните земевладелци и с подготовка на плановете, в т.ч. изготвянето на предложения за управлението на всяка отделна горскостопанска единица и контрол върху евентуалния добив.

За подготовката на плановете бяха необходими задълбочени проучвания. Въздушните снимки бяха важно средство за тази цел. Бяха проведени целеви проучвания на видове и местообитания, включени в Директивата за местообитанията и Директивата за птиците. Освен това, специалист от лесничейството определи ключовите местообитания по Закона за горите и обектите със застрашени и редки видове птици, насекоми, гъби и висши растения, които бяха взети предвид при плановете за управление.

Проучванията бяха от съществено значение за предотвратяване на негативното въздействие на горскостопанските дейности върху биоразнообразието. Част от проучванията бяха проведени със съдействието на биолози от Регионалния център по околна среда на Централна Финландия. Лесничейството изготви подробни предложения за управление на всяка горскостопанска единица.

Участието на земевладелците бе особено важно за успеха на проекта. Поради това лесничейството установи пряк контакт с 27 собственика на земи. Бяха подготвени 9 плана за управление на горите, обхващащи 488 ха гори. На някои от собствениците бяха

изплатени компенсации срещу задължението да запазят обектите с най-голямо разнообразие от своите гори, като не извършват в тях стопански дейности. Много усилия бяха вложени, за да може всеки от собствениците да разбере същността и целите на плана. Процедурата по планиране управлението на горите бе добре посрещната, защото повечето собственици бяха убедени, че проектът ще осигури нови възможности и методи за управление на техните гори. По-рано, преди да стартира проектът, собствениците на гори бяха несигурни по отношение на целите на мрежата Natura 2000 и се съмняваха доколко ще им бъде позволено да управляват горите си. Проектът успешно адаптира горскостопанските дейности към целите за опазване на природата. Земевладелците ще могат да ползват собствеността си ефективно, без това да води до влошаване на местообитанията или изчезване на видовете, за които тези горски територии са определени като Natura 2000 места.

Лице за връзка: *Mr Heikki Korpelainen*

E-mail: heikki.korpelainen@ymparisto.fi

8.1.6. Франция

A. Обща представа за прилагането на Natura 2000 във Франция

През 2001 г. Франция завърши транспонирането на природозащитните директиви в своето законодателство като прие отделна законодателна рамка за обявяването и управлението на Natura 2000 места.

Бяха взети три съществени решения:

- да се работи в прозрачност и сътрудничество във всички етапи на процедурите, и по-специално посредством управителен съвет, назначаван за всеки конкретен обект;
- да се развива типа договорно управление, базирано на инициативата и мотивацията на собствениците и управителите на съответните територии;
- да се внедряват екологични аспекти в управлението и развитието на селските райони.

Важни елементи при френския подход към прилагането на Natura 2000 са следните:

“Целеви документ” (document d’objectifs – DOCOB)

DOCOB определя управленските насоки и договорните косервационни мерки и посочва, където е необходимо, административните и регулаторни мерки, които трябва да се приложат в обекта. Той определя методите за финансиране на договорните мерки. Изготвя се от избран от държавната администрация технически изпълнител съвместно със заинтересовани местни лица, които се събират на управителен съвет за обекта. Въз основа на “целевия документ”, одобрен с декрет на префекта, се изготвят договорите за Натура 2000.

При изготвянето на целевите документи на разположение на обществените служби и изпълнителите са няколко пособия:

- методология, изготвена въз основа на проведено експериментално управление на 37 “пилотни” обекта, съфинансирано от Европейския съюз;
- програма за обучение, прилагана от 1999 г, насочена към длъжностни лица и изпълнители, с обмяна на опит на регионално ниво;
- редица ръководства за местообитанията, които дават синтезирана информация за местообитанията и видовете, предмет на Директивата за местообитанията, както и за тяхното управление.

Управителният съвет

Управителният съвет е основното средство за обмен на информация и за сътрудничество между заинтересованите страни. Той се учредява и ръководи от местния префект и обединява ангажираните с обекта лица, като напр. избрани представители, собственици, ползватели, НПО и др. Той се свиква редовно и може да сформира специализирани работни звена.

Този съвет участва при изготвянето на целевия документ. Техническият изпълнител докладва на съвета резултатите от работата си и се съобразява с неговите мнения. След одобрение на DOCOB от префекта, съветът бива информиран за неговото прилагане и трябва да разгледа и впоследствие оцени прилаганите мерки.

Договори по Натура 2000

Индивидуалното участие в прилагането на DOCOB на лицата, поели отговорност за управлението и поддържането на природната среда, ще бъде регулирано чрез договори с държавна служба, наречени “договори по Натура 2000”. Тези договори ще дават право на изпълнителите – собственици, фермери, лесничей, ловци, дружества и общини – да получават възнаграждение за своята работа и услуги, пре-

доставяни на общността и трябва да бъдат сключвани пряко между държавата (представяна от префекта на департамента) и притежателите на поземлените права върху съответните обекти. Срокът на договорите ще бъде минимум 5 години.

Договорите по Натура 2000 ще посочват дейностите, необходими за опазването или възстановяването на природните местообитания и видове, обусловили обявяването на мястото. Те ще уреждат типа и параметрите на възнаграждението, осигурявано от държавата (и, ако е необходимо, местните власти) срещу ползите от провежданите косервационни мерки. Отчасти финансирани от Европейския съюз, в частност от бюджета за развитие на селските райони, тези обществени средства ще бъдат давани като инвестиционни субсидии или като годишна сума на хектар. Договорите трябва да бъдат в съответствие с разпоредбите на целевия документ и ще предлагат атрактивни условия за финансиране на Натура 2000 места.

По този начин Натура 2000 ще бъде осигурена със значителни финансови ресурси и ще бъде действително средство за териториално развитие, гарантиращо опазването на флората, фауната и природните местообитания.

В. Прилагане на Натура 2000 в горските територии във Франция*Научни и технически средства*

Френските власти издадоха ръководства за ориентирано към биоразнообразието управление на горите, които са изключително ценни поради начина, по който обединяват научната точност с практическите препоръки.

1. С помощта на проект по LIFE Environment, изпълнен съвместно с белгийския регион Валония и с херцогство Люксембург, през 2000 г. бе издадено от лично ръководство за определяне и интегрирано управление на горски местообитания и видове. Това ръководство, наречено “Управление на гори и биологично разнообразие” се състои от три тома, относящи се до Валония и херцогството и съответно до атлантическата и континенталната част на Франция. То е полезно средство, което позволява на собствениците на гори да определят местообитанията и видовете, срещащи се в техните гори, и да вземат управленски решения с помощта на широкия набор от описани практически ситуации. Изданията съдържат и значителен обем основна информация за биоразнообразието и опазването на природата. Особено интересен аспект от проекта е, че организациите на горските собственици помогнаха при създаване-

то на справочника чрез прилагане на подхода на активното участие от ниско към високо ниво с цел по-широкото приемане на Natura 2000 от страна на ключовите заинтересовани лица.

2. През 2001 г. Министерството на околната среда и Министерството на земеделието заедно с Националния природонаучен музей започнаха да издават поредицата "Справочник за местообитанията в Natura 2000" с подробно ръководство за горските местообитания във Франция. Това е първото издание от редицата подробни ръководства за местообитанията и видовете, включени в приложенията на Директивата за местообитанията, което бе последвано от издания за крайбрежни, влажни пасищни и скални местообитания, както и от два тома за видовете – един за фауната и един за флората.

Това ръководство за горски местообитания бе моделирано като система от записи, в които всяко местообитание се въвежда с френското си наименование и кодовете по Natura 2000 и CORINE. Следват данни за типа, фитоценологичната характеристика, сукцесионните фази, асоциираните местообитания, флористичния състав, консервационната стойност, потенциалните заплахи, продуктивността и икономическото ползване, управленските практики и необходимостта от проучвания.

Изключителната стойност на това ръководство се дължи на интеграционната му същност, предоставяща на горските стопани систематична връзка между данните, свързани с опазването на системата, и икономическото ползване.

Специфични мерки по програмата за развитие на селските райони, отнасящи се до договорното управление на горски територии

Френският национален план за развитие на селските райони предвижда Общността да съфинансира от средствата за гаранции на EAGGF мерките за договорно управление на Natura 2000 места, като индивидуалните мерки, прилагани в границите на пТЗО и СЗЗ, се поемат от Европейската комисия. По отношение на колективните действия за Natura 2000, в плана се включват и мерки за обучение и повишаване на обществената ангажираност.

Помощни средства за прилагане на договорното управление на Natura 2000 места в горите и прилежащите им околности се предвиждат по мерки I.2.7 и I.7.2 от Плана за развитие на селските райони (съответстващи на Глава VIII, чл. 30 и 32 от Наредбата за развитие на селските райони). Те включват както

инвестиции, така и управленска подкрепа (реф. първи примерен списък на подходящи горскостопански мерки).

Следва примерен списък на мерките за договорно управление на Natura 2000 места в горите и прилежащите им околности, подходящи за мерки I.2.7 и I.7.2 от френския План за развитие на селските райони:

I. ТИПОЛОГИЯ НА ПОДХОДЯЩИТЕ ПО I.2.7 НА Плана за развитие на селските райони МЕРКИ (ЧЛ. 30 ОТ НРСР – дейности извън обхвата на инвестиционната подкрепа за горскостопански дейности):

- отваряне и възстановяване на открити площи в затворени горски насаждения с цел създаване на благоприятна среда за поддържане и възобновяване на местообитания или на видове от интерес за Общността;
- създаване и възстановяване на малки горски водоеми, необходими за поддържане и възобновяване на местообитания или на видове от интерес за Общността;
- обогатяване на изкуствените насаждения с непродуктивни видове с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността;
- подготовка и мониторинг на естественото възобновяване на слабо продуктивни естествени насаждения, за които според съществуващата горскостопанска политика е препоръчително изкуствено възобновяване;
- отваряне на открити площи и прореждане на естествени насаждения с нестопанска цел, с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността, които изискват значително осветление на дървостоя;
- създаване и възстановяване на крайречни гори, вкл. дейности за укрепяване на бреговете, с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността;
- създаване на сложна, многоетажна и устойчива периферия на горите, с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността;
- покриване на допълнителните разходи по ръчното отваряне на открити площи или прореждане на подлеса във връзка с опазването на местообитанията или видовете от интерес за Общността

в обектите, където съществуващата горскостопанска политика би прибегнала до намеса с механични или химически средства;

- създаване на елементарни и устойчиви съоръжения за преминаване на неголеми реки в горите, съдържащи водни местообитания или видове риби от интерес за Общността, с оглед предотвратяване разрушаването на тези местообитания от горскостопанските машини;
- ограждане и охраняване на малки територии с естествено възобновяване, с оглед значително намаляване на площта на основната възобновителна единица, когато за поддържането на местообитанията или на особено уязвими видове от интерес за Общността е необходимо да се създаде мозаичен тип хоризонтална структура на гората.

II. ТИПОЛОГИЯ НА ПОДХОДЯЩИТЕ ПО 1.7.2 НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ МЕРКИ (ЧЛ. 32 ОТ НРСР):

- участие във финансовите схеми, свързани с пошиването на хетерогенността на естествените насаждения, с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността, когато това води до загуби с очаквана стойност и редуцирана използваемост;
- поддържане на откритите площи и малките водоеми в горите с оглед осигуряване съхранението на местообитанията и възобновяването на видовете от интерес за Общността;
- създаване на сложна, многоетажна и устойчива периферия на горите, с оглед възстановяване на местообитанията или видовете от интерес за Общността.

ПРОУЧВАНЕ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКО-ИКОНОМИЧЕСКА РЕФЕРЕНТНА РАМКА ЗА УПРАВЛЕНСКИ МЕРКИ В ГОРИТЕ И ПРИЛЕЖАЩИТЕ ИМ ОКОЛНОСТИ

За да улесни изготвянето на DOCOB и на допълващите ги договорни мерки по отношение на горските територии, през юни 2002 г. Министерството на екологията и устойчивото развитие предприе проучване с цел определяне на първоначалната техническо-икономическа референтна рамка и систематизиране на съответната информация на регулаторно ниво, особено по отношение на техническите въпроси и методите за финансиране. Тази референтна рамка не цели изготвянето на окончателен и изчерпателен списък от договорни мерки, подходящи за финансиране на Натура 2000. Напротив, предвидени са елементарни методи за нейното осъвременяване и до-

пълване в процеса на прилагането на Натура 2000.

Проучването, възложено на консултантска организация, се ръководи съвместно от Министерството на околната среда и Министерството на земеделието. То ще продължи 10,5 месеца и е на три етапа:

Национален

Паралелно ще бъдат подготвени следните помагала:

- национално практическо ръководство за основните методи на приложение: административни процедури, условия за включване, основни принципи за изчисление на средствата за подпомагане, организация на различните източници на финансиране и посочване на добрите горскостопански практики, неподлежащи на финансово подпомагане;
- национално ръководство за техническите мерки (компенсаторни инвестиции или плащания) за горски местообитания, горски видове, местообитания и микро-местообитания, свързани с горите.

След заседание на националния управителен съвет с участие на редица ангажирани с Натура 2000 лица и след оценка на възможностите, съвместно проведена от Министерството на околната среда и Министерството на земеделието, тези издания ще бъдат публикувани в окончателния си вариант, за да могат да започнат обсъжданията на регионално ниво.

Регионален: "лесо-екологични срещи"

За да се доразработи националното ръководство в 22 регионални справочника с мерки и да се доизясни дефиницията на задачите на базата на практически опит, ще бъдат организирани 12 срещи в различни региони на Франция. Техническите и финансови аспекти на мерките ще бъдат обсъдени на тези срещи.

Окончателен етап: окончателен справочник с мерки и финансова референтна рамка

Въз основа на горното ще бъде изготвена национална референтна рамка за мерки (синтез от 22-та регионални справочника) с всичките им технически характеристики и финансови аспекти. Изготвянето на окончателните документи и на заключителния доклад ще се базира на решенията и предложенията на националния управителен съвет и накрая – на тези на Министерството на земеделието и на Министерството на околната среда.

За връзка: *Mr François Bland*

Тел. (33-1) 42 19 19 26

E-mail: francois.bland@environnement.gouv.fr

Mr Christian Barthod
Тел. (33-1) 49 55 51 19
E-mail: christian.barthod@agriculture.gouv.fr
Website:
<http://natura2000.environnement.gouv.fr>

8.1.7. Ирландия

Отделът по морски и природни ресурси към ирландската служба по горите "Coillte" предостави следните примери за управление на горите в и около Натура 2000 места в Ирландия.

Взаимовръзката между Натура 2000 местата и горското стопанство в Ирландия може да се диференцира по следните три категории:

1. Гори, обявени за Натура 2000 места поради присъщите им горски ценности;
2. Гори в границите на (по-големи) Натура 2000 места;
3. Залесяване в границите на или в близост до Натура 2000 места.

Те са по-подробно описани в следващите страници.

1. ГОРИ, ОБЯВЕНИ ЗА НАТУРА 2000 МЕСТА ПОРАДИ ПРИСЪЩИТЕ ИМ ГОРСКИ ЦЕННОСТИ

Те са с полуестествен произход (обикновено наричани полуестествени гори) и наподобяват повече естествените гори. Много от тях сега се нуждаят от управление, което да осигури реализацията и опазването на техния биопотенциал и биоразнообразие – с тази цел е създадена местната горска схема, представена по-долу. Проектът "Народните гори на хилядолетието" (също представен по-долу) бе много успешен за обогатяване вертикалната структура на полуестествените гори на Ирландия.

Общи данни

Докато горската покривка на Ирландия е прибл. 9%, полуестествените гори са доста рядко срещани и заемат 1% от територията. Площта на полуестествените гори в границите на Натура 2000 е прибл. 6 000 ха – представените типове гори са стари дъбови гори, алувиални гори, мочурни гори и тисови гори.

Заплахите за тези гори са интродукцията и разпространението на екзотични видове (странджанската зеленика, *Rhododendron ponticum*, е основна заплаха за полуестествените гори на кисели почви, в миналото в тях бяха засадени иглолистни видове) и пашата на овце или сърни. Общото при доста от тези

гори е, че те не се стопанисват (може и да са били стопанисвани в миналото, но в повечето случаи са изоставени от около век) и са едновъзрастни. Резултатът често е насаждение, доминирано от един вид. Необходимо е тези гори да се подложат на режим на управление. Предвижда се това управление да бъде подкрепено в значителна степен от местната горска схема.

Кратко описание на местната горска схема

Схемата бе създадена от Службата по горите в тясно сътрудничество с "Dùchas" (Службата по природно и културно наследство), Отдела по околна среда и местно управление и с местната Група за развитие на горската схема (сформирана от представители на правни институции, всички сектори на горското стопанство, изследователи, земевладелци и неправителствени организации).

Схемата се състои от два елемента – местно опазване на горите и местно създаване на гори. Тя осигурява грантове за дейностите, извършвани по приети стандарти, и средства за годишни премии. Ключова черта на схемата е, че планът за всеки проект се изготвя от лесовъд и еколог. Главната цел е опазване и разширяване на местните горски ресурси на Ирландия и на свързаното с тях биоразнообразие посредством целеви природообразни лесовъдски практики. Където е възможно се насърчава и реализацията на потенциала на дървесни и недървесни ресурси. Опазването и биоразнообразието са приоритетни, като същевременно се насърчава, където е уместно, производството на дървесина.

Проект "Народните гори на хилядолетието"

Същността на проекта "Народните гори на хилядолетието" бе залесяване и възстановяване на горите. Голяма част от него обхваща Натура 2000 места, като екзотичните видове (вкл. рододендрон и иглолистни) бяха отстранени, обектите бяха подсигурени с ограждения и бяха посадени местни дървесни видове. Разпространението на концепцията за местни гори бе осъществено чрез целева програма и чрез ангажиране на местните жители и училищата при планирането на работата. Освен това, където бе уместно, бяха засадени дръвчета – за всяко семейство в страната имаше по едно новозасадено дръвче. Всяко от семействата получи сертификат, описващ местонахождението на съответното дръвче. Тези "семейни" дръвчета се водят в постоянен регистър.

2. ГЪЖЪ В ГЪЖВЪДЪКЕ ВА ВАКНЖА 2000 МЕСТА

Горите от тази категория попадат в границите на Натура 2000 места поради географското си местополо-

жение. Например, те могат да бъдат в защитена крайречна територия или в специална защитена зона (СЗЗ) – те формират част от по-обширен ландшафт. Тези гори могат да варират от полуестествени до стари и нови изкуствени насаждения от местни, както и от екзотични дървесни видове.

В тези случаи управленските цели варират в зависимост от екологичните ограничения. Когато става дума за стопанисване на изкуствени насаждения, главната цел е производството на дървесина. Екологичната и икономическа стойност на горите и на целия ландшафт се определя посредством консултация. Планът за управление на Натура 2000 място (изготвян от "Dùchas") се базира на широкообхватна консултация. Освен това, за издаване на разрешителни за сечи по силата на Закона за горското стопанство от 1946 г., с които се позволява дърводобива в тези обекти, се изисква предварителна консултация с "Dùchas".

3. ЗАЛЕСЯВАНЕ В ГРАНИЦИТЕ НА ИЛИ В БЛИЗОСТ ДО НАТУРА 2000 МЕСТА

Провеждат се консултации и регулаторни процедури, които да гарантират, че дадено залесяване няма да засегне съответното Натура 2000 място.

За залесяването се изисква одобрение от Службата по горите и Отдела по комуникации, морски и природни ресурси. Необходимо е да се проведе следната консултация преди да бъде взето решение за одобрение на залесяването в границите на или в близост до защитени обекти (вкл. Натура 2000 места):

- ако обектът, предложен за залесяване, е в границите на Натура 2000 място, предложението подлежи на обществено разглеждане и консултация, в т.ч. консултация с "Dùchas", както и с природозащитната НПО "An Taisce";
- ако обектът е до 3 км нагоре по водното течение от защитения обект, Службата по горите се консултира с "Dùchas" преди да вземе решение за издаване на разрешително за залесяване.

За връзка: *Mr Noel Foley*
E-mail: tnoelfoley@eircom.net

8.1.8. Италия

Общи управленски принципи

Управлението на горските Натура 2000 места в Италия подкрепя прилагането на всички необходими и разумни природозащитни инициативи за поддържане или подобряване на консервационния статус на елементите (местообитания или видове), обусловили обявяването на мястото (консервационна стратегия, насочена към специфичните компоненти).

За да бъде взето решение е необходим задълбочен анализ на следните фактори: оценка въз основа на подходящи индикатори на състоянието на целевите компоненти на съответното място; определяне на съществуващите (или потенциални) местни фактори, които (биха могли да) водят до влошаване на състоянието на съответните местообитания или видове; прилагане на най-подходящите управленски мерки за опазване на целевите компоненти на мястото.

В зависимост от конкретната ситуация, местообитанията могат да бъдат поддържани посредством продължаване на стопанските дейности, традиционно извършвани в обекта, както и чрез предприемане на подходящи действия за възстановяване (мерки за възобновяване), ако местообитанието има неблагоприятен консервационен статус или когато местните фактори могат да повлияят негативно на неговото съхранение.

Горите, включени в Натура 2000 места в Италия, често представляват територии, в които антропогенната намеса е спомогнала за установяването на екологично равновесие в природата: поради това управлението на полуестествените територии, ключов фактор за поддържане цялостта на мрежата Натура 2000, се превръща в ефективно средство за развитие на селските райони и горите, които те обхващат. По този начин консервационното състояние на горските местообитания става качествен индикатор за екологичната интеграция на антропогенните дейности и, същевременно, поле за дългосрочни изследвания на ефективността на приетите управленски насоки.

Специфични технически насоки

I. По проект по LIFE "Утвърждаване на мрежата Натура 2000 и управленските насоки" италианската Дирекция по опазване на природата разработи основни насоки за управление на Натура 2000 места и ръководство със специфични указания за управление. За нагледно представяне на взаимосвързаната структура на Натура 2000, тези указания за управление са систематизирани според 24-те категории, по които Натура 2000 местата в Италия са били класифицирани въз основа на съответните им целеви компоненти. В 10 категории целевият компонент е

едно или няколко горски местообитания.

Проектът е фокусиран конкретно върху следните аспекти:

- Информация, предоставена в ръководството за управление на горските категории: целеви местообитания; екологични изисквания на местообитанията; параметри за статистически анализ - на национално ниво - на главните увреждащи фактори (напр. риск от пожари, щети от паша, процент застроени площи в обекта), оказващи въздействие върху категоризираните обекти; индикатори за оценка на консервационния статус на местообитанията; описание на настоящите (или предишни) горскостопански практики, които водят до влошаване на целевите местообитания; насоки за устойчиво управление на горите, т.е. примерни дейности за управление на горите според консервационния статус на местообитанията.
- Насоки за разработване на природозащитни мерки за трите конкретни категории, свързани със средиземноморски горски местообитания, посочени в таблицата по-долу.

II. Тъй като голям брой горски обекти се намират в национални защитени територии, бе изготвен и друг

технически инструмент за популяризиране и разясняване на начините за управление на горските местообитания в Natura 2000: "Насоки за устойчиво управление на горските ресурси в защитени територии". Този документ, резултат от сътрудничеството между италианската Дирекция по природозащита и италианската Академия по лесовъдство, също има предназначението да очертае мерки за поддържане или възстановяване на благоприятния консервационен статус на естествени и полуестествени горски местообитания от интерес за Общността, при което се отчитат икономическите, социални и културни изисквания и регионалните и местни особености.

За връзка: Mr Eugenio Dupré ,
Тел. (39-(0)6) 57 22 82 00
E-mail: Dupre.Eugenio@minambiente.it

	Код на целевите местообитания	Мерки за борба с увреждащите фактори	Насоки за устойчиво управление на горите
Средиземноморски гори от <i>Quercus sp.</i>	6310, *91H0, 9280, 9330, 9340 9250, 9350	Борба с пожарите, прекратяване или регулиране на пашата	Местообитания с благоприятен консервационен статус: 1. Продължаване култивацията на нискоствълени гори с по-неинтензивни методи на стопанисване, запазващи надлесните дървета и видовото разнообразие; 2. Превръщане на издънковите в семенни насаждения. Договорни мерки за придобиване на близкоразположени земи, подходящи за (ново)въвеждане на <i>Q. trojana</i> и <i>Q. macrolepis</i> Местообитания с благоприятен консервационен статус: 1. Превръщане на издънковите в семенни насаждения, където е екологически и икономически приемливо; 2. Удължаване на турнуса на сечта, прилагане на подходящи лесовъдски практики за възстановяване на нискоствълени насаждения.
Средиземноморски и суб-средиземноморски гори от <i>Pinus sp.</i>	9530, *9535, 9540	Борба с пожарите и вредителите по дърветата	Активно стопанисване, насочено към <i>in situ</i> опазване на генетичното разнообразие на ендемични видове от род <i>Pinus</i> (<i>P. nigra</i> , <i>P. leucodermis</i>)
Средиземноморски дюнни храсталаци	2260, *2270, 5211, 5212	Борба с бреговата ерозия, регулиране на посетителския достъп в пясъчните дюни.	Местообитания с неблагоприятен консервационен статус: възстановяване на растителната покривка на пясъчните дюни чрез залесяване с тревисти и склерофилни растения

* Приоритетни местообитания по чл. 1(d), включени в Приложение I на Директивата за местообитанията (92/43/ЕЕС).

8.1.9. Холандия

Холандското правителство предостави долупоместения коментар.

1. УПРАВЛЕНИЕ НА НАТУРА 2000 МЕСТА

Почти всички Натура 2000 места се стопанисват или от Държавната горска служба или от частни природозащитни организации (Vereniging Natuurmonumenten и Provinciale Landschappen), въпреки че до момента дори тези организации почти не участваха в процеса на подбор на Натура 2000 местата. Това означава, че до сега не бяха провеждани специални проекти или инициативи за ангажиране на НПО или частните собственици на гори и че почти всички обявени горски обекти вече се стопанисват с природозащитна цел.

Наличният опит в управлението на горите в Натура 2000 се базира предимно на информацията от Държавната горска служба (Staatsbosbeheer), според която концепцията за устойчиво управление на горите предоставя един полезен и приемлив подход.

За Държавната горска служба устойчивото управление на горите може да има различни цели:

- в горите, чиито приоритет са природните ценности: управленските дейности са насочени към увеличаване на природните ценности, напр. стимулиране на структурното разнообразие, отстраняване на интродуцираните дървесни видове, много ограничен или никакъв добив и т.н.;
- в многофункционалните гори с типично стопанисване: управлението включва типичния добив (но никога над 70% от годишния прираст), липса на голи сечи или извеждане на такива на много малка (< 0,5 ха) площ, избягват се летните сечи, предпочита се естественото възобновяване и се оставят стоящи мъртви дървета и по-стари дървета с диаметър > 40 см.

Важна предпоставка за устойчивото горскостопанско управление е наличието на управленски план, съдържащ освен всичко останало и описание на действителното състояние, съответните вътрешни и външни процеси, цели и управленски методи, както мониторинг и оценка на резултатите от управлението. Такава система на планиране на управлението се използва от Държавната горска служба и частните природозащитни организации “Natuurmonumenten” и “Provinciale Landschappen” и изглежда работи доста добре при всички типове местообитания от мрежата Натура 2000.

Държавната горска служба разработи набор от из-

питани елементарни индикатори като належашо средство за оценка на резултатите от управлението. Опитът засега показва, че е необходимо да се доразработят основните характеристики и индикатори на качеството на типовете местообитания (вкл. горски).

В близко бъдеще изглежда ще се наложи да се доуточнят някои аспекти, свързани с националния подбор и определяне границите на местообитанията, включвани към Натура 2000; след няколко години се надяваме, че ще разполагаме с повече информация по следните въпроси:

- правилното поддържане на малки единици от определени типове горски местообитания. Често малките по площ типове гори са едновъзрастови и в една фаза на развитие;
- статусът и управлението на нецелевите горски местообитания, намиращи се в границите на обявените територии (напр. горите от дъб и бор в границите на “de Sallandse Heuvelrug”, където приоритетни местообитания са само храсталачните съобщества);
- въздействието на скорошни основни промени в абиотичните условия. Най-очевидният пример тук са “De Biesbos” – заливните гори, в които след приключване на проекта “Deltaplan” приливо-отливния режим бе заменен от доста по-стабилно ниво на водата, но редица други територии пострадаха от дългосрочни промени в хидроложкия и азотния режим.

2. СЪГЪАВИАГ ЙГЪЗВАВЕ Ъ НИКГЕЧЪВГ НЙЖАВЪНЕВЪЕ НА ГОРИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НАТУРА 2000

Особен аспект при управлението на горските Натура 2000 места в Холандия е въпросът за рекреацията. По принцип целият държавен горски фонд на Холандия е общодостъпен и ползването с цел рекреация е част от управленското планиране. Засега няма безспорни данни, че ползването за рекреация е в противоречие с правилата на Натура 2000. При все това може да се наложи допълнителен анализ на въздействието от рекреационните дейности върху качеството на съответните типове местообитания. Ползването с цел рекреация често създава условия за компромис между икономическите ползи и консервационните мерки.

Финансираният от ЕС изследователски проект “Пазарни ниши за рекреационни и екологични продукти и услуги от многофункционални горски продуктивни системи” (RES-project / FAIR1 PL95-0743) разработи пазарни решения и стратегии за различни

горски продукти. При все това, те бяха отчетени като неосъществими или слабо осъществими.

Доклад по проекта представя няколко успешни примера за многофункционално управление на гори в (или в близост до) Natura 2000 места в Холандия:

Фондация за национален парк – De Hoge Veluwe

Парковата площ от около 5 500 ха е собственост на частна фондация (50% са гори, останалите са дюни и мочурища). Паркът е известен с видовете дивеч (благороден елен, дива свиня, сърна). Освен красива природа, паркът предоставя множество рекреационни съоръжения и информационни средства. Друга особеност на парка е прочутият музей на занаятите.

Паркът е ограден и входната такса варира в зависимост от броя превозни средства, възрастта на посетителите и времетраенето на престоя им. Капацитетът на парка е прикл. 700 000 посетителя. Общият брой служители е 42 на постоянна и 40 на временна заетост. Понастоящем паркът покрива разходите си.

Такси за рекреация в национален парк – Province of Noord-Holland

Провинция Северна Холандия предоставя защитена територия на една водоснабдителна компания. Водоснабдителната компания използва предимно почвените води, но също така разработва територията за рекреационни цели и събира такса вход. Ландшафтът на територията е много красив и привлича 5 млн. посетители годишно. Посетителите имат избор от 30 различни пешеходни пътеки с множество панорамни гледки и ресторанти. Водоснабдителната компания самостоятелно извършва пазарното предлагане на територията. Наети са агенти, които получават комисионни от продажбата на билети. Компанията е на печалба. Важно условие от правна гледна точка бяха наредбите за опазване на водите.

Пътека „Дървесни корони“ – Държавна горска служба

Национална горска администрация (3 000 ха гори) предлага образователна пътека до короните на дървета. Други продукти на проекта RES са пешеходни пътеки, пътеки за езда, природообразователни пътеки, екскурзии с конен трамвай и развлечения за деца.

Природозащитен уикенд – Vereniging Natuurmonumenten

Природозащитната организация предлага природозащитен уикенд в Loonse и Drunense Duinen (2 500 ха), включващ нощувка в луксозен хотел, прожекция

на диапозитиви, посещение на информационен център, екскурзия с велосипеди, преход с орнитологична цел и информационен пакет.

Екологично спонсорство – Het Gelders Landschap

Природозащитната организация “Het Gelders Landschap” поддържа приблизително 9500 ха защитени територии и за тази цел намира спонсори. Главни спонсори са три водоснабдителни компании, които финансират напр. превръщането на иглолистни насаждения в широколистни гори с цел подобряване на подпочвения воден запас.

3. ДРУГИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ И ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРИ

В гъсто населена страна като Холандия екологичните и социални функции на горите станаха по-важни от дърводобива. Този факт обуслови настоящите структури и наредби за поддържане на устойчиво управление на горите, които могат да имат съществена роля при финансиране на природозащитното стопанисване на горските Natura 2000 места.

Схема за управление на природните ресурси

Тази схема предоставя на частните собственици на гори финансови стимули, базирани на резултатите при поддържането на социалните и екологични функции на горите. Размерът на паричната компенсация се определя въз основа на типа и нивото на осигуряване на горските ресурси (биоразнообразие, ландшафт, рекреационни и екологични функции). Сключва се договор между съответния горски собственик и правителството, в който се договаря набор от мерки, които трябва да се предприемат с оглед постигане на конкретни екологични и други цели.

Освобождение от данъци

В горския сектор важат три правила за освобождение от данъци, базирани на Закона за имуществото от 1928 г:

- гори (и природни територии) с обществен достъп са освободени от данък върху наследството;
- юридически и физически лица се освобождават от данъци върху собствеността по отношение на притежаваните от тях гори;
- приходите от лесоустройствени дейности са освободени от данък общ доход (но финансовите загуби не се отчисляват).

По силата на Закона за опазване на природата, земевладелците могат да ползват предимствата на специална данъчна система, при положение, че за-

пазят поне 30% от горската покривка в собствеността си.

Лице за връзка: Mr Ghijs van Tol
E-mail: g.van.tol@eclnv.agro.nl

8.1.10. Испания

Испанското Министерство на околната среда предостави три примера за многофункционално управление на гори в територии с публична и смесена собственост, обявени за СЗЗ и пТЗО. Единият пример показва, че в някои случаи съществуващото управление може да бъде подходящо за целите на Натура 2000. В другия пример са разработени съответни управленски концепции с оглед на регионалния план за развитие на селските райони.

Тъй като в Испания екологичните и природозащитни аспекти са въпрос на децентрализирано управление, регионалните власти имат отговорността за разработването на подробни насоки за управление на Натура 2000 местата. Редица регионални правителства вече са приели свое законодателство по отношение на плановете за управление на горите от Натура 2000, а ще ги последват и други ⁽³⁰⁾.

1. ВАЛСЕЙНСКАТА ГОРА В СЕГОВИЯ

Горският комплекс "Валсейн", заемащ почти 14 000 ха, е разположен на северните склонове на Сиера де ла Гуадарама. Бивши кралски владения, земите сега са публична собственост и се управляват от автономната Испанска служба по националните паркове. Доминантният вид е белият бор (*P. sylvestris*), съпътстван от широколистни формации. От векове гората се стопанисва с цел производство на мека дървесина с изключително качество, като настоящата продукция възлиза на около 35 000 м³/год.

Наред с миналото си и настоящо значение за производство и добив на дървесина, територията има изключително богато биоразнообразие, което обуславя причисляването ѝ към Натура 2000. В територията са описани над 800 растителни вида и се срещат повече от 100 вида гнездящи птици, 10 от които са включени в Приложение I на Директивата за птиците. Бе доказано постоянното присъствие на испанския царски орел (*Aquila adalberti*) и черния лещояд (*Aegypus monachus*), както и на няколко ендемични вида прилепи. В територията са описани 54 вида ендемични безгръбначни животни и над 400 вида насекоми.

При все това гората действително е многофункционална и различните типове ползване, като дърводобив, паша, събиране на недървесни продукти, опазване на природата и рекреация се поддържат паралелно от една система на управление, базирана на периодични групово-изборни сечи и естествено възобновяване. За специални консервационни цели една от 25-те *cuarteles* (управленски единици) е определена за зона, в която не се допуска човешка намеса. В случая с Валсейнската гора, причисляването към Натура 2000 не наложи много промени в съществуващото управление.

2. МЕСТНОСТТА АЛДУИДЕ В НАВАРА

Две трети от този комплекс от над 9000 ха в подножието на западните Пиренеи са заети от полустествени букови гори, а останалата площ се използва за различни видове традиционна паша. Над половината букови гори са определени като територия от значение за Общността, а ползването за паша запада. Обектът е почти изцяло собственост на местни обществени структури. Територията е известна като местообитание на големия пъстър кълвач и на някои от най-ценните популации речна пъстърва.

В този случай, причисляването към Натура 2000 наложи значителни промени в управлението на обекта, тъй като предишните форми на стопанско ползване бяха довели до съществено увреждане на природните ресурси.

- Положителни страни на предишното управление бяха използваните методи на естествено възобновяване, минимална интродукция на екзотични видове, балансирано разпределение по клас на възраст, много ефективна противоерозионна защита и добър консервационен статус на горската фауна.
- От консервационна гледна точка негативни страни на предишното управление бяха концентрацията на един стопански вид (*Fagus sylvatica*), липсата на екологични връзки между отделните горски насаждения, прекомерната гъстота на дървостоя, отглеждан в хомогенни насаждения при ограничено наличие на прозорци или етажност.

В съответствие с плана за развитие на селските райони (2000–06) в Навара бе осъществен проект за разработване на подходящ план за управление на територията с участието на всички местни заинтересовани лица. Съгласуваният план за управление регламентира не само нивата на експлоатация и техниките за възобновяване, но и задължението да се реинвестира определен процент от дохода в дейности,

⁽³⁰⁾ Вж. напр. Ла Риоха <http://www.larioja.org/ma/econoticias/indexgob.htm>

свързани с ползването на горите и опазване на природата. Бяха съгласувани специфични насоки за реформиране на буковите монокултури чрез създаване на по-плавни преходи между горските насаждения и площите, подложени на други типове земеползване, увеличаване на мъртвата паднала дървесина, увеличаване на структурното разнообразие на горските насаждения чрез отваряне на склопа, откриване на поляни и запазване и поддържане на влажните територии и речните русла за консервационни цели.

3. Възвишенията Аралар в Баския

Местността Аралар, обявена за Natura 2000 място, се намира в провинция Гипускоа и заема над 10 000 ха, две трети от които са публична собственост. Многофункционалното ползване в миналото е обусловило разнообразен ландшафт, доминиран от букови гори (Атлантически ацидофилни букови гори, местооб. No 9120) и екстензивни пасища (Богати на видове картълови тревни съобщества, местооб. No 6230). Един от проблемите при управлението на обекта е, че естествените букови гори са силно деградирани поради дългогодишна експлоатация чрез нискостъблено стопанисване и прекомерна паша. Областното правителство на Баския прие няколко плана за управление на залесените площи и откритите ландшафти с цел по-балансирано ползване на природните ресурси. В буковите гори това се постига с прилагане на план за възстановяване на високостъблените гори, базиран на праволинейно стопанисване на горите: приема се турнус на сечта 140 г. и насажденията се разделят на 7 възобновителни сектора. Производството на дървесина е важна част от схемата и се осъществява посредством групови сечи, съобразени с възобновителния процес и специфичните изисквания за светлина на *Fagus sylvatica*.

8.1.11. Швеция

Отделът по природозащита към Шведската агенция по опазване на околната среда (SEPA) представи следните примери за най-добри практики по отношение на Natura 2000 местата и горите. Интересно е да се отбележи, че и двата примера се основават на сътрудничеството между обществения и частния сектор.

Пример 1: Проект "Snö berget"

Това е пример за съвместен проект на Окръжната администрация, Регионалното управление на горите

(РУГ) и частно горско стопанство ШПА. Неправителствената организация Асоциация за опазване на природата също бе ангажирана. Идеята на проекта бе в района да се реализират както природозащитни, така и стопански цели посредством ландшафтно-екологично планиране и със съдействието на властите. Проектът включваше както ландшафтно-екологичното планиране, така и разработването на нови методи и обявяването на природен резерват. Важна роля имаха и географските информационни системи (ГИС).

През 1993 г. пред РУГ бяха поставени нови цели, отдаващи еднакво значение и на добива, и на околната среда. Преди приоритетни бяха стопанските цели, с отчитане на консервационния аспект. Държавната власт, окръжната администрация, носи главната отговорност за създаването на природни резервати.

Сньобергет е разположен в северната част на Швеция в окръг Норботен, община Лулеа. Всички страни по проекта участваха финансово с нормалния размер на финансирането си.

Резултат от проекта е един модел (сньобергетският модел), който е конкретен пример за начина на продължаване процеса на планиране когато има противоречие между важни консервационни и силни горскостопански интереси. Той е и пример за това как икономическата отговорност за биологичните ресурси на даден ландшафт може да се подели между държавата и отделни горски стопанства.

За връзка:

*The Regional Forestry Board (РУГ)
Hå kan Hå kansson.*

Пример 2: Проект "Обитания на белогръб кълвач и нови природни резервати" (Fjornshö jden)

В този пример става дума за същите участници – ШПА, РУГ и окръжната администрация. Шведската агенция по опазване на околната среда също бе ангажирана. Белогръбият кълвач (*Dendrocopus leucotos*) е застрашен вид в западна Европа. Най-важното му местообитание е "западната тайга". Популацията на тази птица е значително намалела, главно поради загуба на местообитания. Целта бе да се запазят и развият естествените бореални гори с трепетлика с оглед подобряване на местообитанията на белогръбия кълвач, като същевременно се заинтригуват, ангажират и настройат позитивно земевладелците към необходимите мерки. Дейностите обхващаха природни резервати, биотопни резервати и природозащитни споразумения, както и екологични

мерки. Работата се базираше на ландшафтно планиране. Бе инициирана информационна кампания, насочена към земевладелците, с цел осъзнаване на необходимостта от запазване на тези екологично важни естествени гори. Проектът включваше и практическо управление на местообитания, напр. борба с горски пожари.

Проектът се фокусира върху 10 територии в южната част на Швеция, където “западната тайга” е доминиращо местообитание. Общата площ за тези “кълвачови обитания” бе около 20 000 ха. Фьорншойден например е разположен в средната част на Швеция, в област Вермланд, община Арйенг. Той бе финансиран от фонда LIFE Nature, а участващите в проекта страни осигуриха голяма част от средствата от своите фондове за природни резервати и природозащитни споразумения. Разходите възлязоха на общо 30 млн. шведски крони (3 млн. евро), половината от които бяха осигурени от LIFE Nature.

РЕЗУЛТАТИ

Общата охранявана площ от природни резервати (NR), биотопни резервати (BR) и по природозащитни споразумения (CA) бе 1 913 ха. Още 250 ха бяха стопанисвани с цел възстановяване на природните ценности (AF). Това включваше опожаряване с конзервационна цел, увеличаване броя на изсъхналите дървета посредством обелване на пояси от кората им, отстраняване на смърчовите за сметка на широколистните дървета и т.н. Ангажирането на земевладелците във всички етапи на проекта бе важно. Доброволчески природозащитни дейности и екологосъобразно лесовъдство без икономически компенсаци се провеждат в голяма част от територията.

Възстановяването на местообитанията се допълва от експериментална интродукция на нови екземпляри с цел увеличаване размера на популацията. Това се координира от отделна група представители на Шведското сдружение за опазване на природата, Шведската агенция по опазване на околната среда, Националното управление по горите, Горско стопанство “Stora-Enso” и Шведския университет по земеделски науки. Тази дейност е подложена на постоянна оценка.

Лице за връзка: Ms. Helene Lindahl,
Тел. (45-8) 698 14 22
E-mail:
helene.lindahl@naturvardsverket.se

8.1.12. Великобритания

Комисията по горите на Великобритания предостави информация за проекта “Дъбравите на Санарт” като пример за управление на горите в обектите на Натура 2000. Характерно за този проект е, че успя да осигури финансиране от различни източници посредством непрекъснато и търпелива работа за постигане на тази цел в течение на значителен период от време.

Местоположение: Атлантически дъбови гори в района на ез. Санарт, Арднамърчан, Лохабер, Шотландия.

ПРОЕКТЪТ “ДЪБРАВИТЕ НА САНАРТ”

Това е един успешен проект за възстановяване на гори върху площ от почти 3 000 ха, който от скромно начало прерастна в масивна горска инициатива. Той се базира на усилията да се опазят и възстановят атлантическите дъбови гори, както и да се максимизират ползите, осигурявани от горите за развитието на селските райони и нуждаещите се местни общности в района. Ключът към успеха беше създаването на силни партньорски връзки както с общността, така и между агенциите. Тези партньорства помогнаха за набирането на значителни средства (особено от Европа) за възстановяване на горите, ангажиране на общността, рекреация и туристически дейности, надхвърлящи понастоящем 1,5 млн. GBP.

Източници на обществено финансиране

■ **Национални:** Комисия по горите (по Схемата за горски грантове и предприемачество), Съвет на Северна Шотландия, Шотландско природно наследство, местна предприемаческа компания (Lochaber Enterprise), “Хилядолетни гори за Шотландия” (Лотария), Комисия на дребните земеделски стопани и Фонд за местни инициативи (Шотландска администрация).

■ Европейски

- LEADER 2: Първоначално проучване на заплахите за дъбовите гори, обучение за работа с моторна резачка, осигуряване на средства за рекреационни и познавателни съоръжения и на ръководител на проекта.
- LIFE Nature: Отстраняване на заплахите за обществените и частни СКЗ и прилежащите водосбори. Фокусиране върху контрола над пашата и рододендрона и отстраняване на изкуствено внесените иглолистни видове. Предметът на финансираните дейности се разширява по отношение на достъпа и познавателните мероприятия с осигуряване на до-

пълнителни средства.

- **ОБЪЕКТИВ 1:** преходен фонд, управляван от Програмата за партньорство „Планини и острови“ – развитие на рекреация, зелен туризъм, ангажиране на общността и набиране на служители за проекта.

Най-добри практики по проекта

Предприемането на положителни консервационни дейности наред с идеята за разширяване възможностите за развитие на селските райони доведе до съществен местен принос към проекта, разширяване на неговите цели и местни икономически и консервационни ползи.

Ангажиране на общността:

- широки обсъждания на база планиране на реални технически похвати;
- създаване на ръководна група за координация на проекта, в чийто състав има голямо процентно участие на представители на общността;
- участие на местните училища, напр. популяризиране на значението на горите и създаване на три разсадника;
- назначаване на локално стационарни ръководител на проекта и лесничей;
- получаване на подкрепата на местните власти за възстановяването и разширяването на дъбовите гори;
- програма за организиране на сбирки и събития, на които да се демонстрират и обсъждат възможностите;
- по-висока степен на осъзнаване значението и потенциала на горите в територията и повишаване на компетентността на общността по отношение на стопанисването на горите;
- участие на местните частни собственици на гори в позитивното стопанисване на горите, в някои случаи като разнообразяване на земеделските дейности.

Икономически ползи:

- местна образователна програма по горско стопанство и околна среда за повишаване уменията на местните жители и броя на местните квалифицирани изпълнители;
- наемане на тези местни изпълнители за извършване на по-голямата част от възстановителните дейности. Схемата за наемане бе гъвкава с оглед на други задължения за работни места, напр. в

областта на туризма, рибовъдството и земеделието. Някои изпълнители инвестираха в машини за дребномащабни горскостопански дейности;

- разширен достъп и популяризиране на горите, маркетинг посредством местна туристическа асоциация;
- подкрепа за доставката на дървесина до местна дъскорезница и други дребни ползватели на дървесина.

Консервационни ползи:

- текущо подобряване на състоянието на горите чрез отстраняване на заплахите (паша, рододендрон, иглолистни видове и невежество), подобряване на състоянието, възрастовата структура и видовия състав;
- текущо усъвършенстване на методите за възстановяване въз основа на опита;
- широкообхватен мониторинг на възобновяването и на популациите на сърните и пеперудите, който да служи за база при управленските решения;
- обществено образование – “глобални” екологични въпроси като биоразнообразие, устойчивост и др., адресирани чрез действия на местно ниво.

По-широки цели:

- общественият сектор да бъде катализатор за реализацията на възстановителни дейности и възможности за развитие на селските райони и привличане на средства от източници на обществено финансиране към частните собственици;
- сформираният по проекта изследователски екип да извърши проучване сред общността и да изготви описание на археологическите характеристики, вкл. предишните системи за управление на горите;
- новаторският подход в партньорството между обществените и частни собственици за съвместно контролиране на пашата, вкл. регулиране популациите на сърните, да се разрастне към по-мощабни управленски въпроси;
- проучването, извършено от проф. Джордж Петеркен и д-р Рик Уоръл, посочи оптималния модел на консервационно стопанисване на дъбовите гори в СКЗ. Потенциалът на това стопанисване в полза на развитието на селските райони създаде нова и по-широкоприложима основа за интеграцията на най-добрите практики в консерваци-

онното стопанисване и местните социално-икономически ползи;

- дългосрочно развитие на мрежа от горски местообитания, чиито ключови елементи са СКЗ, но която служи и за връзка между други местни или изкуствено създадени гори в района.

Набавянето на значителни средства от ЕС бе от решаващо значение не толкова за възстановяването на дъбовите гори, колкото за отприщването на възможностите за развитие на селските райони, осигурявани от горите. Връзката между обявяването на местата и финансирането от ЕС предизвика по-широко осъзнаване на практическите ползи за общностите. След време обявената площ бе разширена с още няколко парцела гори, в които иглолистните ви-

дове бяха отстранени и вече се прилагат управленски методи, насочени към консервационно стопанисване.

За пряка връзка: *Jamie McIntyre, Sunart Project Manager, Forest Enterprise, Lochaber Forest District, Torlundy, Fort William*
 E-mail: *jamie.mcintyre@forestry.gsi.gov.uk*
 Координатор на Натура 2000 към Комисията по горите:
Mr Gordon Patterson
 Тел. (44-131) 314 64 64
 E-mail:

8.2. Примери от подбрани проекти по LIFE Nature и LIFE Environment

Данни за проекта	Описание на проекта
<p>Държава: Австрия</p> <p>Название: Управление според Рамсарската конвенция на заливните райони в двуречието на Морава и Тайя (LIFE95 NAT/A/000768)</p> <p>Бенефициент: Distelverein, Franz-Mair-Strasse 47, 2232 Deutsch-Wagram, Esterreich</p> <p>За контакт: Mr Michael Kaplan, тел. +432 24 75 11 08, факс +432 24 75 11 089</p> <p>Период: 1.04.1995 – 1.07.1998</p> <p>Общ бюджет: 1 963 200 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 981 600 евро (50 %)</p>	<p>Заливните райони на реките Морава и Тайя, намиращи се източно от Виена, са уникални за Австрия. В долното си поречие р. Морава е с малък наклон и представлява типична низинна река с множество меандри. Особеният ѝ хидродинамичен режим (бавно течение, широк разлив през лятото) и въздействието на континенталния климат се комбинират с традиционно практикуваното в района екстензивно земеделие, формирайки различни биотопи, особено атрактивни за птиците.</p> <p>Целта е да се запази тази влажна зона от европейско значение, която притежава и културно-историческа стойност в качеството си на пример за традиционно обработваема земя. Трябва да се насърчат или възстановят екологично-устойчивите форми на земеползване и експлоатация на ресурсите (напр. пашата на периодично заливани ливади) без това да се формализира твърде много, за да не бъде отблъсната общността. Земеделците, ловците, рибовъдците и собствениците на гори трябва да се възприемат като потенциални партньори за съвместни дейности, целящи устойчивост. Ще бъде разгърната и интензивна обществена дейност за осигуряване на местна подкрепа.</p> <p>Техническите мерки включват инициране със сътрудничеството на държавните служби по управление на реките на действия за възстановяване на естествените условия в реките с оглед подобряване на хидрологичния режим на заливните равнини, както и на управленски дейности по отношение на ливадите и алувиалните гори. Ще бъде укрепено тристранното сътрудничество с републиките Чехия и Словакия.</p>
<p>Държава: Дания</p> <p>Название: Възстановяване на обширни територии естествени гори с оглед на застрашени птици, растения и биотопи (LIFE95 NAT/DK/000216)</p> <p>Бенефициент: Ministry of Environment (Министерство на околната среда), National Forest and Nature Agency, Haraldsgade 53 2100, Copenhagen ØDanmark</p>	<p>През 1992 г. датското правителство прие амбициозна национална стратегия за датските естествени гори за следващите 50 г. Проектът по LIFE цели да подпомогне прилагането на конкретна част от програмата, насочена към опазването на 14-те най-стратегически разположени и най-важни горски обекти, предложени за СКЗ. За целта ще бъдат закупени прилб. 65 ха приоритетни естествени гори, ще се сключат споразумения за стопанисване на 400 ха частни земи и ще бъдат предприети спешни управленски действия върху площ от 700 ха в границите на две държавни горски територии.</p> <p>Накрая, ако националната стратегия е успешна, трябва да се променят и разбиранията на самите лесовъди. За целта важен елемент от проекта ще бъде провеждането в национален мащаб на природозащитно обучение на лесовъдите, както и</p>

<i>Данни за проекта</i>	<i>Описание на проекта</i>
<p>За контакт: Mr Mickeal Kirkebaek, тел. (+45) 39 27 20 00, факс (+45) 39 27 98 99</p> <p>Период: 1.04.1995 – 1.10.1999</p> <p>Общ бюджет: 2 430 800 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 1 215 400 евро (50 %)</p>	<p>на други инициативи за повишаване на обществената ангажираност.</p> <p>С разширяване на знанията ни за застрашената фауна и флора става все по-ясно, че естествените широколистни гори са от огромно значение за опазването на биологичното разнообразие на Европа. При все това, в цяла Европа и особено в Дания, тези естествени гори изчезват с постоянна и висока скорост в течение на вековете, първоначално с цел освобождаване на земи за земеделие, а след това – за да бъдат заменени от високопродуктивни горски плантации. Днес са останали само около 34 000 ха от естествените гори на Дания, заемащи по-малко от 1% от територията ѝ. И въпреки разпокъсаното си разположение и фрагментирано състояние, те все още имат висока консервационна стойност. В тях са предствени 8 типа местообитания, определени като приоритетни по Директивата за местообитанията и голям брой видове, включени в Приложение I на Директивата за птиците. Значението на този факт е отразено в броя на предложените за СКЗ горски обекти в Дания. Тяхното опазване обаче далеч не е лесно, особено когато са частна собственост, тъй като имат значителна търговска стойност. Освен това, в държавните, както и в частните гори, всяка промяна в управленските практики в посока на консервационните цели, дори при малко или никакво икономическо въздействие, изисква разбиране и приемане от страна на самите лесовъди.</p>
<p>Държава: Финландия</p> <p>Название: Архипелагът Кварк (LIFE97 NAT/FIN/004110)</p> <p>Бенефициент: Länsi-suomen ympäristökeskus (Западнофинландски регионален екологичен център), Koulukatu 19a, PO Box 262, 65101 Vaasa, Finland</p> <p>За връзка: Ms Susanna Ollqvist, тел. (+358-61) 325 65 11, факс (+358-61) 325 65 96</p> <p>Период: 1.02.1997 – 1.01.2001</p> <p>Общ бюджет: 2 323 480.89 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 1 161 740.45 евро (50 %)</p>	<p>Изсичането на гори, залесяването с борови култури, неконтролираните туристически дейности и гребането, построяването на почивни станции и упадък на традиционната паша надвисват върху световно уникалния архипелаг Меренкурку (още наричан Кваркен или Кварк). Необикновен в геоморфологично отношение, сред най-добрите световни образци на дългите и тесни морени "De Geer", архипелагът е рядка формация, оформена през последният ледников период. Странната топография на Меренкурку е резултат от оттеглянето на ледената покривка, потъване в Балтийско море и бързо изостатично издигане (около 9 мм/год) на земята след изчезването на леда. Въз основа на това се наблюдават изключително представителни сукцесии (растителни и геоформации): лагуни, мочурища и плитки крайбрежни езера; неплодни пустеещи земи, стари смесени дъбови гори, брезови гори, крайбрежни ливади и паркоподобни брезови горички, пашувани от овце. Това е най-северната точка от света, в която се среща балтийска фауна и флора.</p> <p>Чудото е, че Меренкурку все още е тъй запазен. За да бъдат успешно интегрирани природозащитата, ползването с цел рекреация и традиционното ползване на земята от местните жители (лов, събиране на плодове, дърва за огрев и др.), LIFE ще подкрепи инициативите за устойчиво развитие, финансирани по ERDF, INTERREG и Наредба 2078/92, посредством план за управление на част от архипелага, изготвян със сътрудничеството на земевладелци, туристически оператори и други местни заинтересовани групи. Това ще включва зонироване на земеползването и план за развитие на туризма, съобразно които ползването с цел рекреация и дребномащабния природен туризъм ще съответстват на природозащитните цели.</p> <p>Същевременно, LIFE ще учетвори площта на защитените ключови зони, като осигури средства за закупуването на земи и компенсации за предостъпването на права за построяване на почивни домове или експлоатация на горите. Горските насаждения от монокултури ще бъдат отстранени, а пашата на овце и произвеждането на сено ще бъдат възобновени в гористите и ливадни местообитания.</p>
<p>Държава: Франция</p> <p>Название: Гори и прилежащи местообитания в Бургундия (LIFE99 NAT/F/006314)</p> <p>Бенефициент: Direction Régionale de l'Office National des Forêts de Bourgogne, 29 rue de Talant 21000 Dijon, France</p> <p>За връзка: M. Jean-Pierre Perrot, тел. (+33-3) 80 76 98 35, факс (+33-3) 80 76 98 49</p> <p>Период: 1.05.1999 – 1.12.2002</p>	<p>Проектът има за цел определяне и прилагане на методи за устойчиво управление на горските територии посредством балансиране на икономическите, социални и екологични функции на горите. Той се основава на тясно партньорство между обществената структура ONF, отговорна за стопанисването на обществените гори във Франция и регионалната НПО "Conservatoire des sites naturels bourguignons". На база на дейностите, които ще обхванат обществено-стопанисвани гори от девет пТЗ0, включени в проекта, ще бъде разработена стратегия за устойчиво управление на горите, която ще бъде приложима и за частни гори. За целите на тази управленска стратегия трябва да бъдат включени и над 500 ха частно-стопанисвани горски местообитания от специално значение. За всички тези обекти ще бъдат разработени планове за управление и програми за възстановяване на горите с оглед прилагането на въпросната стратегия. Ще бъдат сключени споразумения за компенсиране на частните собственици във връзка с ограничаването на дейността им. Ще бъдат наложени и ограничения върху обществените ползвания. Накрая</p>

Данни за проекта	Описание на проекта
<p>Общ бюджет: 2 048 599.22 евро Осигурени от LIFE: 1 024 299.61 евро (50 %)</p>	<p>се очаква, че ще бъдат приети наредби за защита на горите с най-изключителни качества. Площта от 11 000 ха, заемана от деветте пТЗ0, включени в проекта, обхваща 7 500 ха обществени гори (пионерна растителност от бук, дъб, явор, чемшир, хвойна и др.) и прилежащите им открити местообитания (пасища и ливади на варовикови терени, сипеи, варовикови скали и др.). В територията се срещат 20 типа местообитания от интерес за Общността, шест от които с приоритетен статус, и 17 от видовете, включени в Приложение II на Директивата за местообитанията, вкл. растителните видове <i>Cypripedium calceolus</i> и <i>Liguria sibirica</i> и насекомото <i>Callimorpha quadripunctaria</i>. Тези горски територии са подложени на натиска от икономическите потребности, обуславящи интензификацията и стандартизацията на дърводобивните методи или на вредите от невежеството. Поради това, с цел да се опазят поне някои от естествените местообитания в тези територии, трябва да бъдат въведени промени в прилаганите методи на стопанисване на горите, с оглед на полагане на грижи при всички етапи на развитието на растенията, както във времеви, така и в пространствен аспект, посредством обширен набор от дейности – от поддържане на открити местообитания до запазване на стари дървета.</p>
<p>Държава: Франция Название: Интегриране на биоразнообразието в управлението на горските екосистеми (LIFE95 ENV/F/000542) Бенефициент: Institut pour le développement forestier За връзка: M. Gérard Dume, тел. (+33-1) 40 62 22 80, факс (+33-1) 45 55 98 54 E-mail: idf.paris@wanadoo.fr Период: 1.01.1996 – 1.01.1999 Общ бюджет: 839 593.26 евро Осигурени от LIFE: 406 007.69 евро (48.36 %)</p>	<p>Създаването на мрежата Натура 2000, наложено от Директивата за местообитанията, създаде смут сред заинтересованите лица във френските провинции, особено собствениците и стопаните на гори. Всъщност, те все още не са запознати с доста екологични въпроси, напр. по отношение на горското биоразнообразие, въпреки че тези аспекти официално съществуват в политиката за горите на Франция, Валония и херцогство Люксембург.</p> <p>Поради това бе наложително да се развие широка дейност за повишаване на ангажираността, информиране и обучение на местни съветници и специалисти по горите по отношение на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ типове горски местообитания и видове, включени в Приложения I и II, вкл. птици (Директива 79/409/ЕЕС), ■ принципите и положителните практики за устойчиво управление на горски обекти с екологична насоченост в трите държави. <p>Първата цел на проекта е да се открият представителни примери на различни типове местообитания и местообитания на видове от Директива 92/43/ЕЕС, чиито управленски практики в миналото са известни. Част от тях ще се използват за създаването на демонстрационна система за практическо онагледяване.</p> <p>Ще бъде издадено практическо ръководство за разпознаване и устойчиво управление на горските видове и местообитания от европейско значение в атлантическите и континентални биогеографски райони на Франция, Валония и Люксембург. То ще включва теоретична и практическа част, базирани на направените теренни наблюдения. Тази книга ще служи като помагало в програмата за повишаване на ангажираността, информиране и обучение на местни съветници, ръководни специалисти от горскостопански организации и управители на обществени и частни гори. В тази връзка, демонстрационната система ще бъде използвана при учебните практики.</p>
<p>Държава: Франция Название: Устойчиво управление на широколистни разновъзрастни високоствълбени гори. (LIFE99 ENV/F/000477) Бенефициент: Société Forestière de Franche-Comté, 22bis, rue du Rond-Buisson, 25220 Thise, France За връзка: Ms Marie Cosar, тел. (+33-3) 81 47 47 37, факс (+33-3) 81 80 26 00 Период: 1.09.1999 – 1.03. 2003 Общ бюджет: 596 311.95 евро Осигурени от LIFE: 296 326.59 евро (49.69 %)</p>	<p>Вече има редица похвати за устойчиво управление на широколистни разновъзрастни високоствълбени гори, но все още са необходими допълващи методи и преди всичко осигуряване на нагледен пример, разработване и разпространение на всички тези похвати, за да бъдат широко и ефикасно прилагани.</p> <p>С оглед на това проектът обхваща четири дейности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ разработване на допълващи методи, в т.ч. методи за вземане на решения, управление и стопанисване посредством анализ на наличната информация (план за управление на горите, база данни и др.) и обсъждания с експерти в различни области; ■ създаване на демонстрационна мрежа за тези похвати със съдействието на собствениците на гори: план за управление на 1 000 пилотни хектара и 50 демонстрационни обекта; ■ провеждане на дейности за развитие на човешкия потенциал (обучение, съзнателност, популяризиране), насочени към собствениците и стопаните на гори (целевата група включва около 1 100 души);

Данни за проекта	Описание на проекта
	<ul style="list-style-type: none"> ■ осигуряване на широко и ефективно популяризиране на резултатите посредством разпространение на информационна литература (ръководство по лесовъдство, насоки за избор на лесовъдски дейности, схема на план за управление на горите, примерни средства за мониторинг, видеокасети), периодични издания (Bulletin de la Société Forestière de Franche-Comté, Revue Forestière Française, Bois National...) и международни срещи. Общините ще бъдат тясно ангажирани с целия процес, в качеството им на собственици на гори. Докато управлението на едновъзрастни високоствъблени гори се практикува от доста време и е добре познато, управлението на разновъзрастни високоствъблени гори се прилага отскоро и все още неправилно в широколистните гори: по-скоро по интуитивен и ограничен начин. А за да се постигне устойчиво управление на горите е необходимо да се разполага с няколко, при това добре ръководени, управленски метода, за да е възможно приспособяване към различните местни ситуации. Още повече, че управлението на разновъзрастни високоствъблени гори позволява в някои случаи по-добра интеграция на условията на средата. Накрая, интуитивният подход при управлението на разновъзрастни гори води до голям риск от отклонение от устойчивото управление. В тази връзка проектът също има за цел да осигури на собствениците и стопаните на гори (общински или частни) надеждни технически средства за развитие на устойчиво управление на разновъзрастни широколистни високоствъблени гори. Проектът ще бъде проведен във Франш-Комте, най-залесеният район във Франция, където партньорите имат дългогодишен опит в съвместни дейности. Подкрепен от ЕС, Регионалния съвет на Франш-Комте, Министерството на околната среда и Министерството на земеделието, проектът ще ангажира партньори от обществената и частната сфера (SFFC, ONF, CRPF и собственици на гори), специалисти и учени. Със завършването му (март 2003 г.) ще бъдат създадени възможности за: <ul style="list-style-type: none"> ■ устойчиво управление на разновъзрастни високоствъблени широколистни гори (възобновяване, равновесие, стабилност); ■ увеличаване на биоразнообразието чрез разнообразяване на управленските методи; ■ в някои случаи, по-добро запазване на екосистемата и уязвимите ландшафти; ■ икономически предимства за собствениците; ■ увеличаване на заетостта в селските райони.
<p>Държава: Германия</p> <p>Название: Интегрирано опазване на местообитанията на птици от сем. Тетревови в Шварцвалд (LIFE98 NAT/D/005087)</p> <p>Бенефициент: Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt Baden-Württemberg</p> <p>За връзка: Mr Rudolf Suchant, тел. (+49-761) 40 18-0, факс (+49-761) 40 18-333</p> <p>E-mail: suchant@fva.lfv.bwl.fv.bwl.dbp.de</p> <p>Период: 1.05.1998 – 1.05.2002</p> <p>Общ бюджет: 228 651.21 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 114 325.61 евро (50 %)</p>	<p>Фелдберг, в южната част на Шварцвалд, е най-високият масив (1 493 м) в Баден-Вюртемберг и популярна дестинация за туризъм и спортове през цялата година. За обслужване на посетителския поток от 2 млн. души годишно е създадена гъста мрежа от туристически пътеки, ски-алпийски маршрути и ски писти, която се предвижда да се разшири. Същевременно Фелдберг, поради надморската си височина, е едно от последните убежища на субалпийска фауна и флора извън самите Алпи. Характерни обитатели са два вида от сем. Тетревови – глухарът и лещарката. Наличието на тези птици в горите е сигурен белег за наличието и на други характерни видове от по-високопланинските горски местообитания. При все това, броят им от доста време намалява драстично и то не само във Фелдберг – Шварцвалд всъщност е последното убежище за тетревовите птици между обитанията на популациите им в Алпите и на малки групи в централноевропейските планински вериги Вогези и Ардени. Туристическата инфраструктура и целогодишното ѝ използване със сигурност е един от факторите, обуславящи този спад, но горскостопанската политика, насърчаваща развитието на високопродуктивни изкуствени насаждения, неспособни да обезпечат изискванията за обитания на птиците, също трябва да поеме част от вината.</p> <p>Изследователският институт по горско стопанство в Баден-Вюртемберг се зае със задачата да бъде "застъпник по казуса тетревови" и ще се опита да ангажира всички заинтересовани страни с оглед създаване на прогресивен ландшафтно-ориентиран туризъм и на по-екологичен тип горско стопанство. Това ще подобри условията на местообитанията на тетревовите и други птици. Институтът разработва модел, вече прилаган успешно в централната част на Шварцвалд и ще бъде подпомогнат от опитни колеги, работещи по подобен проект на LIFE (Nature) във френската планина Юра. Целта е да се увеличи и поддържа размера на популациите на тетревовите птици и тяхната жизнеспособност в дългосрочен план и да се повиши ценността на уникалните горски местообитания във Фелдберг. Този проект</p>

Данни за проекта	Описание на проекта
<p>Държава: Германия</p> <p>Название: Европейска мрежа Natura 2000; план за управление на бъдещия природен резерват "Хайних" (LIFE95 NAT/D/000070)</p> <p>Бенефициент: Thüringer Ministerium für Landwirtschaft Naturschutz und Umwelt</p> <p>За връзка: Mr Uwe Spangenberg, тел. (+49-361) 21 44 330, факс (+49-361) 21 44 750</p> <p>Период: 1.11.1995 – 1.01.1999</p> <p>Общ бюджет: 1 151 200 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 575 600 евро (50 %)</p>	<p>ще подготви и приложи план за интегрирано управление на ресурсите, обединяващ интересите на горското стопанство, туризма и природоопазването. Идеята е всички заинтересовани да си сътрудничат. Вместо чрез едностранни забрани, перспективите за оцеляване на тези птици трябва да се подобрят посредством разумни насоки за посетителите и добре насочени промени в структурата на гората, които да послужат за модел на други подобни проекти.</p> <p>Територията на Хайних обхваща 20 000 ха от предимно гористата планинска верига в Тюрингския басейн, през която почти няма пътища и която се слави с най-големия широколистен масив в Тюрингия. Два наскоро изоставени военни полигона на Червената армия станаха пример за естествена екологична сукцесия от гола земя до широколистна гора; с обща площ от 8 000 ха, те са най-обширните места в Германия, където може да се наблюдава сукцесия към букова гора. Друга особеност на Хайних са 4 000 ха "Plenterwälder" (гори, подлагани от векове на традиционни изборни сечи) и 25 ха хвойнови съобщества. Тъй като територията се намира близо до границата с ГДР, тя е останала сравнително непокътната, но от падането на Стената е подложена на постоянна заплаха от плановите за инфраструктурно развитие. Както в редица други части на източна Германия, местното ниво на безработица е много високо, и ръководните власти влагат всичките си усилия в разработването на концепции за икономическото възвръщане на района.</p> <p>Планираното създаване на национален парк в Хайних с цел опазване на буквите гори и сукцесионните зони същевременно има потенциал да предостави на местните общности обещаващи възможности и да стане катализатор за икономическо развитие.</p> <p>Поради това основната задача на проекта е изготвянето на план за управление, който, наред с общоприетите аспекти на планирането, се стреми да разреши и социално-икономическите проблеми, т.е. как бъдещият национален парк може да подпомогне местната икономика. За да получи подкрепата на местните жители, работата по управленското планиране ще бъде съпътствана в процеса на проекта от интензивна дейност за връзки с обществеността, като особено важна част ще бъдат срещите с кметове и други представители на общностите от районите на съществуващи национални паркове.</p>
<p>Държава: Гърция</p> <p>Название: Съхранение и управление на Менало (LIFE99 NAT/GR/006481)</p> <p>Бенефициент: Arcadia SA – Development Agency of ArcPref, Eleftheriou Venizelou, 34, 22100 Tripolis, Ellas</p> <p>За връзка: Mr Panayiotis Giannopoulos, тел. (+30-71) 23 41 24, факс (+30-71) 23 42 09</p> <p>E-mail: plan@tri.forthnet.gr</p> <p>Период: 1.01.2000 – 1.01.2003</p> <p>Общ бюджет: 1 418 515.68 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 709 257.84 евро (50 %)</p>	<p>Възвишенията Менало, в центъра на Пелопонес, са пример за добре запазено природно и културно наследство. Те обхващат обширни територии естествени гори, средиземноморски гъсталаци и алпийски ливади, обградени от множество малки селца с голямо историческо и културно значение. Географското местоположение на района допълва екологичната стойност на планината, тъй като възвишенията Менало представляват естествена връзка между северно-пелопонеския масив и планините в южната (Тайгетос) и източната (Парнон) част на Пелопонес. Поради ценността на дървесните ресурси, районът е подложен на мащабен дърводобив и съгъстяване на пътната мрежа. Местообитанията на алпийските ливади са увредени от прекомерна паша и застрашени от неконтролираното развитие на планински туризъм. Тези дейности водят до фрагментация и унищожаване на биотопите. Всичко това, в комбинация с щетите от лова и неправомерното бране на растения, създава неблагоприятни условия за ендемичните видове растения и животни, включени в Приложение II на Директива 92/43/ЕЕС. Въпреки екологичното значение на района, няма правна рамка за защита на неговите природни ресурси.</p> <p>Проектът има за цел да съдейства за правната защита, съхранението и устойчивото управление на района. Една от основните мерки е разработването и прилагането на план за управление, фокусиран върху стопанисването на черноборовите гори. Друга цел на проекта е реорганизацията на интензивното лесовъдство посредством прилагане на система за горска сертификация (ISO 14000). И последно, в проекта се предвижда разработването на план за действие по отношение на посетителския достъп, който да помогне на местните власти да изготвят устойчив план за съответните туристически дейности. Специфичните мерки за защита и консервация включват поставяне на ограждения около уязвимите райони, стопанисване на растителността и създаване на малки водоеми за земноводните популации. Също се предвижда ограничаване на достъпа до определени горски обекти, поддържане на горските пешеходни пътеки и изграждане на информационен център с два павилиона. Дейностите за повишаване на общественото съзнание включват изготвянето на информационни брошури, плакати и диалози и организиране на семинари за ползвателите на горските екосистеми.</p>

Данни за проекта	Описание на проекта
<p>Държава: Италия</p> <p>Название: Интегриран план за действие за защита на две Natura 2000 места (LIFE98 NAT/IT/005112)</p> <p>Бенефициент: Università degli Studi di Udine, Dip. di Scienze della Produzione Animale Via S. Mauro, 2 33010 Pagnacco (UD), Italia</p> <p>За контакт: Mr Piero Susmel, тел. (+39-432) 65 01 10, факс (+39-432) 66 06 14,</p> <p>E-mail: Piero.Susmel@dspa.uniud.it, Интернет адрес: http://www.uniud.it/dspa/</p> <p>Период: 1.01.1999 – 1.01.2002</p> <p>Общ бюджет: 665 799.42 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 332 899.71 евро (50 %)</p>	<p>Гората Тарвизио, разположена в граничната зона, в която се събират границите на Италия, Австрия и Словения, се използва като коридор до италианските местообитания за разселване на мечки от другите две държави. Тъй като гората е важна за много видове птици от интерес за Общността, Министерството на земеделието, под чиято управа е местността, откри административна процедура за обявяването ѝ за СЗЗ. Двете пТЗО, намиращи се в местността, притежават много богата и хетерогенна растителност: значителни участъци са покрити с черен бор (<i>Pinus nigra</i>), смесени букови гори, алпийски пасища на варовити почви, алпийски и субалпийски храстови и тревни картълови съобщества. Освен кафявата мечка се срещат и други приоритетни видове, като напр. вълк и алпийска розалия.</p> <p>Главният антропогенен натиск идва от летния и зимен туризъм, който често е неорганизиран и не се съобразява с горското равновесие и фазите на биологично развитие на дивата природа. Наред с туризма, ловът е силно застъпен и е насочен с особена интензивност към копитните животни и към птиците. Прекратяването или модифицирането на традиционната паша в горите означава, че ливадите намаляват и условията за характерните им обитатели се влошават.</p> <p>Проектът цели въвеждането на интегрирана система за управление на дивата природа и пашата в горите в двете пТЗО, която да позволи обединяването на консервационните със социалните и икономически цели. Една от първите задачи е обявяването на гората Тарвизио за СЗЗ по Директивата за птиците. Наред с разработването на план за управление ще бъдат проведени редица действия, насочени към опазването на 7-те местообитания и 14-те вида от интерес за Общността, срещани се в района. Внасянето на организация в туристическите дейности, разработването на план за управление на ловните практики, ангажирането на местни заинтересовани групи в управлението на горското стопанство и животновъдството, както и развиването на връзки с обществеността ще спомогнат за намаляване на антропогенния натиск. Целеви действия в горскостопанския сектор, наред с подобряване на местообитанията, ще осигурят поддържането и увеличаването на популациите на алпийската розалия (<i>Rosalia alpina</i>), риса (<i>Lynx lynx</i>), вълка (<i>Canis lupus</i>), кафявата мечка (<i>Ursus arctos</i>) и различни видове птици, включени в Приложение I на Директивата за птиците.</p>
<p>Държава: Италия</p> <p>Название: Дивата природа на Валгранде (LIFE95 NAT/IT/000764)</p> <p>Бенефициент: Ente Parco Nazionale Valgrande, Villa S. Remigo, Via S. Remigo, 28922 Verbania Pallanza (VB)</p> <p>За връзка: Ms. Franca Olmi, тел. (+39-323) 55 79 60, факс (+39-323) 55 63 97,</p> <p>E-mail: parco.nazionale.valgrande@comunic.it</p> <p>www: http://www.parks.it</p> <p>Период: 1.01.1995 – 1.01.1999</p> <p>Общ бюджет: 228 800 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 114 400 евро (50 %)</p>	<p>Валгранде в Пиемонт е една от най-важните зони на дива природа, останали в Алпите, в която пътната мрежа е съвсем слабо развита, икономическата активност е много ограничена, а туристическа структура не съществува. В границите на Валгранде се намира национален парк с площ 12 000 ха, който от своя страна обхваща 3 400 ха СЗЗ, избилстваци от местообитания и видове, включени в приложенията на Директиви 79/409/ЕЕС и 92/43/ЕЕС, в т.ч. приоритетни местообитания, като напр. богати на видове картълови тревни съобщества, активни преовлажнени торфища и силикатни сипеи.</p> <p>Национален парк Валгранде е обявен през 1993 г. и понастоящем двата най-големи приоритета на неговата управа са разработване на методи за борба с и предотвратяване на многобройните пожари и на негативното въздействие от нерегулирания посетителски достъп.</p> <p>Посредством LIFE, ЕО ще осигури необходимата подкрепа за разработване на планове за управление, базирани на конкретни стратегически приоритети. По-точно, ще бъдат изготвени планове за управление на горите, контролиран достъп до парка, управление на дивата природа, земеползване и екологично управление на парка.</p> <p>Паркът ще разработи географска информационна система (ГИС) със съдействието на регионалните и национални служби, които ще предоставят своите бази данни за създаването на информационна мрежа. Чрез нея ще може да се контролира развитието на плановете и да се подпомага тяхното прилагане. Също така ще стартират кампании за повишаване на общественото съзнание, които да информират и ангажират местното население за създаването на условия за устойчиво развитие на територията.</p>

Данни за проекта	Описание на проекта
<p>Държава: Швеция</p> <p>Название: Демонстрация на методи за мониторинг на устойчивото стопанисване на горите (LIFE98 ENV/S/000478)</p> <p>Бенефициент: Skogsstyrelsen, 551 83 Jönköping, Sverige</p> <p>За връзка: Mr Erik Sollander, тел. (+46-36) 15 57 27, факс (+46-36) 16 61 70,</p> <p>E-mail: erik.sollander@svo.se, www: http://www.svo.se</p> <p>Период: 1.07.1998 – 1.01.2002</p> <p>Общ бюджет: 1 950 071.29 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 968 337 79 евро (49.66 %)</p>	<p>Проектът е в отговор на необходимостта за ефективна оценка на устойчивостта на горскостопанските дейности. През последните години почти всички европейски страни ревизираха горскостопанската си политика. Проектът ще демонстрира нови технологични средства за мониторинг на устойчивостта на горскостопанските дейности. Ръководното звено е шведското Национално управление по горите. Партньори са датският Изследователски институт по горите и ландшафта, финландският Център за развитие на горското стопанство TAPIO, френските SEMAGREF и Institut pour le Développement Forestier, германският Niedersächsische Forstliche Versuchsanstalt и Шведската агенция по опазване на околната среда.</p> <p>Проектът ще направи демонстрация и сравнение на методи за мониторинг на всички аспекти на устойчивото стопанисване на горите в Швеция, Франция, Дания, Германия и Финландия. Анализ на пропуските по отношение на пан-европейските дейности за защита на горите ще покаже необходимостта от разработване на такива методи. Ще бъдат разработени нови и преработени съществуващи методи, а съответни методи ще бъдат изпробвани в демонстрационните територии: резултатът ще подпомогне работата по устойчиво стопанисване на горите в европейските страни.</p> <p>Шест паневропейски критерии и количествени индикатори за устойчиво стопанисване на горите формират базата за тази дейност. В първият етап страните ще анализират доколко съществуващите методи за мониторинг отговарят на нуждите за оценка на критериите. Във вторият етап всяка страна ще оцени избраните индикатори в демонстрационните територии. В този процес ще бъдат поканени да участват съответни организации. От особена важност ще бъдат валидността, точността и рентабилността на методите. Ще се осъществява непрекъсната обмяна на опит и сравнителен анализ на международно ниво. Всеки от партньорите ще разпространи резултатите в страната си. Разпространението на международно ниво ще включва работни срещи. Френските партньори ще поканят Белгия, Люксембург и средиземноморските държави. Долна Саксония ще покани останалите германски провинции и Австрия. Датчаните ще поканят Великобритания, Ирландия и Холандия. Финландия и Швеция ще поканят балтийските държави и Норвегия. Швеция ще организира първоначалната, а Финландия – заключителната работна среща. На последната ще бъде направена оценка на силните и слаби страни на методите.</p>
<p>Държава : Швеция</p> <p>Название: Опазване на западната тайга в Свеаланд и Гьоталанд (LIFE98 NAT/S/005369)</p> <p>Бенефициент: SEPA (Шведската агенция по опазване на околната среда)</p> <p>За връзка: Ms. Christina Lindhal, тел. (+46-8) 698 14 09, факс (+46-8) 698 10 42,</p> <p>E-mail: christina.lindhal@environ.se</p> <p>Период: 1.02.1998 – 1.07.2002</p> <p>Общ бюджет: 4 007 959.68 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 2 003 979.84 евро (50 %)</p>	<p>Западната тайга е приоритетно местообитание, чието единствено наличие в границите на Общността е в Швеция и Финландия. Притежаващи сложен състав от широколистни и иглолистни видове с различна възраст, тези девствени гори са изключително богати в биологичен аспект, осигурявайки местообитания за голям брой застрашени видове животни и растения. Сухите дървета играят особено важна роля за поддържането на тази висока консервационна стойност и ограниченото им наличие е една от най-сериозните заплахи за биоразнообразието. Природното богатството до голяма степен се дължи на факта, че в течение на стотици години горите са се развивали без никаква или съвсем малка намеса, като изключим естествено възникващите пожари.</p> <p>Днес голяма част от предишната естествена гора е изсечена и заменена с монокултури. Счита се, че са останали само около 3% от първичната западна тайга и че те са под непрекъсната заплаха от горкостопански дейности с търговска цел. Ето защо този тип местообитание бе включено като приоритетно в Директивата за местообитанията и Шведската агенция по опазване на околната среда започна програма в национален мащаб за неговото съхранение. Изключителните биологични ресурси в оставащите територии западна тайга не могат да бъдат опазени без съществени ограничения на горкостопанските дейности с търговска цел.</p> <p>И така, изкупуването на земята или компенсирането на земевладелците се оказва единственото действително ефективно средство за постигане на дългосрочното съхранение на тези местообитания. Проектът ще се фокусира върху седем от най-ценните запазени територии с иглолистни гори (69 до 992 ха) в южна и централна Швеция. Веднъж закупени, те ще бъдат оставени да се развиват естествено, но в два подобекта от въпросните територии се предвижда опожаряване с оглед възстановяване на условията за пирогенните видове.</p> <p>Наред с другите два проекта за опазване на западната тайга в Швеция, които стартираха тази година, настоящият проект трябва да има значителен принос за дългосрочното съхранение на този тип местообитание в ЕС.</p>

<i>Данни за проекта</i>	<i>Описание на проекта</i>
<p>Държава: Великобритания</p> <p>Название: Постигане на целите на Natura 2000 в Ню Форест (LIFE97 NAT/UK/004242)</p> <p>Бенефициент: Hampshire County Council (Съвет на Графство Хемпшир), The Castle, Winchester, Hampshire SO23 8UE, United Kingdom</p> <p>За връзка: Mr Tim Greenwood, тел. (+44-1962) 84 18 41, факс (+44-1962) 84 67 76, E-mail: plantg@hants.gov.uk</p> <p>Период: 1.02.1997 – 1.10.2001</p> <p>Общ бюджет: 7 488 389.67 евро</p> <p>Осигурени от LIFE: 3 744 911.76 евро (50.01 %)</p>	<p>Създадена като ловна гора от Уилям Завоевателя през 11 в. (оттам и името ѝ), “новата” гора е обширна местност, обхващаща почти 300 км² площ. Може би е най-известна с древните си гори и ивици “открита гора”, пашувана от бродещи стада понита от породата “ню форест”. Природозащитното ѝ значение за ЕО се обуславя от деветте типа местообитания (в т.ч. три приоритетни) и двата вида растения, включени в Директивата за местообитанията, както и петте вида от Приложение I на Директивата за птиците, срещащи се в нея. Разположена в гъсто населената южна част на Англия, Ню Форест е магнит за посетителите, чийто брой възлиза на около 16 млн/год. Тази популярност носи със себе си проблеми: рекреационните дейности причиняват ерозия и увреждане. Залесяването с чужди видове е оставило в наследство иглолистни насаждения, които са в разрез с природната същност на територията. Други агресивни видове, като орловата папрат и рододендрона, също застрашават нейната цялост.</p> <p>Мощен консорциум от организации – от скотовъдци и лесовъди до организации на природозащитници – положили съвместно началото на амбициозна програма за широк обхват от мерки за управление и възстановяване на местообитанията с цел елиминиране на основните заплахи за Ню Форест. Главните цели са изготвяне на план за управление, обхващащ всички пТЗО, увеличаване на земите, стопанисвани с природозащитна цел, и възстановяване на 4 000 ха пТЗО до благоприятен консервационен статус. Голяма част от работата по възстановяване на местообитанията се състои в изсичане на рододендрона, отстраняване на засадените и агресивни иглолистни видове, въвеждане на традиционни методи за стопанисване на широколистните гори (напр. подкастриане на короните) и противоерозионни дейности. Един от най-новаторските елементи на проекта са дейностите за осигуряване на дългосрочна жизнеспособност на тревопасните животни в Ню Форест. Тъй като природозащитните интереси са до голяма степен обвързани с традиционната паша – на коне, добитък и прасета – е важно тези практики да не западат. Смята се, че на най-голям риск е подложено пашуването на понита от породата “ню форест” и проектът ще се фокусира върху увеличаване на стадата посредством поощрителни плащания за подобряване на конкуренцията и стопанисването на стадата от собствениците на понита.</p>

8.3. Примери от Leader+ и Interreg III

Leader + и Interreg са инициативи на Общността за подпомагане на устойчивото развитие на селски и гранични територии. Когато обединяват природозащитни и икономически цели в областта на горското стопанство, проектите по LEADER+ могат да се използват като възможност за финансиране на новаторски подходи в управлението на обектите на Натура 2000 местата.

Групата на LEADER от Гарфаняна в Тоскански район / Италия осъществи редица проекти в областта на стопанисването на горите, насочени към опазване на околната среда и създаване на работни места. Наред с въвеждането и изпробването на модели за екологично управление на горите в района и на базата на образователни програми, бяха извършени и други “еколесовъдски” дейности: изпробване на нови, пригодни за дърводобив в планините машини и, преди всичко, отглеждане на местни видове растения с цел възстановяване/залесяване на тежко увредена от ерозия и наводнения природна среда.

Ключови елементи:

- акредитирано обучение на горски работници и безработни с цел утвърждаване на ролята на този важен за местната заетост сектор и с оглед възстановяване на увредената или уязвима природна среда;
- популяризиране на добрите практики за възстановяване на земите и растителността, увредени от ерозия и наводнения;
- специализация на горски разсадник в отглеждането на местни горски видове.

Няколко проекта по Leader+ бяха насочени и към дребномащабен маркетинг и обработка на горски продукти.

8.4. Планове за развитие на селските райони и лесоустройство

Осигуряването на цялостна информация за горскостопанските елементи в плановете за развитие на селските райони за настоящия бюджетен период се

оказа задача, която надхвърля обхвата на този документ, поради самата величина на необходимите изследвания, сложността на програмите и факта, че голяма част от първоначалните доклади по проекти, стартирали след 2001 г., все още предстоят да бъдат изготвени.

Интересен опит да се изготви синтез на настоящото състояние на свързаните с горите дейности, които са част от програмите за развитие на селските райони (ПРСР), се извършва понастоящем във Великобритания от университетите в Глочестършир и Екзитър, със сътрудничеството на Института по европейска екологична политика (IEEP). Екипът, ръководен от проф. Х. Балър и проф. М. Уинтър, представи доклад, в който се сравняват ПРСР на няколко страни-членки и се прави преглед на техните лесоустройствени компоненти. Тази дейност бе възложена от Комисията по лесоустройство на Обединеното Кралство и Групата по земеустройствена политика на великобританските областни агенции и ще бъде популяризирана на адрес www.forestry.gov.uk.

8.5. Pro Silva: практическо природообразно стопанисване на горите

Pro Silva е европейска федерация на лесовъдите, поддръжници на т.нар. “постоянен дървостой” като тип управление на горите.

Pro Silva подкрепя прилагането на този тип стопанисване по следните начини:

- обмяна на информация между регионалните работни групи;
- създаване на демонстрационни гори;
- срещи и екскурзии в демонстрационните гори;
- сътрудничество с образователни и научни институции и други учреждения.

ПРИНЦИПИ НА PRO SILVA ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ГОРИТЕ

Pro Silva лансира идеята за стопанисване на горите, оптимизиращо поддържането, съхраняването и използването на горските екосистеми по такъв начин, че екологичните и социално-икономическите функции да бъдат устойчиви и рентабилни, осигуряващи четири категории ползи за обществото:

1. Съхраняване на екосистемите

Независимо от това как обществото иска да използва горите, жизнеспособността и взаимовръзката на биологичните компоненти в горската екосистема е основата за всички останали функции на горите. Поради това опазването и, ако е необходимо, възстановяването на екосистемата е от първостепенно значение.

Pro Silva препоръчва следните методи, поддържащи функциите на горските екосистеми:

- обръщане на специално внимание (т.е. поддържане или възстановяване) на естествения растителен състав на гората при нейното използване;
- поддържане на почвената продуктивност посредством постоянен дървостой и поддържане на обема на биомасата в гората (вкл. сухи дървета);
- създаване на смесени гори със специална насоченост към редки и застрашени видове;
- ограничаване на употребата на екзотични дървесни видове до случаите, при които това е икономическа необходимост и ако могат да бъдат интегрирани в местния растителен състав до определени граници;
- в особени случаи, въздържане от всякакви дърводобивни дейности.

2. Защита

Pro Silva определя следните методи като важни за реализиране на ползите от защитните функции на горите:

- приемане на холистичен подход, поддържащ постоянен дървостой;
- осигуряване на специфични биологични защитни функции посредством специфични мерки, напр. ограничаване на експлоатацията, ползването на екзотични видове, торове, дърводобивни методи, отводняване и др.
- създаване на регионална мрежа от защитени горски територии от различен тип, вкл. зони на ненамеса.

3. Стопанско ползване

Pro Silva подкрепя стопанисването на горите и използването на възобновими ресурси, като дървесни и други горски продукти.

Като метод за увеличаване на ползите от производствените функции на горите, Pro Silva препоръчва:

- постоянен дървостой с оглед запазване на почвената продуктивност;

- повишаване на стойността чрез изборни сечи и отгледни дейности при всички стадии на развитие;
- поддържане растежа на дървостоя на оптимално ниво;
- постигане на баланс между прираста и добива във всяка управленска единица;
- отчитане на функцията на всяко отделно дърво при отгледните и дърводобивни дейности;
- избягване на голите сечи и други методи, които нарушават целостта на гората;
- отписване на турнуса на сечта като средство, определящо кога трябва да бъде отсечено дадено дърво;
- естествено обновяване и развитие на гората посредством единични и групови сечи на дървета с дълъг възобновителен период;
- методи на дърводобив, които не увреждат почвата или насаждението;
- ограничаване употребата на добавъчни вещества (торове, средства за растителна защита);
- ограничаване размера на дивечовите популации до нива, които са балансирани с емкостта на територията;

4. Рекреация, благоустройство и култура

Pro Silva признава нарастващото значение на горите за физическото и душевно здраве на хората, особено в гъсто населените държави в Европа.

Pro Silva препоръчва следните методи за развитие на рекреационните функции на горите:

- даване на предимство на тихите форми на рекреация, посредством осигуряване на подходящи пътеки и други удобства;
- доколкото е необходимо, концентриране на рекреационните съоръжения в определени зони;
- насърчаване наличието на атрактивни дървета, горички и други особености;
- поддържане и създаване на атрактивни горски местности посредством разнообразяване на горската структура;
- обособяване на зони на ненамеса, в които природата следва естествения си ход на развитие;
- поддържане на горски ливади, долини, скални възвишения, речни русла, пейзажи и т.н.

От гореизложеното става очевидно, че стопанисването на горите по принципите на Pro Silva и категоризацията към Натура 2000 могат да бъдат доста съвместими. Значителен брой собственици на обществени или частни гори са приели принципите на Pro Silva като база за стопанисване на горското си имущество.

За връзка: *Mr Thomas Harttung*
Президент на "Pro Silva",
Barritskov God
7150 Barrit, Denmark
E-mail: Th@barritskov.com
тел. (45) 75 69 11 77.

8.6. Консервационни сервитути: американският начин

Консервационните сервитути са правно средство, широко използвано в САЩ за поддържане на земята в неразработено състояние, въз основа на доброволно споразумение между собственика на земята и акредитирана организация, напр. поземлен тръст или правителствен отдел. Споразумението ограничава дейностите и ползванията на земята в замяна на компенсация на собственика. Собствениците могат да се откажат от правата си върху имуществото по свой избор и сервитутът може да се приложи само за част от имуществото. Обикновено за мониторинг на собствеността поема отговорност трета страна, която да гарантира, че условията на споразумението се спазват. При всички случаи, собственикът запазва пълните си правомощия върху земята и може да я продаде когато и на когото пожелае, въпреки че сервитутите са с дългосрочна или неограничена давност и се записват в поземления регистър.

Тази система за компенсация на предвижданите загуби и обезценяване на капитала се оказва ефективен щит срещу разрастването на урбанизацията и спомогна за запазването на "действащи гори" в територии с богато биоразнообразие в много от американските щати. Консервационните сервитути могат да се придобият по правителствени програми, като разходите се плащат от бюджета за природозащитни дейности или от частни фондации, както и всякакви форми на обществено и частно ко-финансиране. Инструмент като този позволява ефективно сътрудничество между обществения сектор и много

фондации, корпорации, НПО и обединения от собственици, без да нарушава социалните структури в селските райони.

За информация: Сдружение на американските лесовъди (SAF) – броеве от април/май и юни/юли 2002 г. на изданието "Journal of Forestry" на адрес <http://www.safnet.org/pubs/periodicals.html>

8.7. Поглед отвътре: природозащита в частни земи в Тасмания

За да създаде система от защитени територии, която да е действително представителна за изключително богатото природно наследство на страната, австралийското правителство създаде система от "консервационни спогодби" с частни собственици, която допълва обществените защитени територии. По силата на тези договорни споразумения, сключвани на доброволни начала, собствениците на обекти с научно доказана консервационна стойност могат да бъдат финансово обезвъзмездени за това, че не разработват земите си над приетите ограничения за стопански ползвания или че провеждат дейности за управление на съответните биотопи.

Регионалната администрация на Тасмания предостави следното описание на процедурните етапи за участие в своята "програма за частни горски резервати":

1. Установяване на връзка между земевладелците и програмата, за да започне процедура за оценка.
2. Специалист по опазване на природата посещава обекта/обектите, обяснява задълженията и правата по програмата и прави оценка на консервационните ресурси.
3. Въз основа на данните по оценката, независима научна консултативна група изготвя становище за потенциала за включване на собствеността в системата на частните горски резервати.
4. В случай на положително становище се избира посредник, който да изготви договор, устройващ всички страни.
5. Консултативен съвет разглежда предложенията за съгласуваните договори и прави препоръка за

финансово решение на министерско ниво.

За връзка: *Dr Steven Smith*
(steven.smith@dpiwe.tas.gov.au),
www.privaterfa.tas.gov.au

---

9. Общи заключения за стопанисването на горите и Натура 2000 местата

Активното и навременно ангажиране на собствениците на гори и лесовете в обсъждания на всички нива е предпоставка за опазване многофункционалността на стопанисването на горските Натура 2000 места. Тъй като не се цели прекратяването на всички стопански дейности в обектите на Натура 2000, стопанските функции на горите, по принцип най-големия приоритет в горското стопанство, ще трябва да бъдат адаптирани според изискванията на екологичните функции и опазването на биоразнообразието в по-голямата част от горските Натура 2000 места.

Това може да наложи промени в настоящите горскостопански практики, било чрез осигуряване на нови и допълнителни източници на доход, било чрез увеличаване на стимулите за използване на горски продукти, добити по природосъобразен начин на стопанисване, като заместител на невъзобновимите, по-замърсяващи и по-енергоемки материали. Постигането на равновесие между потенциала за местно развитие, базиран на съхранението на ландшафтите, природата и местната култура, и глобалните екологични цели не е невъзможно. Тъй като повечето райони от голямо природно значение са категоризирани като икономически нерентабилни би било грешка да се настоява те да се конкурират с интензивните форми на земеползване. Ако за тези територии трябва да се открие конкурентно предимство, необходимо е да се потърси диференциращ показател, напр. "качество".

Това качество съществува, тъй като Натура 2000 местата са територии, в които благодарение на изключителните природни богатства, продуктите и услугите от високо екологично и културно качество могат (да продължават) да бъдат произвеждани, по възможност чрез прилагане на интеграционната концепция за устойчиво управление на горите, която не разглежда екологичните изисквания изолирано от останалите функции на горите, а има за цел да обедини икономическите, екологични и социални ползи. Това изисква и по-усилен стремеж към връзка с обществеността от страна на лесовете и асоциациите на собствениците на гори, за да може обществото да разбере, че за изпълнение на задълженията ни по опазване на биоразнообразието, произвеждането на модерни стоки посредством устойчиви методи от миналото може понякога да бъде най-правилният избор за бъдещето.

10.

Библиография

- Ammer, C. and Stimm, B., 1995. Biodiversität im und Waldbau im Bergwald- eine Fallstudie. Ludwig-Maximilians-Universität, München, Germany.
- Barbier, J.-M., 2000. Proceedings of the International Conference on Natura 2000 in France and the EU, Metz, 5 to 6 December 2000.
- Best, C., 2002. 'America's private forests: challenges for conservation', *Journal of Forestry*, April/May 2002.
- BM VEL, 2002. Report on the implementation of the strategy on forestry and biodiversity. Federal Ministry of Consumer Protection, Food and Agriculture, Bonn, Germany.
- Buchwald, E. and Søgaard, S., 2000. Danske Naturtyper i det europæiske NATURA 2000 netværk. Danish Forest and Nature Agency, Copenhagen.
- CEPF – Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers, 2001. Europe's forests. Brochure of CEPF, Brussels and Luxembourg.
- Christophersen, T. and Weber, N. 2002. 'The influence of NGOs on the creation of Natura 2000 during the European policy process', *Journal of Forest Policy and Economics*, Elsevier Science, Amsterdam.
- Cinotti, B. and Delage, V., 2001. 'Elaboration d'un document d'objectifs Natura 2000'. *Revue forestière française* LIII, special issue 2001, France.
- Crochet, J., 2000. Nachhaltige Forstwirtschaft in Europa – weltweit zukunftsweisendes Modell. *AFZ/DerWald*, Nr. 22/2000; Pp. 1168-1170. BLV Verlag, München.
- Janssen, G., 2000. 'Von Waldverwüstung zum naturnahen Wirtschaftswald – ein Gebot rationeller, Ökonomisch sinnvoller Forstwirtschaft'. In: Proceedings of the third International ProSilva Congress, Fallingb., 2 to 7 June 2000, pp. 38–56. ProSilva Europe.
- Jeanrenaud, S., 2001. Communities and forest management in western Europe, IUCN, Gland, Switzerland.
- DFWR – Deutscher Forstwirtschaftsrat, 2001. Nachhaltigkeit – Ein Generationenvertrag mit Zukunft. 'Gesellschaftlicher Vertrag' unterzeichnet anlässlich des Ersten Deutschen Waldgipfels, 24 October 2001. DFWR, Rheinbach. URL: www.waldgipfel.de
- EEA – Environment Agency, 1998. Europe's environment: the second assessment. A report on the changes in the pan-European environment as a follow-up to 'Europe's environment: the Dobris

- assessment' (1995). Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- EEA – European Environment Agency, 1999. Environment in the European Union at the turn of the century. Summary. EEA; Copenhagen. URL: <http://eea.eu.int>
- EEA – European Environment Agency, 2001. Environmental signals 2001. European Environment Agency regular indicator report. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- European Commission, Agriculture DG, 1998. Communication of the Commission to the Council and Parliament on a forestry strategy for the European Union. Agriculture DG, Brussels.
- European Commission, Budget DG, 2001. General budget of the European Union for the financial year 2001. The figures. URL: <http://europa.eu.int>
- European Commission, Environment DG, 1996. INTERPRETATION MANUAL OF European Union habitats: Version EUR 15/ compiled by Carlos Romo. Scientific reference document adopted by the Habitats Committee on 25 April 1996. European Commission, Brussels.
- European Commission, Environment DG, 1995. Communication of the Commission to the Council and the European Parliament on the wise use and conservation of wetlands. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- European Commission, Environment DG, 2000. Managing Natura 2000 sites –The provisions of Article 6 of the Habitats Directive 92/43 EEC. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Falinski, J.-B. and Mortier, F., 1996. 'Biodiversity et gestion durable des forêts en Europe', Revue forestière française XLVIII, special issue 1996.
- FAO – Food and Agricultural Organisation of the United Nations, 2001. The state of the world's forests. FAO, Rome. URL: <http://www.fao.org/docrep/003/y0900e/y0900e00.htm>
- FAO – Food and Agricultural Organisation of the United Nations, 2001. Unasylva, No 209, Special issue on biodiversity.
- FAO/ECE/ILO, 2000. Working Paper No 163 on Public participation in forestry. International Labour Office Sectoral Activities Department, Geneva, 2000.
- Giesen, T., 2001. Rechtsschutzmöglichkeiten in Natura2000 Gebieten. In: AFZ/DerWald, Nr. 24/2001; Pp 1282-1284. BLV Verlag, München.
- Halkka, A. & Lappalainen, I., 2001. Insight in Europe's forest protection. WWF – Head Office, Gland, Switzerland.
- Helms, John A., (Ed.), 1998. The dictionary of forestry, Society of American Foresters, Md. USA.
- Hermeline, M. and Rey, G., 1994. L'Europe et la Forêt, Tome 1 et 2. European Parliament, General Direction of Studies, Luxembourg 1994.
- IDF, Institut pour le développement forestier, 2001. Evaluation du système d'aide communautaire pour les mesures forestières en agriculture du Règlement 2080/92
- Hossell, J.E., Briggs, B., and Hepburn, I.R., (2000). Climate change and UK nature conservation: a review of the impact of climate change on UK species and habitat conservation policy. Department of the Environment, Transport and the Regions, UK. 73pp.
- Kapos, V. and Iremonger, S.F. (1998). 'Achieving global and regional perspectives on forest biodiversity and conservation'. In Bachmann, P., Köhl, M. and PKivinen, R. (eds.), 'Assessment of biodiversity for improved forest planning 7 to 9 October 1996, held in Monte Verita, Switzerland'. European Forest Institute Proceedings No 18. Kluwer Academic Publishers. pp 3–13.
- Le groupe des 9, 1998. Lettre d'information sur Natura 2000. Association Nationale des Centres Régionaux de la Propriété Forestière.
- Larsson, T.-B. (ed.), 2002. Biodiversity evaluation tools for European forests. SEPA, Sweden (EU FAIR Project CT 3375).
- Lohmus, A. et al., 2002. 'Loss of old growth and the minimum need for strictly protected forests in Estonia', Ecological Bulletin, No 51.
- Loyd, S. (ed.), 1999. The last of the last: the old-growth forests of boreal Europe, Taiga Rescue Network, Jokkmokk, Sweden.
- Marghescu, T. (ed.), 2001. Nature conservation in private forests of selected EEC countries. IUCN European Regional Office, Brussels.
- MCPFE, 2000. General declarations and resolutions adopted at the ministerial conferences on the protection of forests in Europe. Strasbourg 1990 – Helsinki 1993 – Lisbon 1998. Ministerial

- Conference on the Protection of Forests in Europe. Liaison Unit Vienna. 88 pp.
- Nabuurs, G.J., Päivinen, R. and Schanz, H., 2001. 'Sustainable management regimes for Europe's forests – a projection with EFISCEN until 2050', In: *Journal of Forest Policy and Economics*, Vol. 3 (2001), pp. 155–173. Elsevier Science, Amsterdam.
- Naconex Project, 2001. The tools for preserving woodland biodiversity, (Textbook 1). ISBN 91-631-1331-7.
- Noirfalise, A., 1984. *Forêts et stations forestières en Belgique*, Les presses agronomiques de Gembloux, 1984.
- Parrot, J. and MACKENZIE, N., 2000. *Restoring and managing Riparian woodlands*. Scottish Native Woods, Aberfeldy, UK.
- Puumalainen, J., 2001. 'Structural, compositional and functional aspects of forest biodiversity in Europe', UN/ECE, FAO discussion paper ECE/TIM/DP/22, UN, New York and Geneva.
- Rameau, J.-C., Chevallier, H. e.a., 2001. *Cahiers d'habitats Natura 2000, Tome 1 Habitats forestiers (Vol. 1&2)*. La Documentation française, 2001.
- Rosenblatt, A., 2002. 'Conservation easements, permanent shields against sprawl', *Journal of Forestry*, April/May 2002, USA.
- Sunyer, C. and Monteiga, L., 1998. *Financial instruments for the NATURA 2000 network and nature conservation*. TERA, Environmental Policy Centre Madrid.
- Stones, T. and Hurley, D., 1999. *The cost of managing the Natura 2000 network*. Royal Society for the Protection of Birds, UK.
- Storrack, B., 1998. *Natural woodlands in the Nordic countries*. Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 1998.
- UNECE – United Nations Economic Commission for Europe, Timber Section, 2001. 'Structural, Compositional and Functional Aspects of Forest Biodiversity in Europe', Geneva Timber and Forest Discussion Papers, UNECE Timber Section, Geneva.
- UNECE/European Commission, 2000. *Forest condition in Europe. Executive Report 2000*. URL: http://europa.eu.int/comm/agriculture/fore/con-rep/2000/exec_en.pdf
- UN-ECE/FAO (eds.), 2000. *Contribution to the Global Forest Resources Assessment 2000. main report, Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia, Japan and New Zealand (industrialised temperate/boreal countries)*. United Nations Publications, URL: <http://www.unece.org>.
- Wollborn, P., 2001. *Ist weniger mehr Gedanken zu Ergebnissen und betriebswirtschaftlichen Auswirkungen einer naturnahen Waldwirtschaft in der Niedersächsischen Landesforstverwaltung*. (pp. 202–207) *Forst und Holz* Nr. 7, 10. April 2000 (55. Jahrgang).
- WWF – European Policy Office, 2000a. *Habitats directive WWF European Shadow List, June 2000*. WWF European Policy Office, Brussels.
- WWF – European Policy Office, 2000b. *Into the millennium. Broschüre*, WWF European Policy Office, Brussels.
- WWF – European Policy Office, 2000c. *MEP Briefing. Structural Funds 2000–06 and implementation of the habitats and birds directive. Oral questions to the Commission at the March plenary session. Background information for Members of the European Parliament. Report*, WWF European Policy Office, Brussels.
- WWF – European Policy Office, 1999. *European forest scorecards 2000*. WWF European Policy Office, Brussels.

11.

**Полезни
интернет
връзки**

<i>Предмет</i>	<i>Институция/агенция/НПО</i>	<i>Адрес</i>
Достъп до информация по екологични въпроси	Икономическа комисия на ООН за Европа	http://www.unecsc.org/env/pp/
Бернска конвенция	Съвет на Европа	http://www.nature.coe.int
Биоразнообразие – механизъм за обмен на информация	Европейска агенция по околна среда	http://biodiversity-chm.eea.eu.int
Директива за птиците - текст	Главна дирекция по околна среда	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm
Конвенция за биологичното разнообразие	Секретариат на CBD	http://www.biodiv.org
Опазване на околната среда в Европа	Европейско бюро за околна среда (ЕЕБ)	http://www.eeb.org/Index.htm
Механизъм на ЕС за обмен на информация за биоразнообразието	Европейска агенция по околна среда	http://biodiversity-chm.eea.eu.int
Списания и публикации за опазването на европейската природа	Европейски център за опазване на природата	http://www.ecnc.nl/
Сертификация на стопанисването на гори	Пан-европейска горска сертификация (PEFC)	http://www.pefc.org/
Сертификация на стопанисването на гори	Съвет по стопанисване на горите (FSC)	http://www.fscoax.org/
Система за сертификация на стопанисването на гори	Европейска федерация на производителите на хартиени изделия (CEPI)	http://www.cepi.org/htdocs/newsletters/
Горски ресурси	Европейски институт за гората	http://www.efi.fi
Горски ресурси	Икономическа комисия на ООН за Европа – Отдел “Дървопроизводство”	http://www.unecsc.org/trade/timber/Welcome.html
Гори и биоразнообразие – изследване на показателите	Проект за изследване и оценка на биоразнообразието (BEAR)	http://www.algonet.se/~bear
Финансиране на природозащитата	Институт за европейска екологична политика	http://www.ieep.org.uk/eufunds.html
Речник на международните термини, свързани с естествените гори и тяхното изследване	Европейски институт за гората (EFI)	http://www.efi.fi/Database_Gateway/FRRN/ho/wto/glossary.html
Директива за местообитанията – текст	Главна дирекция по околна среда	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm

<i>Предмет</i>	<i>Институция/агенция/НПО</i>	<i>Адрес</i>
Показатели за биоразнообразието в горите на Европа	Проект за изследване и оценка на биоразнообразието (BEAR)	http://www.algonet.se/~bear/
Опазване на биоразнообразието на международно ниво	Световен фонд за дива природа (WWF)	http://www.panda.org/
Правни текстове от европейското природозащитно законодателство	Главна дирекция по околна среда	http://europa.eu.int/comm/environment/nature/natura.htm
Програма LIFE	Главна дирекция по околна среда	http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm
Стопанисване на европейското природно наследство	Eurosite	http://www.eurosite-nature.org/
Министерска конференция по опазване на горите в Европа	Координационен отдел на конференцията MCPFE - Виена	http://www.mcpfe.org/
Мониторинг на дейностите по горско-стопанската политика на ЕС	Fern	http://www.fern.org/
Национални програми за горите	FAO	http://www.fao.org/forestry/foda/infonote/infont-e.stm
Опазване на природата в Европа	Отдел по европейска политика на WWF	http://www.panda.org/resources/programmes/epo/
Опазване на природата в Европа	Световен природозащитен съюз (IUCN)	http://www.iucn-ero.nl/eng_working_in_europe.htm
Регионална политика в Европа и управление на структурни фондове	Главна дирекция по регионална политика	http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm
Изследователска дейност	Съвместен изследователски център на Европейската комисия	http://www.jrc.org/
Изследвания в областта на горското стопанство и земеделието	Главна дирекция по регионална политика	http://www.europa.eu.int/comm/research/quality-of-life/ka5/
Изследвания в областта на горското стопанство и земеделието	Главна дирекция по регионална политика	http://www.europa.eu.int/comm/research/agro/fair/en/index.html
Развитие на селските райони в Европа и инициативата LEADER II	Инициатива на ЕО "LEADER"	http://www.rural-europe.aeidl.be/
Състояние на горите на Земята – Доклад 2001 г.	FAO	http://www.fao.org/docrep/003/y0900e/y0900e00.htm
Проучвания за осигуряването на средства за природозащита и развитие на селските райони	Институт за европейска екологична политика	http://www.ieep.org.uk/
Текст на Конвенцията за биологично разнообразие	Световна среща 2002 г.	http://www.earthsummit2002.org/toolkits/women/un-doku/otherun/biodivtext.htm

Приложение 1: Обща информация за горите и горското стопанство

1. Състояние на горите по света – глобална картина

С гори са покрити около 3 870 млн. хектара, което представлява 30 % от земната повърхност. Тропическите и субтропическите гори съставляват 56 % от горите в света, докато умерените и бореалните – 44% (FAO, 2001).

Взети заедно тропическите, умерените и бореалните гори предлагат множество местообитания за растения, животни и микроорганизми, като в тях се срещат повечето от сухоземните видове в света. Горските организми осигуряват широк кръг от стоки и услуги като започнем с дървесни и недървесни горски продукти и стигнем до важната им роля на резервоари за въглерод за смекчаване на ефекта от промяната на климата. Същевременно, горите осигуряват поминък и заетост на стотици милиони хора по света. Горското биологично разнообразие също има важна стопанска, социална и културна роля в живота на много местни и характерни за дадена територия общности. Ето защо горите са от съществена важност за опазването на биологичното разнообразие по света (вж. Karos and Iremonger, 1998).

През последните 8000 години около 45 % от първоначално съществуващите горски площи на земята са изчезнали, като изсичането на горите е станало главно през последното столетие. Този процес на глобално обезлесяване продължава да тече с невиджан досега темп (FAO, 2001) и така голям брой растителни и животински видове изчезват завинаги, заедно с горските си местообитания. Смята се, че през периода 1999 – 2000 г. още 5 % от горските площи в света са унищожени, като темпът на обезлесяване е 14 млн. хектара на година. Изсичането на горите е тенденция основно в тропическите гори, които са най-ценния резервоар на биологично разнообразие и имат важни функции за световния климат. Тенденцията е разпространена и в бореалните гори, които са много бавно възобновими.

ЕС е едно от главните действащи лица в международните дискусии за горите. Той работи в посока овладяване на тенденцията за глобално обезлесяване и установяване на устойчиво управление на горите посредством сътрудничество във всички глобални процеси, свързани с формулиране и изпълнение на политика, като напр.:

- Последващите действия след Конференцията на ООН за околна среда и развитие (напр. Форум

на ООН за горите и предшествашите го форуми – Министерската конференция за горите и IFF);

- Конференцията за опазване на биологичното разнообразие и наскоро приетата от нея “разширена програма за работа за опазване на горското биологично разнообразие”;
- Политики за развитие, които отчитат екологичните ограничаващи фактори;
- Интегриране опазването на околната среда в новите правила за обществени поръчки, при което се лансират дървесни продукти от устойчиви източници (“зелени” доставки).

2. Горите в Европейския съюз

ЕС и членуващите в него страни решиха да се отнесат отговорно към основните екологични предизвикателства в днешно време – съхраняването и устойчивото управление на горите – като през 1998 г. приеха ⁽³¹⁾ Стратегия за стопанисването на горите в ЕС, която бе предложена от ЕК ⁽³²⁾.

Силното европейско влияние върху дебатите за международната политика по горите налага отговорност върху членуващите в ЕС страни, от които се очаква да дават пример в опазването на горите и устойчивото им управление. В този смисъл успешното изграждане на Натура 2000, наред с другите инициативи като националните програми за горите и прилагането на резолюциите от Министерската конференция по опазване на горите в Европа, са важни постижения на ЕС на международната сцена.

Социално – икономическо значение на горите в Европа

За горите и горското стопанство в Европейския съюз е характерно широко разнообразие на климатични, географски, екологични и социално-икономически условия. Около 70 % от горските площи се намират на територията на четири държави: Финландия, Франция, Германия и Швеция. Независимо от това, най-големият потенциал за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие в горите се намира в южната част на Европа. В Средиземноморския биогеографски район се срещат много голям брой висши растения – около 30 000, 10 000 от които са типични само за района, превръщайки го в

един от най-богатите на ендемични видове.

Горското стопанство е важен икономически фактор в Европа – в горите и горската промишленост работят около 2,2 млн. души. Общото количество обла строителна дървесина, произвеждано в ЕС годишно, е 226 млн. кубични метра към 1998 г. (FAO, 2001). Швеция, Финландия, Германия, Франция и Австрия са сред 10-те най големи износители на горска продукция. При все това, във все в по-голяма част от европейските годни за експлоатация гори възможностите за ползване са неоползотворени и като цяло се забелязва общото явление на натрупване на горска биомаса. Всъщност, годишния прираст надвишава добива и така в страните от ЕС често са най-разпространени гъстите горски насаждения (напр. DFWR, 2001). Ето защо устойчивото ползване на европейските горски ресурси, отчитайки икономическите, социалните и екологичните цели (като напр. опазване на биологичното разнообразие), трябва да бъде запазено като тенденция и дори укрепено и последиците от управлението да се разглеждат за конкретния случай, ако става въпрос за въздействие върху Натура 2000 места.

Днес в ЕС собствениците на гори са приблизително 12 млн., като средната горска площ в тяхно владение е под 5 хектара. Има големи разлики обаче във вида на собствеността. В Гърция и Ирландия държавата притежава около две трети от горските площи, докато в Белгия, Испания, Италия, Люксембург, Франция и Германия местните общности са важен фактор в притежаването на правото на собственост върху горите. Средно за ЕС на глава от населението се падат 0,3 хектара гора, но разбира се между отделните страни-членки има големи различия в това отношение.

Горските площи в ЕС всъщност се увеличават не само посредством залесителните програми, съфинансирани от ЕС (1 млн. хектара от 1991 г. насам), а даже много повече в следствие на естествена сукцесия на изоставена земя, която се е ползвала предимно за пасища в миналото (IDF, 2001). Така горите в ЕС са заели над една трета от територията му (FAO, 2001). Макар като цяло тази тенденция да се възприема като положителна, има въпроси, които не са за подминаване. Фактът, че залесяването – често с екзотични видове – обикновено се прави на неплодородна почва и в периферни зони, застрашава някои ключови местообитания в открития ландшафт и то нерядко се съпровожда от тенденция да се интензифицира и специализира допълнително ползването на останалата земеделска земя (ЕЕА, 2001). От части поради тази причина значимите нови залесителни

⁽³¹⁾ Резолюция на Съвета на ЕС от 15 декември 1998, Официален вестник, брой С 56/1, 26.9.1999.

⁽³²⁾ COM(1998) 649, окончателно оформена на 3 ноември 1998 г., предадена на Съвета на ЕС, но не публикувана.

проекти, които може да повлияят съществуващите (полу-)естествени открити ландшафти, трябва по принцип да минат през ОВОС преди да бъдат одобрени.

Тъй като горските площи се увеличават, може да ни убегне фактът, че някои от последните девствени гори в Европа, обикновено богати на биологично разнообразие и застрашени видове, все още са под заплаха от изместване от интензивно стопанисвани полу-естествени гори или горски култури (ЕЕА, 1998). Освен това предпочитанията към иглолистни за сметка на широколистни и екзотични за сметка на местни видове може да има отрицателно въздействие върху биологичното разнообразие, дори и при положение, че общият размер на горските площи се увеличава. Ето защо последните природозащитни инициативи наблягат на качеството, а не на количеството на горите.

Съвременна история на горите в Европа

Историческите изследвания показват, че горите са били от изключително важно значение в качеството си на основен ресурс за разрастването на селищата и за създаването на една цивилизована и просперираща Европа. До края на 18 век на европейските гори се е гледало предимно като на диво и неприетливо царство на природата, а същевременно и като на неизчерпаем източник на материали, фураж и енергия, към които нарастващото население на планетата е трябвало само да протегне ръка.

Много централно-европейски страни са преминали през рязък спад на горските площи, който е започнал от 17 век, като опустошителния ефект върху горските ресурси се усещал силно и след средата на 19 век. Едва когато е било възможно дървата в качеството си на основен източник на енергия да бъдат заменени с въглища, а по-късно и с петрол, е била пресечена тенденцията да се изчерпват горските ресурси в много от някога силно залесените райони на Европа. По най-различни причини – за корабостроене, минна промишленост, за дърва за огрев или за строителен материал, за производство на сол, въглища и поташ, ползван при производство на стъкло – много горски площи са били подложени на масово изсичане, често без елементарни съображения за последващ устойчив добив. И което е още по-лошо, същите гори често ставали обект на недобре регулирано и почти безконтролно примитивно многофункционално използване от страна на местното население, което смятало това за свое изконно право. Това е до-

вело до оформянето на откритите ландшафти, които се състояли от опустошени гори в следствие на екстензивна паша и безразборно събиране на горска продукция – на първите точни карти от края на 18 век тези територии фигурират като храсталаци или континентални дюни валове. Липсата на ясна класификация по отношение на собствеността на горите и продължителните периоди на война дават допълнителен тласък на упадъка на горите.

Повратната точка в намаляването на горските ресурси в много европейски страни идва, когато е била осъзната надвисналата заплаха от недостиг на дървен материал и тогава горското стопанство се превръща в наука и професия и възниква специалността горски инженер-лесовъд като част от висшето образование в цяла Европа. В началото на 19 век понятието лесовъд се разширява – и от “пазител на гората” – значение, което първоначално се употребява само за именията на висшите благородници – се стига до признаване двойната им функция да управляват и определят политиката относно националното горско наследство като цяло, което бе поверено в ръцете на самостоятелни горски администрации. В следствие на това, Европа бавно преобръща тенденцията на драстичен спад в горските ресурси и се дава възможност на големи райони да възобновят горските площи или да се премине към активно залесяване. Тази тенденция нараства след 1850 г., когато все повече запустяла земеделска земя и изоставени пасища биват превръщани в гори. Основната цел обаче на това масово възстановяване на горите е да има бърза и ефективна продукция на дървен материал, за да се задоволи нарастващото търсене и да се подсигури защита срещу ерозията. Това довежда най-вече до създаването на монокултури от иглолистни дървета. Управлявани като едновъзрастни плантации, тези “нови” гори нямат много стойност от гледна точка на биологично разнообразие, макар някои от тях да са станали по-разнородни в резултат от естествен упадък и човешка намеса.

Недостиг на дървен материал се наблюдава отново в някои части на Европа, макар и в по-малък мащаб, след първата и втората световна война. Много територии, които са били изложени на унищожителното въздействие на военните действия или са били изсечени по време на или скоро след военните години, са били залесени отново с цел производство на дървен материал, който да обслужва нуждите на обществото по онова време. Така в много части на Европа горите се характеризират с наличието на сравнително млади, едновъзрастни насаждения от ограничен брой дървесни видове, които предлагат местообитания на съвсем ограничен брой организми.

Тези проблеми не се наблюдават – или поне не в такава степен – в обширните горски територии в северна Европа или в непристъпните гори от алпийски тип, или пък в планинските райони на Южна Европа, където и днес може да се намерят сравнително недокоснати и отворени многофункционални гори. Те представляват последните останки от естествените гори и традиционното ползване на гората в Европа и в този смисъл са от изключително висока научна и екологична стойност. Тъй като извлеченият от естествените гори дървен материал е не по-малко ценен, а натискът да се интензифицира селското стопанство продължава да се повишава, в такива местности експлоатацията на горите за търговски цели често влиза в сблъсък с интересите на природозащитниците.

Доколко са естествени европейските гори

Днешният облик на горите в Европа е отражение на комбинацията от две коренно различни явления (Falinski and Mortier, 1996) ⁽³³⁾:

- първична диференциация, която е станала по време на постгляциалното възобновяване благодарение на видове, които изграждат гората – тя започва през холоцена преди приблизително 10 000 години и е процес, който се определя от климатичните и почвените условия;
- вторична диференциация под въздействието на заселването на хората, което видоизменя лесистостта и структурата на горите от неолита – започнала преди 5000 години.

А. Ледниковите процеси са оставили значителен отпечатък в северна Европа, Южна Европа и планинските райони и са довели до наличието на типичния до днес флористичен градиент в посока север-юг.

- Бореалните гори в Северна Европа са най-нови и за тях са характерни по-малко растителни видове. Те са възникнали след отдръпването на ледниковата покривка и най-младите формации като дъбово-буковите и буково-смърчовите гори в централна Европа, са възникнали само преди 5000 години. Пионерни формации, като борово-брезовите гори са се появили много по-рано.
- Горите в Южна Европа са много по-стари. Някои от тези формации са съществували и преди повече от 15 000 години и тъй като са били много по-малко изложени на залежаване, броят на видовете и разнообразието на флорните им асоциации

са много по-големи.

Към това трябва да добавим, че климатичният градиент в посока запад – изток т.е. от океанско към континентално влияние – също е предпоставка за намаляване на богатството от типове растителност и видове.

Б. Историята на човешкото заселване и въздействието му върху горите също е отражение на разделителната ос север – юг, като най-старите заселничества стават на юг и започват преди около 8000 години от средата на Средния изток и вървят към Гърция, достигайки Скандинавския полуостров чак преди 2500 години.

Под влиянието на човека са се получили първите фрагментации, а в последствие и сериозно намаляване на горите в равнините поради завземане на територия за селскостопански цели и за пасища и за посрещане на енергийните нужди. Колкото по-стар е един заселнически процес, толкова по-видими са последиците от него върху съвременния ландшафт. В резултат на това, високата степен на залесеност на Скандинавския полуостров и големите горски комплекси в централна Европа, които днес виждаме, са в ярък контраст с положението в долната част на континента – на югозапад. Във Франция по време на изгрева на Римската империя се смята, че горските площи са съставлявали 80 % от територията, докато към 1800 г. те са спаднали на 15 % и днес отново са се повишили до повече 30 %. На Скандинавския полуостров култивацията чрез сечи и опожаряване изиграва важно въздействие до 19 век, но след като се прекратява ползването на такива методи започва да се развива по-плътна горска покривка.

Следват човешките дейности, които дават най-сериозно отражение на горското биологично разнообразие:

- дърводобив преди дърветата да са достигнали своята физиологична зрялост и потенциална възраст, което води до намаляване на видовете, свързани със стари и гниещи екземпляри;
- изсичане на алувиалните гори за пасища, промяна в състава на алувиалните гори след промяна на хидрологичните условия на гори в блатисти местности;
- видоизменение на състава на горските видове и вертикалната структура в следствие от лесовъдни намеси;
- създаване на формации, които не се срещат в естествен вид, като напр. плодоносни насаждения от избрани видове, издънкови гори, издънкови

⁽³³⁾ Този раздел се позовава основно на една публикация на авторите, споменати в специалното издание "Revue forestière française (XLVIII)", което пък от своя страна прави множество препратки към друга литература. В по-малка степен е ползвана работата и на Ноарфализ (Noirfalaise) по дефинициите за растително покритие в инициативата Корине.

гори и стандарти, раkitови насаждения, системи за агролесовъдство, и т.н., често предизвикващи появата на характерно биологично разнообразие, свързано с продължителната човешка намеса в естествените възобновителни процеси;

- отводняване на торфени почви и влажни горски местности, за ускоряване растежа на дърветата;
- изграждане на горски пътни мрежи в девствени гори;
- повторно залесяване на пустеещи земеделски земи и бивши пасища.

Трябва да е ясно, че тези отделни фактори не са действали непременно успоредно, но техните последици може да са се проявявали едновременно или последователно, което на конкретни места е дало своето комбинирано отражение.

От горното изложение може да се направи изводът, човешките дейности са оказали продължително и съществено влияние върху биологичното разнообразие и естествените европейски гори, така че последните са станали абсолютна рядкост в цяла Европа, и особено в ЕС. И така, ако се поставят заедно в подобна на матрица решетка от пресичащи се влияния първичната и вторичната диференциация, които дават отражение на горския състав и структура, полученият резултат ще е безкраен брой възможни ситуации. Принципно заключение обаче ще е, че териториите с най-богато биологично разнообразие, особено на плодородна почва, вероятно се преминали през най-интензивна промяна, тъй като към тях винаги се е проявявал най-голям заселнически интерес. Останали са много малко недокоснати гори, изкуствените горски насаждения не преобладават изцяло, всъщност най-голямата част от европейските гори спадат към "полу-естествените" (според англосаксонската литература) или "субестествените" (според френско-швейцарската литература). Ето защо често е трудно да се направи разграничение между естествени и полу-естествени гори, защото човешкото влияние от минали времена може да доведе до много различни комбинации от естествени и човешки влияния. Сред горите, които днес се считат за полу-естествени, се срещат плантации или естествено завърнали се местни видове върху изоставена преди повече от 100 години земеделска земя; естествени гори, в които автентичната тревна покривка е почти напълно унищожена в следствие на пашата и изнасянето на отпадъчен материал; естествени гори, „обогатени“ със спонтанно регенерирани екзотични видове и т.н.

Съществува също така и объркване между понятието

“естественост”, което означава липсата на човешка намеса, и “биологично разнообразие”, което означава видово и структурно богатство. Безразборното смесване на различни тълкувания е довело до често пъти погрешни виждания относно смисъла на понятията „естествени“, „вековни“ или „девствени“ гори, които понякога са поставяни като управленска цел на някои защитени територии.

Предвид това, местообитанията, вписани поради своята значимост за Общността в приложение I на Директивата за местообитанията, могат да се разделят на три функционални групи (Barbier, 2000):

- местообитания, разпространени в среда, която винаги е била с периферно икономическо значение и не е била обект на заселване от страна на хората – напр. крайречни формации, дюнни валове, влажни зони в гори и активни торфища;
- слабо антропогенизирани климаксни местообитания като някои дъбови гори, букови гори и естествени смърчови гори, които са били експлоатирани за добив на дървен материал и са били поддържани в стабилно положение чрез управление на местните видове;
- местообитания, обхващащи създаден от човека ландшафт или неговия преход към климаксна растителност, като храсталаци, торфища, обрасли с дървета, отворени (пашувани) гори, естествени тревни съобщества и пасища.

Така стигаме до заключението, че има твърде малко неоспорими доказателства, въз основа на които да се твърди какъв би бил точният състав на потенциалното естествено растително покритие на която и да е част от Европа и че в много случаи човешката намеса като постоянен фактор е жизнено необходима за съхраняването на местообитанията.

Приложение 2: Рамката за опазване на биологичното разнообразие в Европа

1. Директивата за птиците

Директивата 79/409/ЕС, известна още като “Директива за птиците”, бе приета през 1979 г. Основното, което тя регламентира, са отговорностите на страни-членки на ЕС за обявяването на територии за специални защитени зони (СЗЗ) за определени видове птици, чиито консервационен статус е “застрашени”, както и за всички мигриращи птици. Втората важна характеристика на тази директива е това, че тя поставя общи основни правила за ловуването и търговията с птици във всички страни-членки.

2. Бернската конвенция

Конвенцията за опазване на европейската дива флора и фауна и природните местообитания, известна още като Бернската конвенция, бе съгласувана на заседание на Съвета на Европа през 1979 г. и влезе в сила в ЕС през юни 1982 г. Това е едно от най-старите международни споразумения за опазване на биологичното разнообразие, но от страните, подписали споразумението, не се изисква да се придържат към задължителен регламент по прилагането ѝ.

Бернската конвенция има за цел да гарантира съхранението на представители на дивата флора и фауна и техните местообитания. Особено внимание се отдава на застрашени или уязвими видове, включително застрашени и уязвими мигриращи видове, които са включени в приложенията. Общо 44 страни са ратифицирали конвенцията, като се започне от Турция и се стигне до Исландия и от Украйна – до Мароко.

3. Директива за местообитанията

Директивата 92/43/ЕЕС, известна още като “Директива за местообитанията” или още “Директива за флората, фауната и местообитанията”, бе приета през 1992 г. като инструмент за прилагане на Бернската конференция, който да важи за всички страни-членки на ЕС. Целта на тази директива е да се подпомогне съхраняването на природните местообитания и видовете на дивата флора и фауна в европейс-

ката територия на страните-членки, като се отчетат икономическите, социалните и културни условия, както и регионалните и местните особености. Опазването на природните местообитания и видовете, включени в приложенията, се гарантира чрез приемането и прилагането на конкретни мерки, като например обявяване на дадени територии за специални конзервационни зони (СКЗ) или изграждане на системи за стриктен режим на опазване на видове от интерес за Общността. По силата на тази директива се създаде мрежата Natura 2000 и в нея са заложили принципите на изграждането и функционирането ѝ.

4. Разширяването на ЕС и мрежата Емералд

Мрежата Емералд е общият инструмент за защита на местообитанията по силата на Бернската конвенция в страните извън ЕС, които са ратифицирали тази конвенция. Същевременно, мрежата Емералд е ефективен инструмент за подготовка на страни кандидатки за членство в ЕС, като зоните от специален конзервационен интерес в тези страни ще се използват за база при обявяването на специални конзервационни зони по силата на директивата за местообитанията. Тъй като не се предвижда преходен период за прилагането на разпоредбите на Директивата за местообитанията, тези страни, които са положили всички необходими усилия да изградят мрежата Емералд, ще са в добра начална позиция за присъединяване към ЕС.

Много страни-кандидатки за членство могат да се гордеят с изключително богатото си природно наследство. Източна Европа е все още богата на непокътнати речни долини и горски комплекси, в които се срещат цели хранителни вериги, благодарение на наличието на едри хищници. Само в Румъния се смята, че близо 6000 мечки живеят в дивата природа – над два пъти повече от тези във всички страни-членки взети заедно. Същевременно бързият темп на икономическо развитие в много от тези страни застрашава това богато природно наследство и трябва да се гарантира, че икономическото развитие отговаря на критериите за устойчивост.

Като част от подготовката за разширяването на ЕС, през 2001 г. приключиха техническите консултации по повод адаптирането на приложенията към Директивата за птиците и Директивата за местообитания-

та, така че те да отговарят и на разнообразието от местообитания и видове и тяхната конзервационна стойност в страните от ЦИЕ.

5. Конвенцията за биологичното разнообразие

Едно от ключовите споразумения, приети на срещата на върха в Рио де Жанейро през 1992 г., е Конвенцията за биологичното разнообразие (CBD). Този пакт между правителствата на повечето държави в света регламентира ангажиментите за опазване на световното природно наследство, като успоредно с това се постига устойчиво икономическо развитие. Конвенцията поставя три основни цели: опазване на биологичното разнообразие, устойчиво ползване на неговите компоненти и справедливо и равнопоставено разпределение на ползите от употребата на генетични ресурси.

Някои от основните въпроси, които конвенцията урежда, са:

- мерки и стимули за съхранение и устойчиво ползване на биологичното разнообразие;
- регулиран достъп до генетични ресурси;
- достъп до и пренос на технологии, включително биотехнологии;
- техническо и научно сътрудничество;
- правила за оценка на въздействието;
- образование и повишаване информираността и културата на обществеността.

По конвенцията има 186 страни, а към настоящия момент под нея са сложени 168 подписа. Европейската общност, както и отделните страни-членки, са подписали конвенцията. Европейската агенция по околната среда в Копенхаген бе инициаторът на прилагането на механизъм за обмен на информация (Clearing House Mechanism) при опазването на биологичното разнообразие⁽²⁴⁾ с цел да се гарантира оптимален обмен на информация между подписалите конвенцията в Европа.

На шестата конференция на страните по CBD в Хага през април 2002 г. бе приета "разширена работна програма за биологичното разнообразие". Тази програма поставя и разписва амбициозен набор от цели и дейности, които сключилите споразумението страни са се ангажирали да постигнат съобразно

⁽²⁴⁾ "Клиринговият" принцип първоначално се отнасял за финансовите учреждения, където информация за чековете и сметките за плащане е била обменяна между банки от една група, така че само нетните салда да трябва да се разплащат в брой. Днес това понятие придоби по-широко значение като вече се отнася до всякакво посредничество, което събира на едно място търсещите и предоставящите стоки, услуги или информация, като по този начин напасава търсенето с предлагането. Страницата в интернет на ЕАОС, посветена на "принципа на клиринговите агенции" е <http://biodiversity-chm.eea.eu.int/>

собствените си приоритети. Сред тях са прилагането на ориентиран към екосистемите подход при управлението на всички типове гори и мерки за подобряване опазването, възстановяването и възобновяването на горското биологично разнообразие посредством устойчивото ползване на последното и важни инициативи за мониторинг на изпълнението.

6. Планове за действие на ЕС за биологичното разнообразие

За да се гарантира, че опазването на биологичното разнообразие играе важна роля в оформянето на политиката в други важни сфери, службите на ЕК наскоро разработиха “планове за действие за биологичното разнообразие”, които са насочени към опазване на природните ресурси при селскостопанската и рибовъдната дейност и към развитие и икономическо сътрудничество (COM/2001/0162 окончателен вариант). Тези планове поставят цели за усъвършенстване на процеса по опазване на биологичното разнообразие и трябва да се приемат по процедурата за съвместно решение на Европейския парламент и Съвета на ЕС.

Изграждането на Натура 2000 е важен елемент от тези планове за действие. Що се отнася до горите, плановете за действие за опазване на биологичното разнообразие, насочени към съхранението на природните ресурси, определят като своя цел до 2002 г. всички типове гори от Приложение I към Директивата за местообитанията да бъдат оценени като “адекватно представени”. Такъв план за действие апелира към по-нататъшно интегриране на мерките, ориентирани към опазване на биологичното разнообразие, в програмните документи, разработени в контекста на фондовете за развитие на селските райони, структурните фондове, Кохезионния фонд и програмите, отнасящите се за страните от третия свят.

По време на шестата конференция на страните по договора CBD беше приета в гореспоменатата “разширена работна програма за опазване на биологичното разнообразие”, което може да доведе до съсредоточване на повече внимание върху свързаните с гората елементи на съществуващите планове за действие за опазване на биологичното разнообразие в ЕС.

7. Национални програми за горите

Смисълът на националните програми за горите е да установят реалистична социална и политическа рамка за съхраняването, управлението и устойчивото развитие на всички типове гори, което на свой ред ще увеличи ефективността и ефикасността на държавните и частните ангажменти на оперативно ниво. Те са резултат от поемането на последващи действия по отношение на горите след срещата на върха в Рио през 1992 г. (UNCED).

Националните програми за горите са ръководени от елементите и принципите, обявявани като предложения за действие от периодично заседаващата Междуправителствена комисия за горите (IPF, 1997), създадена от Комисията на ООН за устойчиво развитие.

През последните 15 години повече от 120 страни са разработили или актуализирали своите национални програми за горите. Обозримите резултати от тези процеси включват нови горскостопански политики и усъвършенствано законодателство, институционални реформи, преоформяне на ролята на държавата в развитието на горското стопанство, децентрализация на горскостопанските отговорности, делегиране на правомощия към общности и местни групи, по-голяма прозрачност и участие във вземането на решения.

Биологичното разнообразие има важна роля в много от националните програми за горите, съобразно гореспоменатите международни ангажменти. Финансирането чрез някои от механизмите за помощ на Общността е обвързано с успешното установяване на национални програми за горите (т.е. помощта в рамката на Регламент (ЕО) № 1257/99 за подпомагане развитието на селските райони).

8. Министерска конференция по опазване на горите в Европа

Министерската конференция по опазване на горите в Европа ⁽³⁵⁾ е важна инициатива за сътрудничество между европейските страни, която допринася за опазването и устойчивото управление на горите в

⁽³⁵⁾ Още информация за работата на МКОГЕ може да получите от следната страница в интернет: <http://www.mcpfe.org> или от Отдела за връзки във Виена на адреса: Marxergasse 2, A-1030 Vienna, Austria; тел. (43-1) 710 77 02, факс (43-1) 710 77 02 13, e-mail: liaison.unit@lu-vienna.at

тях. В тази инициатива участват всичките над 40 членуващи в Съвета на Европа страни и много наблюдатели. Целта е да се адресират заплахите и възможностите по отношение на горите и горското стопанство. Този процес се състои от серия от конференции на политическо ниво и произтичащи от тях експертни срещи за уточняване на последващата работа и мозъчна атака. Страните участнички отговарят за националното и регионалното прилагане на направените на конференцията препоръки. Дискусиите и обмяната на становища между отделните конференции са нарича “процеса на Министерската конференция по опазване на горите в Европа”, за който е характерен съвместният подход на националните горски администрации и представителите на гражданското общество.

Резултатите от “процеса на Министерската конференция” са препоръки под формата на резолюции, които биват приемани на самите министерски конференции. Досега такива конференции са провеждани в Страсбург (1990 г.), Хелзинки (1993 г.), Лисабон (1998 г.) и Виена (2003) и техен продукт са следните резолюции:

- S1: Европейска мрежа за постоянни моделни територии за мониторинг на екосистеми
- S2: Съхранение на горските генетични ресурси
- S3: Децентрализирана европейска банка с данни за горските пожари
- S4: Адаптиране на управлението на планинските гори към новите екологични условия
- S5: Разширяване на мрежата “Евросилва” за изследователска дейност в сферата на физиологията на дърветата
- S6: Европейска мрежа за изследване на горските екосистеми.
- H1: Общи насоки за устойчиво управление на горите в Европа
- H2: Общи насоки за опазване на биологичното разнообразие в европейските гори
- H3: Горскостопанско сътрудничество със страни с икономики в преход
- H4: Стратегии за процес на дългосрочна адаптация на горите в Европа към промените в климата.
- L1: Хора, гори и горско стопанство – усъвършенстване на социално-икономическите аспекти на устойчивото управление на горите
- L2: Паневропейски критерии, показатели и оперативни насоки за устойчиво управление на гори-

те.

Резолюциите касаят опазването, съхранението и устойчивото развитие на горите в Европа и те дават основни насоки за постигането на тези три цели, както и на целите от CBD. Понеже обхващат на резолюциите е широк, Европейският парламент подчерта колко е важен този паневропейски процес в контекста на Стратегията на ЕС за стопанисване на горите ⁽³⁶⁾.

⁽³⁶⁾ вж. http://europa.eu.int/comm/agriculture/fore/comm/649_en.pdf

9. Обзор на дискусиите по въпросите на биологичното разнообразие и горите през периода 1992–2002 г.

(инструментите на ЕС са с **удебелен шрифт**)

